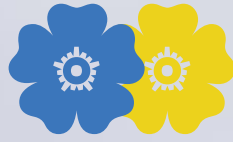

Ukraińskie Pismo Podlasia

4 (188) 2023

Cena 6,00 PLN VAT 5%

NAD BUHOM

I NARWOJU

www.nadbuhom.pl

НАД БУТОМ І НАРВОЮ

НАД БУГОМ І НАРВОЮ NAD BUHOM I NARWOJU

№ 4 (188) ЛІТО 2023 ☀ Nr 4 (188) LATO 2023

ЗМІСТ НОМЕРА ❖ SPIS TREŚCI

Ю. Гаврилюк, Пудляська натуральність форми	1
L. Łabowicz, Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi	3
Protokół z prac jury Podlaskiego Konkursu Literackiego „Piszemo po swojemu”	7
Є. Почтар, Конкурс «Пишемо по-своёму»: Мої підляські ескізи	9
K. Kościewicz, Rodzime obrazy i słowa	15
„I pokazati toje, szto maluju, i sztoś zaniati”. Rozmowa z Mikołajom Januowskiem	17
V. Петручук, Жнива	21
Всі ми відповідальні за те, чи наші онуки будуть говорити по-своёму. Розмова з Євгенією Гаврилюк	22
JH, Istok i Witowo na mapie z końca XVIII wieku	24

L. Лабович, Про нашу мову просту – непросту: Але карк – бо сало їм!	26
Ju. Hawryluk, Obraz prawosławnej sieci parafialnej nad Bugiem i Narwią u schyłku XIX w.	27
L. Рупняк, Диво-лімо посеред болю	28
L. Łabowicz, Pro Warku z „Beztałannoji”. Wspomnienie o Leonile Smolikowskiej i teatrze ukraińskim w Kleszczelach	32
H. Aleksiejuk, Timoszka. Teatralna istorija žytia Timofeja Muška	36
ред., З організованого життя над Бугом і Нарвою	41

НАША ОБКЛАДКА

Буг і Нарва тісно обнялися — на алегоричній різьбі Володимира Наум'юка. Фото Ю. Гаврилюка. **Стор. II-III:** Миті з цьогорічного свята краси і культури «На Івана, на Купала». Фото Л. Лабович і Ю. Гаврилюка. **Стор. IV:** Картина Данила Громацького, виникла під час праці над антологією україномовного письменства підляшан (зараз у приватній власності).

Юрій Гаврилюк

Пудляська натуральність форми

Коли з Мариною Ткачук, фільмольогіною з Інституту української мови Національної академії наук України, приїхали ми до Канюків, до нашого народного ризьб'яра Володіміра Наум'юка, пригостів вун нас артистичним способом — винюс одну зо своїх ризьбув. Пояснів, што то натурально уформовани кусок дерева, якій припасовав йому, коб виризати алегорію з'єднаних з собою Бугу і Нарви. І додав, што пудийде на окладку «Над Бугом і Нарвою». Кіювська дослідниця завела з ризьб'яром розмову про наше колісьне жите й звичаї — а вун оповідач неабиякій, я взявся за фотографоване артистичної форми того, што почала творити пудляська натура, а завершила справу вміла рука майстра, якій родівся і виростав тогди, коли ще орелі плоти з пущанським деревом Нарвою ганялі. Як вишло – бачите своїмі очима.

Саме в тому часі, а бив місяць май — по слов'янському травень, журі літературного конкурсу «Пішемо по-свойому» кунчало перечитувати, передумувати і оцінювати рукописи конкурсантув. Як оказалось, не оно «уроджаних пудляшув», бо творити в згоді з нашою мовною формою задумали тоже люде з Кракова і Сльонска. А коли згадав Кракув, то саме там, у 1983 і 1988 роках заісновав форум, на которум показались і пішучи по-свойому пудляшани – Євгенія Жабінська, Іван Кіризиук і Ваш покурни слуга. Вусімдісяти літа, коли – тоже мінає саме 40 літ – почав з'являтися шторучни літературни альманах «Наш голос» (у 1983 – 1988 вишло 6 випускув), не бив однак початком друкованого слова «по-нашому» – з околиці Більська. Відувця Василя Білокозовіча і уроджану у Вурлі гайнов'янку Ніну Буйновську друковало у 1950-х роках «Наше слово». Потум, дякуючи впертості Івана Кіризиюка з Крив'ятич, которому не виходіло автоперекладане на білоруську, його вірши мовою рудного села появились при кунцьові 1971 року у білостуцькуй «Ніві». Можна сказати, што то бив парадокс, бо газета міла пудзаголовком допісок «Тыднёвік ГП БГКТ», значит видавало єї Беларускае грамадска-культурнае таварыства і, зрозуміло, білоруською мовою, але така

била ситуація, што розповсюджувалі єї всюди, де на т.зв. Білостуччині (у Білостуцькому воевудстві) жили православни, серед якіх більшоість складалі саме україномовці з-над Буга і Нарви – як «штокмани», так і «бувкачи».

На початку 1972 року появилісь вірши «по-свойому» Зосі Сачко, котора ще й додала коментар, што Іван Кіризиук почав штось важне, што ще трудно назваті. Потум в їхні сліди пошлі й інши — переглядаючи рочнікі «Ніви» з 1970-х, побачимо й нашомовни спроби, переважно поетични, Іванового брата Петра Кіризиука, а тоже Анатоля Вереміюка з Ягуштова, Міколая Врублевського з Храболув, Анни Денісюк з Плескув, Янка Здановського, Григорія Здрайкувського з Городнікув (хоч його вірш то хіба бульш невелимі вдала спроба пісаня по-білоруському), Євгенії Мартинюк з Зубова, Валентіні Оніщук (ВаВу) з Нового Корніна, Васіля Петручука з Грабувця коло Дубічув-Церковних, Степана Полов'янюка з Більська, Юрка Хмелєвського з Вурлі, а тоже люді пудпісаніх самими іменами або псевдонімами, як «Толік» (хоч може то АнаТолік Вереміюк), «Наташа» і «Шаравокая» з Бельскага беларускага ліцэя». Разом кільканадцять авторув, переважно народжаних у другуй половіні 1950-х, в більшоість учнюв, або вже абсолювентув, більськового і гайнувського «белліцеюв». Старше поколіне тут репрезентовалі Васіль Петручук (1926-2019) і Міколай Врублевські (1936-2012) — перши з їх часто присутні й у «НБіН», другі, працюючи на кафедрі білоруської фільольогії Варшавського університету, уклав оригінальні словнік – «пульсько-храболувсько-кіювські», значит до пульських слув дани в йому еквіваленти як з української говуркі рудного села, так і української літературної мови (на жаль, рукопіс у картковуй формі, якій займав немалую валізку, бив у часі хвороби автора зніщани).

Окрум авторув з Гайнувського і Більськового повіту – твори тих останніх часом друковаліся з приміткою «На бельскай гаворцы», знайдемо й вірш Івана Ігнатюка (1928-2013) – «На гаворцы сяла Данцы над Бугам, Бяла-Падляшкага ваяводства», надруковани у 1980-му рокові. Для проживаючого у Любліні, а народжаного пуд Володавою, ветерана Українського суспільно-культурного товариства бив то елемент нав'язуваня контактув з творчим середовіщом по сей бук Бугу. Партнером в тих контактах став Іван Кіризиук – саме вун одновів присутність поетув з-над Буга й Нарви на сторунках «Нашого слова» (1982, № 13). Шість Кіризиукових віршув у рубриці «Поетичні дебюти» било тогди попереджаних Ігнатюковою нотаткою про зустрич з проживаючим у Більскові поетом, што одбилася в Любліні, на жаль, без поданя дати. Потум Іван Ігнатюк одбив подорож по Пувнучному Пудляшу, тоже опісану їм у «Нашому слові», а вже наступного року з'явилася

й «Наш голос», в якому появилісь україномовни поетични твори кільканадцеті пудляшан, часто як літературни дебют даного автора. Варто їх тут перелічити: Юрій Баєна, Ірина Боровік, Юрій Гаврилюк, Євгенія Жабінська, Іван Ігнатюк, Іван Кіризиук, Петро Кіризиук, Євгенія Овсянюк (Мартинюк), Ольга Пудляшанка (Галя Пасічник), Софія (Зоя) Сачко, Степан Сидорук, Степан Троць, Іван Хващевські, а ще й натуралізовані пудляшанін (родом подоляк) Борислав Рудковські. Вірші «нашогоголосцюв» у 1980-х друковаліся тоже в «Нашому слові» й «Українських календарях» Українського суспільно-культурного товариства.

Од виходу останнього випуску «Нашого голосу», з датою «квітень 1988 р.» мінуло 35 літ і за той час прибили нови медії, якіє публікуют письменство пудляськими варіантами української мови, а серед авторув, округ люді, котори ідентифікуютья як українці, є й особи, котори активно проповідуют і білоруську ідею, інши стоять осторонь. Разни й погляди на національні справи в люді, котори взялі участь у конкрусові Пудляського наукового інституту, організованому у партнерстві з Союзом українцюв Пудляша. Основною біла охота напісаті по-свойому і оддаті пуд оцінку журі тоє, што незалежно од літературою форми, якоюсь мірою є часткою самого себе – показує ж скульп ми пришлі, як до своєї рудної мови ставімося і чи добре єї знаємо. Для некторих біла то перша спроба літературного пісаня, для інших перша спроба пісаня по-свойому, кількох з участнікув вже публіковалося в «НБіН», хтось вже навіть кніжку по-свойому видав. Розріз поколінь тоже тут широкі – од тих, котори ще пометають, як било у 40-х роках мінулого столітя, до тих, которих 40 літ тому на світі ще не било.

Незалежно од віку і творчого напрацьованя, всі ми, кому хоч раз захотілося штось по-свойому напісаті / напісати / написати, а люді таких по імені вже знаємо бульш як сотню, штось тим своїм пісаньом доказуємо... Доказуємо – договоруємо свою розповідь до вже напісаного раній, людіма, котори часто зишли й із сього світа. Але й даємо доказ-аргумент, што наша, – пудляська, – натуральна мовна форма годітья до всього, што в нашум житьові важне, хоч її знеславлювалі, а навіть і обриджувалі.

Напісане / написане – вимагає й публікації. Починаємо єї з театральної п'єси про Тимофія Муська, што їм, як і ризьб'яром Володіміром Наум'юком, заволоділа творча натура, хоч в єїнуї реалізації, як і в самому житьові, мів вун бульш перешкод, ніж уродженець Канюкув, а навіть примусово бив розлучани з рудним селом Дубном. Інши конкурсни твори будут в наступних числах – коб наше слово даремно на папери не лежало, оно серед народу ходіло!

Юрій ГАВРИЛЮК

Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi

BIALYSTOK 4 czerwca przy Szkole Podstawowej nr 20 im. W. Sikorskiego w Białymstoku powstał niezwykły mural, stworzony przez uczniów szkoły (na foto). W projekt włączyły się dzieci pochodzące z Białorusi i Ukrainy, które uczą się w placówce. Obecnie stanowią one 10 proc. wszystkich uczniów SP20.

Mural w symboliczny sposób ukazuje wspólnotę kultur, tradycji i wartości trzech narodów. Znalazł się na nim kogut symbolizujący gościnność oraz napisy w trzech językach – po polsku „gościnność”, po ukraińsku „мир” (pokój) i po białorusku „сяброўства” (przyjaźń). Projekt ma integrować polskie dzieci oraz społeczność lokalną z migrantami i uchodźcami z sąsiednich krajów – Ukrainy i Białorusi.

WILANOWO. 4 czerwca na Trójcę odbył się festyn rodzinny z okazji Zielonych Świątek. Wystąpiły cztery zespoły z gminy Mielnik: „Wrzosy” z Wilanowa, „Mielniczanie” z Mielnika, „Nowina” z Moszczony Królewskiej i „Krynica” z Radziwiłłówki, a także zaproszeni goście – ukraiński zespół folklorystyczny „Rodyna” z Dubiażyna. Impreza odbywa się rokrocznie, a jej organizacja związana jest z działalnością miejscowego zespołu „Wrzosy”.

Organizatorem koncertu byli Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Mielniku oraz Rada Sołecka Wsi Wilanowo (*Wylinowo – Веліново*).

DOBROWODA. 4 czerwca w Dobrowodzie odbył się „Dzień Dziecka”, organizowany przez sołtys wsi Irenę Jawdosiuł. To doroczna impreza skierowana do najmłodszych. W tym roku odbyła się ona przy zaangażowaniu miejscowego koła gospodyń wiejskich, straży pożarnej oraz rodziców. Było dużo atrakcji dla dzieci, m.in. konkursy i zabawy, pokazy straży granicznej i miejscowej OSP. Nie zabrakło też słodkości, a Koło Gospodyń Wiejskich zapewniło napoje i potrawy z własnego wyrobu.

BIALYSTOK. 5 czerwca w galerii „Alfa” otwarto wystawę fotografii „Codziennosc”. Została ona przygotowana przez mieszkającą w Białymstoku młodzież z Ukrainy i Białorusi z doświadczeniem migracji. Poprzedziły ją warsztaty fotograficzne skierowane do uczestników projektu.

Poprzez swoje zdjęcia młodzi ludzie pokazywali, czym jest dla nich codzienność, jak ją postrzegają, na co chcieliby zwrócić uwagę innych. Na fotografiach znalazły się budynki, jedzenie, przechodnie mijani na ulicach – wszystko co

składa się na codzienne życie Białegostoku, ale widziane z innej perspektywy, bo oczyma osób, które przybyły z Białorusi i Ukrainy.

Wystawa została otwarta w ramach projektu „Wielokulturowa Szkoła” realizowanego przez Fundację Polza. Można ją było oglądać do **24 czerwca**.

REPCZYCE. 11 czerwca nad zalewem w Repczycach w gm. Kleszczelach odbył się Piknik z Lokalną Grupą Działania „Puszcza Białowieska”. Były koncerty, warsztaty rzemiosła (tkactwo, toczenie naczyńa glinianego na kole garncarskim, tworzenie ceramicznych mini-rzeźb, warsztaty wykorzystujące recykling talerzy), kiermasz kulinarny kół gospodyń wiejskich, pokazy, konkursy z nagrodami i wiele innych atrakcji, w tym dla dzieci. Wystąpili m.in. zespół KGW z Dobrowody oraz „Werwoczki” z Orli.

Impreza wpisywała się w cykl obchodów 500-lecia nadania praw miejskich Kleszczelom. Odbyła się ona przy współpracy z Gminą Kleszczelach oraz Miejskim Ośrodkiem Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach.

PODLASKIE. Przedostatni tydzień czerwca był ostatnim tygodniem zajęć szkolnych dla uczniów w Polsce. Zakończyły się również zajęcia języka ukraińskiego prowadzone w przedszkolach i szkołach podstawowych województwa podlaskiego.

21 czerwca odbyły się ostatnie zajęcia w międzyprzedszkolnym punkcie nauczania języka ukraińskiego przy Samorządnym Przedszkolu nr 26 Integracyjnym im. Joanny Strzałkowskiej-Kuczyńskiej w Białymstoku (na zdjęciu na następnej stronie). **23 czerwca** rok szkolny 2022/2023 zakończyli uczniowie podstawówek (na zdjęciu – na zakończenie roku chór szkoły prawosławnej zaśpiewał piosenkę ukraińską).

W minionym roku szkolnym zajęcia z języka ukraińskiego na terenie województwa podlaskiego odbywały się w sześciu placówkach oświatowych w trzech miejscowościach: Bielsku Podlaskim, Czeremsku i Białymstoku.

Były to: Przedszkole Nr 9 Leśna Polana w Bielsku Podlaskim, Szkoła Podstawowa nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim (samodzielne klasy ukraińskie), Zespół Szkolno-Przedszkolny w Czeremsze, Niepubliczna Szkoła Podstawowa św. św. Cyryla i Metodego w Białymstoku, Szkoła Podstawowa nr 9 im. 42 Pułku Piechoty w Białymstoku oraz Samorządowe Przedszkole Integracyjne nr 26 w Białymstoku (międzyprzedszkolny punkt nauczania). Łącznie języka ukraińskiego na Podlasiu w roku szkolnym 2022/2023 uczyło się ponad 420 dzieci, trochę mniej niż w rok wcześniej.

BIAŁYSTOK. 23-25 czerwca odbywały się Dni Miasta Białegostoku. Były koncerty z udziałem gwiazd polskiej sceny muzycznej, a także wystawy, warsztaty, potańcówka oraz inne atrakcje przygotowane z myślą o mieszkańcach Białegostoku. Na największej imprezie miejskiej nie zabrakło też akcentów ukraińskich.

Podczas muzycznych koncertów **23 czerwca** w centrum miasta zaprezentował się m.in. zespół muzyczny LemON, założony w 2011 r. z inicjatywy wokalisty Igora Herbuta. Jego nazwa odwołuje się do łemkowskiego „lem” (tylko) oraz angielskiego „on” (włącz), w wolnym tłumaczeniu „tylko włącz”. Grupa powstała tuż po zakwalifikowaniu się do programu „Must Be the Music”. W etapie castingowym zespół wykonał gwarą łemkowską utwór „Litaj ptaszko”, który zachwycił jurorów i zagwarantował grupie udział w półfinałach. Dzięki piosence „Dewiat” awansował do finału i ostatecznie wygrał trzecią edycję programu. LemON oraz inny zwycięzca „Must Be the Music” – zespół Enej – to dwie ukraińskie grupy muzyczne, które funkcjonują w mainstreamie i są znane szerszej publiczności w Polsce. Na Dniach Miasta Białegostoku LemON był jedną z czterech gwiazd, które przyciągnęły tłumy białostoczian.

Ponadto w ramach Dni Miasta Białegostoku **25 czerwca** na Rynku Kościuszki odbyło się otwarcie plenerowej wystawy fotograficznej „Wspólnie | Спільно”. W artystycznym i społecznym projekcie wzięli udział Ukraińcy i Polacy, a tematem przewodnim był chleb jako element łączący ludzi. Wernisażowi towarzyszyły plenerowe warsztaty pieczenia chleba.

Na Rynku Kościuszki w Białymstoku zaprezentowano 24 plansze fotograficzne, które były uzupełnione dźwiękowym zapisem wypowiedzi uczestników projektu – uchodźczyń i uchodźców z Ukrainy. Autorem zdjęć był białostocki fotograf Michał Heller.

Wystawa fotograficzna „Wspólnie | Спільно” została zrealizowana przez Miasto Białystok przy wsparciu Funduszu Narodów. Można ją było oglądać do **7 lipca**.

W tegorocznych wydarzeniach odbywających się w ramach Dni Miasta brali udział zagraniczni goście z partnerskich miast Białegostoku. Byli obecni m.in. przedstawiciele władz Łucka, z którym Białystok współpracuje od 10 lat.

BIAŁYSTOK. 24 czerwca w Centrum Aktywności Społecznej odbyły się ostatnie przed przerwą wakacyjną zajęcia w ramach Centrum Spilno UNICEF Białystok (na foto na sąsiedniej stronie) organizowane przez Spółdzielnię Socjalną „Sukurs” w Zaściankach. Będą one kontynuowane po wakacjach – od **września do grudnia 2023 r.**

W projekcie aktywnie biorą udział uchodźczynie z Ukrainy oraz ich dzieci. W wiele działań włączyły się instruktorki śpiewu oraz rękodzielniczki z Ukrainy – zarówno uchodźczynie wojenne, jak i osoby, które przybyły do Białegostoku jeszcze przed agresją Rosji na Ukrainę.

Wśród zajęć, które odbywały się do końca czerwca, były m.in. warsztaty rękodzielnicze dla dzieci i młodzieży. Prowadziły je pochodzące z Zaporozża Oksana Szynkarenko (Оксана Шинкаренко) oraz Alina Melnychenko (Аліна Мельниченко), zrzeszone w nieformalnej twórczej grupie „Malwa”, a także Dżymila Rura (Джиміля Рура), Ukrainka o azerbejdżańskich korzeniach pochodząca z Mikołajowa. Ponadto odbywały się zajęcia śpiewacze z Julią Panasiuk (Юлія Панасюк) z Równego, która angażuje się też w wiele projektów Związku Ukraińców Podlasia, m.in. prowadzi

zespół „Dumka” z Bielska Podlaskiego. Na zajęciach z dziećmi uczyła ona dawnych obrzędowych pieśni ukraińskich, tańców, ukraińskich gier i zabaw ludowych. Pracowała również grupa teatralna, którą prowadziła Maryna Wasylenko z Białorusi. Ponadto swoje próby miał zespół śpiewaczy prowadzony przez mieszkającą obecnie w Supraślu Inę Dobrowolską (Іна Добровольська), dawną pracownicę Zaporoskiej Elektrowni Atomowej w Enerhodarze.

Centrum Spilno otwarto **6 grudnia 2022 r.** dzięki wsparciu Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF). Jest to miejsce, które łączy i integruje społeczność lokalną ze społecznością uchodźców. Koncentrują się w nim działania skierowane do dzieci i rodzin uchodźców oraz społeczności lokalnej, a ich realizację zapewnia sześć wyspecjalizowanych organizacji poza-

ządowych, które już wcześniej pracowały na rzecz uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy. To fundacje Spe Salvi, Okno na Wschód, Polza oraz Spółdzielnia Społeczna „Sukurs” z Zaścianek, oddział białostocki Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów „Klanza”, a także Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych.

AUGUSTÓW. 1 lipca w Augustowie odbył się finał regionalny XXII edycji ogólnopolskiego konkursu „Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów” na najlepszy regionalny i tradycyjny produkt żywnościowy oraz na najlepsze danie oraz potrawę regionalną i tradycyjną.

Konkurs ma zasięg ogólnokrajowy i przebiega dwuetapowo. W pierwszym etapie – w czasie finałów regionalnych – wyłaniani są laureaci w czterech kate-

goriach: produktów pochodzenia roślinnego, zwierzęcego, napojów i innych produktów oraz w kategorii: najlepsze dania i potrawy regionalne i tradycyjne. Natomiast w drugim etapie spośród produktów nominowanych w regionach Krajowa Kapituła Konkursu wybiera najlepsze produkty oraz potrawy i dania do prestiżowej nagrody konkursu „Perła”, która – razem z nagrodą „Klucz do Polskiej Spizarni” – jest wręczana na Wielkim Finale Konkursu.

W podlaskim finale regionalnym XXII edycji ogólnopolskiego konkursu „Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów” w Augustowie znalazły się też dania tradycyjne ukraińskojęzycznych mieszkańców wsi między Bugiem a Narwią. Potrawy przygotowywane przez nasze babcie zostały nagrodzone miejscami oraz znajdują się wśród reprezentantów województwa w ogólnopolskim finale.

W kategorii „potrawa regionalna” II miejsce zajęło Koło Gospodyń Wiejskich „Hołodzianki” w Hołodach za szczypanki i gołąbki ziemniaczane z boczkem zawijane w liście kiszzonej kapusty. W kategorii „produkty regionalne pochodzenia roślinnego”, podkategoria „produkty zbożowe” I miejsce zajęła Helena Datzuk z Moszczony Królewskiej za mielnicke korowajczyki weselne. W kategorii „napoje regionalne”, podkategoria „napoje bezalkoholowe” I miejsce zajęło KGW „Hołodzianki” za podpiewek. W kategorii „inne produkty regionalne” I nagrodę otrzymała Pierogarnia „Basieńka” Barbara Andrejuk z Bielska Podlaskiego za podlaskie hałuszki, a w kategorii „Od pola do stołu” wyróżnieniem nagrodzono Witalisa Jakoniuka za pomidory z Gradoczna oraz Alinę i Mirosława Romaniuków „Kornino” – za zestaw ziół.

Województwo podlaskie w ogólnopolskim finale będzie reprezentować siedem potraw, a wśród nich m.in. kisiel owsiany przygotowany przez Stowarzyszenie „Moszczonka” w Moszczonie Pańskiej oraz wigilijne pączki z kapustą Koła Gospodyń Wiejskich „Hołodzianki” w Hołodach.

Wielki Finał XXII edycji konkursu „Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów” odbędzie się **30 września** w trakcie Targów Smaki Regionów w Poznaniu na terenie Międzynarodowych Targów Poznańskich.

BIELSK PODLASKI – HAJNÓWKA. 3 lipca oficjalnie rozpoczęto prace modernizacyjne na drodze wojewódzkiej 689, łączącej Bielsk Podlaski z Hajnówką. Pierwszą łopatę przy jej budowie wbili m.in. wicemarszałek województwa podlaskiego Sebastian Łukasiewicz, członek zarządu województwa podlaskiego Marek Malinowski, wójtowie: gminy Hajnówka – Lucyna Smoktunowicz, gminy Czyże – Jerzy Wasiluk i gminy Orla – Leon Pawluczuk oraz dyrektor Podlaskiego Zarządu Dróg Wojewódzkich Mariusz Nahajewski.

Inwestycję poprzedziły prace przygotowawcze związane z wycinką drzew i krzewów na poboczach po obu stronach drogi niemal na całym odcinku. Już od połowy czerwca na drodze obowiązują ograniczenia dotyczące prędkości jazdy, zakazu wyprzedzania i zwężenia jezdni na odcinku, na którym są prowadzone prace. Obowiązuje tymczasowa organizacja ruchu – w kilku miejscach wprowadzono ruch wahadłowy.

Przebudowa drogi Bielsk Podlaski – Hajnówka to inwestycja, na którą od lat czekają mieszkańcy. Po zakończeniu modernizacji droga wojewódzka 689 będzie miała 7 metrów szerokości, przekrój jednojezdniowy – drogowy na obszarach niezabudowanych (2 pasy po 3,5 m szerokości oraz pobocze o szerokości min. 1,5 m) oraz uliczny w obrębie miast i wiejskich terenów zabudowanych. Ponadto w ramach inwestycji powstanie obwodnica miejscowości Hołody, zostanie przebudowany most na rzece Orlanka oraz poprawione skrzyżowania i chodniki dla pieszych na terenie zabudowanym. Nie będzie ścieżki rowerowej.

Całkowity koszt modernizacji i rozbudowy drogi wynosi ponad 110 mln złotych brutto. Inwestorem jest Podlaski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Białymstoku. Inwestycja ma być gotowa w pierwszym kwartale 2025 r.

BARSZCZEWO. 10-20 lipca w „Sosnowym Zaciszu” w Barszczewie odbył się pierwszy turnus terapeutyczno-wypoczynkowy dla ukraińskich i białoruskich matek z dziećmi „Odbuduj siebie na Podlasiu”. Wzięło w nim udział niemal 60 osób – kobiety oraz dzieci w wieku od 9 miesięcy do 17 lat. W ciągu 10 dni odbywały się intensywne zajęcia sportowe, edukacyjno-psychologiczne i artystyczne. Dzieci i młodzież

korzystali z warsztatów artystycznych i sportowych oraz gier i zabaw na łonie natury.

Turnus odbył się w ramach projektu Spółdzielni Socjalnej „Sukurs” w Ząściankach „Odbuduj siebie na Podlasiu – FriLuft-therapy dla dzieci i kobiet uchodźczyń, 2023” przy wsparciu Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF) Spilno Białystok.

CZEREMCHA. 21-23 lipca w plenerze Gminnego Ośrodka Kultury odbył się XXVIII Ethno Festiwal Wielu Kultur i Narodów. Tradycyjnie imprezie towarzyszyło wiele różnorodnych wydarzeń kulturalnych. Były koncerty, liczne warsztaty, pokazy filmów i spotkania autorskie, spektakle teatralne, konkursy, prezentacje książek, jarmark rękodzieła i kuchni, a także przegląd muzykujących na harmonijkach ustnych. W czasie dwóch dni koncertowych wystąpiło dziewięć zespołów, a wśród nich najbardziej znane grupy folkowe w Polsce, które w swojej twórczości czerpią także z muzycznej tradycji ukraińskiej – gospodarze imprezy Czeremszyńscy z Czeremchy, Orkiestra świętego Mikołaja, Drewutnia oraz Chudoba. Gwiazdą z Ukrainy był GG HulajHorod (GG Гуляй-Город). To projekt muzyczny, który łączy tradycyjny śpiew oraz instrumentalne melodie ludowe z nowoczesną muzyką elektroniczną. Wystąpiła również znana od wielu lat na Podlasiu grupa „Horyna” z Równego. Powstała ona w 1979 r. na Katedrze Folkloru Muzycznego Rówieńskiego Uniwersytetu Nauk Humanistycznych, a jej członkami są studenci i absolwenci uczelni. „Horyna” zbiera, bada i prezentuje folklor Polesia. Jest laureatem wielu konkursów i festiwali, uczestnikiem licznych koncertów, w tym także organizowanych przez Związek Ukraińców Podlasia. Jako wydarzenie towarzyszące festiwalu w dniach 24-26 lipca odbyły się tradycyjne już warsztaty ukraińskiego śpiewu białego prowadzone przez Ludmyłę Wostrikową – etnomuzykolożkę i wykładowczynię, pochodzącą ze wsi Rokitne na Polesiu, liderkę „Horyny”.

KLESZCZELE. 21 lipca w „Hładyszce” wystąpił zespół „Horyna” z Równego w Ukrainie. Koncert odbył się

przy okazji prezentacji grupy na XXVIII EthnoFestiwalu Wielu Kultur i Narodów w Czeremsze.

SZOSTAKOWO. 25 lipca w Dziennym Domu Pomocy w Szostakowie odbyły się warsztaty muzyczne. Wzięli w nich udział seniorzy z gminy Czyże, a zajęcia prowadził pochodzący z Klejnik akordeonista Jarosław Antypowicz. Były wspólne śpiewy oraz tańce. To kolejne spotkanie skierowane do starszych mieszkańców gminy Czyże odbywające się cyklicznie w Szostakowie.

BIAŁYSTOK. 27-30 lipca odbyła się Podlaska Oktawa Kultur. Rozpoczęła ją potańcówka na Młynowej, na której do tańca zagrały cztery zespoły, wśród nich folklorystyczny zespół młodzieżowy „Vesnyanka” (Веснянка) z Równego, działający przy Rówieńskim Pałacu Młodzieży. Zespół został założony w 1983 r. W swoim repertuarze ma pieśni ludowe, w tym także utwory obrzędowe oraz tańce Polesia Rówieńskiego. Grupa wykonuje też muzykę instrumentalną charakterystyczną dla swego regionu. Celem jej działalności jest popularyzacja i ochrona tradycji muzycznej Polesia.

W trakcie trzydniowych koncertów festiwalowych na Rynku Kościuszki wystąpiło 14 zespołów z jedenastu państw – Polski, Łotwy, Zimbabw, Macedonii, Gruzji, Słowacji, Ukrainy, Białorusi, USA, Włoch i Tunezji. 28 lipca na głównej scenie zaprezentowała się „Vesnyanka” (Веснянка) z Równego, a jako gwiazda wieczoru wystąpił doskonale znany w całej Polsce ukraińsko-polski zespół „Enej” z Olsztyna. Powstał on w 2002 r. jako grupa wykonująca folk-rock ukraiński. W 2011 r. „Enej” wystąpił w programie „Must Be the Music” i dostał się do finału, w którym zajął pierwsze miejsce. Utwór „Radio Hello” zyskał dużą popularność zarówno w polskich, jak i w ukraińskich rozgłośniach radiowych. Obecnie to najpopularniejszy mainstreamowy zespół czerpiący z tradycji ukraińskiej.

Oprócz Białegostoku koncerty Podlaskiej Oktawy Kultur odbyły się także w Łomży, Zambrowie, Suchowoli, Łapach i Drohiczynie.

Ludmiła ŁABOWICZ
Fot. autorki artykułu

Protokół z prac jury Podlaskiego Konkursu Literackiego „Piszemo po swojomu”

Posiedzenia jury Podlaskiego Konkursu Literackiego „Piszemo po swojomu” odbywały się w formie zdalnej 5 kwietnia, 12 maja, 19 maja i 5 czerwca 2023 roku.

W skład jury wchodziły:

Eugenia Gawryluk – ukraińska poetka z Bielska Podlaskiego, członkini Narodowego Związku Pisarzy Ukrainy;

Ludmiła Łabowicz – dziennikarka, filolog, badaczka gwar podlaskich, sekretarz Podlaskiego Instytutu Naukowego;

Lubow Frolak – językoznawca-dialektolog, badaczka gwar ukraińskich, profesor Katedry Językoznawstwa Słowiańskiego Instytutu Językoznawstwa i Literaturoznawstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie;

Natałka Babyna – ukraińska pisarka pochodząca z Ziemi Brzeskiej.

Na Podlaski Konkurs Literacki „Piszemo po swojomu” wpłynęło kilkadziesiąt prac 20 autorów. Prace 5 autorów nie spełniały wymogów formalnych. W związku z tym w konkursie wzięło udział 15 uczestników.

Jury postanowiło podzielić prace uczestników konkursu na sześć kategorii w zależności od gatunku i rodzaju prac: „Dramat”, „Na podstawie motywów etnograficznych”, „Poezja”, „Proza”, „Publicystyka”, „Wspomnienia”. Jury postanowiło również przyznać

wyróżnienia: Wyróżnienie „Za duchowość poezji”, Wyróżnienie „Za muzyczność poezji”, Wyróżnienie „Za zanurzenie w historię regionu”, Wyróżnienie „Za wyraziste spojrzenie w twórczości publicystycznej”, Wyróżnienie „Za mistrzostwo słowa i subtelny humor”.

Decyzją jury Laureatami konkursu zostali:

Kategoria „Dramat”:

I miejsce – Helena Aleksiejuk – za utwór „Timoszka”

I miejsce – Mikołaj Roszczenko – za utwór „Buwała i nyni”

Kategoria „Na podstawie motywów etnograficznych”:

III miejsce – Mikołaj Panfiluk – za utwór „Sołdat i neczysta syła”

Kategoria „Poezja”:

III miejsce – Sławomir Kulik – za cykl wierszy

III miejsce – Agnieszka Daniluk – za utwór „Ne howoru po swojomu”

Kategoria „Proza”:

I miejsce – Jerzy Plewa – za cykl opowiadań

I miejsce – Leokadia Sajewicz – za cykl opowiadań „Byli budni, byli świata, było...”

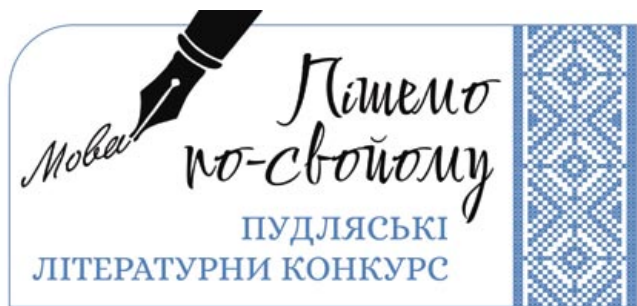
Kategoria „Publicystyka”:

II miejsce – Krystyna Kościwicz – za utwór „Po mojomu”

Kategoria „Wspomnienia”:

II miejsce – Nina Grygoruk – za utwór „Use powno ludi w chati”

III miejsce – Walentyna Waszczuk – za utwór „Howoru po swojomu”

Decyzją Jury wyróżnienia otrzymali:

Wyróżnienie „Za duchowość poezji” – Zoja Majstrowicz

Wyróżnienie „Za muzyczność poezji” – Marek Chmielewski

Wyróżnienie „Za zanurzenie w historię regionu” – Mikołaj Panfiluk

Wyróżnienie „Za wyraziste spojrzenie w twórczości publicystycznej” – Sławomir Kulik

Wyróżnienie „Za mistrzostwo słowa i subtelną humor” – Jerzy Plewa

Jury podjęło również decyzję o nagrodzeniu:

Za udział w Podlaskim Konkursie Literackim „Piszemo po swojemu” oraz za zainteresowanie językiem oraz kulturą ukraińską Podlasia:

Arkadiusz Stosur

Irena Piwowar

Za udział w Podlaskim Konkursie Literackim „Piszemo po swojemu” oraz za poszukiwanie ekspresji artystycznej w tworzeniu dużej formy literackiej:

Mikołaj Janowski

Poza konkursem jury nagrodziło młode autorki przesłanych wierszy. **Nagrodę „Dla Młodego Talentu za szacunek do języka ojczystego”** otrzymały:

Anastazja Gryćko za wiersz „Moja Ukraina”,

Katarzyna Konachowicz za wiersz „Miżnarodnyj Deń Ridnoji Mowy”.

Będą one nagrodzone poza zadaniem publicznym „Promocja języka i kultury ukraińskiej Podlasia”.

Podlaski Konkurs Literacki „Piszemo po swojemu” odbył się po raz pierwszy i był próbą zachęcenia osób znających i posługujących się ukraińskimi gwarami podlaskimi do pisania utworów literackich w języku ojczystym.

Prace nadesłane na konkurs miały różnorodny charakter. Znalazły się wśród nich utwory prozatorskie, poetyckie i dramatyczne. Zapisując ukraińskie gwary Podlasia, autorzy posługiwali się zarówno cyrylicą, jak i alfabetem łacińskim.

Poziom prac, zarówno pod względem umiejętności posługiwania się gwarą, jak i ich wartości artystycznej, był różny. Na uwagę zasługiwały przede wszystkim utwory dramatyczne i prozatorskie. Ich poziom był najwyższy spośród wszystkich prac, które wpłynęły na Podlaski Konkurs Literacki „Piszemo po swojemu”.

Warto zaznaczyć, że konkurs spotkał się z dość dużym zainteresowaniem nie tylko mieszkańców Podlasia, ale także pisarzy-amatorów z innych regionów, w tym z zagranicy. Jego uczestnikami były zarówno osoby, które miały już pewne doświadczenie w twórczości literackiej, jak i takie, dla których konkurs stał się pierwszą próbą pióra. Uczestnicy należeli do różnych kategorii wiekowych. Cieszy również zainteresowanie konkursem wśród osób niebędących użytkownikami gwary. Korzystne byłoby, by wśród autorów było więcej dzieci i młodzieży, a jednocześnie by pojawiło się więcej współczesnych form literackich, które są w kręgu zainteresowań młodzieży.

Jury zaznacza, że Konkurs odbywa się jako jedno z trzech działań zadania publicznego „Promocja języka i kultury ukraińskiej Podlasia”, sfinansowanego ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030, co stworzyło warunki do zorganizowania go przez Podlaski Instytut Naukowy w partnerstwie ze Związkiem Ukraińców Podlasia.

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030

Конкурс «Пішемо по-свойому»: Мої підляські ескізи

«Язык, названи діалектом, гварою, для нас є найважнієйши, бо руодни, наговорани нашимі предками». — Із виступу Леокадії Саєвич під час урочистого проголошення результатів конкурсу.

«Пішемо по-свойому» – перший літературний конкурс для людей, які говорять підляськими говірками української мови. Мета конкурсу – заохотити підляшуків, які вже пишуть, часто лише до шухляди, або тих, які роками мріють писати, мають «виходжені» ідеї на шедеври – сісти, написати, щоб люди мали змогу ознайомитися з їхніми творами, написаними рідною мовою.

Ще у 1980-ті читачі «Нашого слова» і «Українських календарів» могли зачитуватися віршами підляшан, зокрема молоді. Конкурс показав, що Підляшшя стоїть не лише поезією. Так, серед підляських поетів, членів Національної Спілки письменників України (Євгенія Жабінська, Юрій Гаврилук та покійний Іван Киричук), але в цьому конкурсі найбільш яскраво проявились таланти в інших літературних жанрах: драмі та прозі. Автори писали як кирилицею, так латинським алфавітом.

Придумали колективно

Всі, з якими я говорила, кажуть, що конкурс відбувся завдяки зусиллям Григорія Купріяновича. Але сам директор Підляського наукового інституту на запитання, чи то він придумав конкурс «Пішемо по-свойому», говорить:

— Придумали колективно. Йшлося про те, щоб люди писали своєю рідною мовою, цією, якою говорять на щодень.

Так каже й Юрій Плева, лавреат, що отримав перше місце в категорії «Проза». Пан Юрій вже давно наголошував про потребу такого конкурсу на Підляшші, але говорить, що конкурс організовано завдяки копійчій праці іншої людини:

— Одін чоловік тоє зробів – Григорій Купріянович. Якби не вуон – не

било б сього конкурсу. Наступни, як Купріянович не буде робіті, може зробіт хтось інни, не кажу, што ніє.

Кажди пісав якось по-свойому

Неділя 18 червня. У великій залі Миської бібліотеки в Більську зібралися лавреати конкурсу «Пішемо по-свойому», їхні знайомі, родина, запрошені гості, організатори. В режимі онлайн поєдналися дві членкині журі: Любов Фроляк – мовознавець, дослідниця українських говірок, професор Університету Марії Кюрі-Скłodовської в Люблині, а також Наталка Бабіна, українська письменниця родом з Берестейщини.

Людмила Лабович казала, що кожний писав, як вмів, найважливіше, щоб по-свойому:

— Коб заохотіті люди, ми пришиковалі такії варитати – майстер-класи. В 2022 рокові одбилісь три такії варитати, на якіх ми говорилі й про нашу мову, й про тоє, як писаті літературни твори. У мовознавчуй часті говорилося трошкун теоретично про нашу мову, котору ми тут називаєм, што то є «по-свойому», а так на правду то є українські діалекти Пудляша. Теж говорилі, як записуваті, бо люде писалі до сіх нуор, кажди пісав якось по-свойому.

Кількадесят праць двадцяти авторів. Праці 5-ох із них не відповідали формальним вимогам. Як каже Євгенія Гаврилук, журі поділило твори учасників на шість категорій: «драма», «за етнографічними мотивами», «поезія», «проза», «публіцистика», «спогади». Прийняло також рішення про встановлення спеціальних відзнак. Відзнаку за душевність поезії отримала Зоя Майстрович, Відзнаку за пісенність поезії – Марко Хмелевський, Відзнаку за за-

нурення в історію регіону – Миколай Панфілюк, Відзнаку за виразний особистий погляд у публіцистичних творах – Славомір Кулик, Відзнаку за майстерність слова та тонкий гумор – Юрій Плева.

Завойовник першого місця в категорії «Проза», Юрій Плева, у нечисленній групі непочатківців, які станули до конкурсу. Всі свої оповідання, в тому числі й на конкурс, він написав по-свойому, але латинським алфавітом.

— Я завше латинкою пісав. Кірилиці я учився в школі, читаю, але латинкою пішеться мніє латвієй, не задумуюся, што і як писаті.

— Для мене це жодна проблема, маю два алфавіти в телефоні та комп'ютері. Хіба що у вас проблема з читачами.

— Так. Як я недавно видав свою книжку, люде купляють, читають, їм то подобається, што пісане латинкою, їм латвієй читаті. Тепер молодіє люде зусїм кірилиці не знають. І це є проблема, як записуваті дифтонгі, якіє в нас є. Коб зобралісь тисє, што пішут і сказалі «Будем всіє писаті так і так», било б простієй. А так кажди піше, як хоче.

Конкурс під знаком драми про Тимошку

Драма про підляського художника-примітивіста Тимофія Муська авторства Олени Алексіюк це відкриття першого випуску конкурсу «Пішемо по-свойому». Дуже високо оцінили її члени журі, але й інші лавреати. Авторка розповідає в п'єсі історію творця, якого знала особисто, пам'ятає його з юних років.

Пані Олена походить з Нурця. Тимофій Мусько жив з мамою Параскевією в сусідньому селі Дубно. Але в її селі він також часто побував:

— Вуон часто приходів до Нурці^е, до своїх дядькуов Юрика й Андрі^я. Його маті походіла з Нурці^е. По-сусі^едські жила колежанка з кляси, котора была для Тімошки двоюрудна сестра. Я їх знала й ми про його говорили, чи як была у їх і вуон заходів, то його бачила. Бачила й зо свого худворка, як вуон йшов до дядька.

На її думку Тімошка був пристійний, стрункий, просто тримався. Але кульгав, волочив правою ногою:

— Як йшов, завше привітався. Говорив невиразно. Вуон мусів старатись, коб його понялі. Відно било, што то вислок для його.

Олена Алексіюк закінчила російську та польську філологію. Навчалась у Люблині та Білостоці. Працювала перш за все вчителькою польської, але також російської мови в початковій школі. Зараз вона на пенсії.

Пані Олена вже давно збирає інформації про Тімошку. Коли проголосили конкурс, знайомі й родина заохочували її написати.

— Я не думала про нагороду, ані ніць. Але як пісала, то вже м^ела тоє передумане. Хіба пув року думала, як написати. Чи довго пісала? Ходіла, записувала думкі на шпартгалках, часу било немногого. Не барзо хоті^ела комусь показувати. Але коли перепісувала на компютерові, zobачив зять і сказав, што то цікаве.

Дочка заохочувала вислати п'єсу на конкурс. Їхня оцінка була важ-

лива для пані Олени, а коли отримала нагоду, чоловік сказав, що він пишається нею.

Діти в селі Тімошки боялися, деякі тікали від нього. А й батьки, бувало, лякали ним дітей. Мала Олена не боялась:

— Я знала ді^еті дядькуов, бачила, што вони його нормально трактуют, то і я тої боязні до його не м^ела.

Часто також бачила, як Тімошка малював в Нурці, на перехресті доріг напроти старого будинку своїх дідів:

— Любів приходіті мальовати в такуом м^есцю, там де його баба жила, тия дядькі, а колісь і мама. Потум той дуом купів хтось ініши. Як вуон приїжджав з Венгожева, йшов в тоє м^есце й мальовав.

Мальовав олівцем, кредками на тому всьому, що мав під рукою. Дуже часто на блоку А-3.

Дивилася на портрет Юзіка з Нурця і написала про нього

У першій дії п'єси головний герой розмовляє з мамою, потім сусід приходить. Відтак він зустрічається з дітьми, вчить їх малювати:

— Завше з охотою з дітьмима говорив. Показував, як рисує.

Пані Олена спершу вивчала картини Тимофія Муська, відтак писала сцени своєї п'єси.

Тимофій Мусько – Автопортрет

— Наприклад, дівілася на портрет Юзіка з Нурці^е, а потум написала про його в своєюой драмі – говорить лавреатка. Розпитувала також сусідів, які пам'ятають Муська. Це був останній момент, люди помирають, хворіють, пам'ять вже не така. Пані Олена каже, що Тімошка був релігійний, церква була для нього важлива.

Середнє покоління підляшуків пам'ятає, що ще в 1960-х – 1970-тих роках люди польської мови в селі не вживали, діти вивчали її щойно в школі. Олена Алексіюк каже, що правдоподобно мати Тимофія Муська по-польськи зовсім не говорила:

— Такіє старши то неконечно умі^елі. Чи в склепі, чи там де, билі свої^е люде, то не било такої потреби,

коб говорити по-пуольські. Не било телевізора, не як тепер, што люде слухают чи оглядают.

Отже, було більше часу, щоб зустрічатися з сусідами, розповідати собі всілякі історії, так як це представив Микола Роценко у своїй драмі «Бувало і нині». Інший лавреат конкурсу, Юрій Плева каже, що не знає, наскільки правдиво й вірно люди передали історію героя його оповідання – Жаворонка. Хоч сам автор не приховує, що дещо додав і від себе.

А чом ти по-пуольську говориш?

Олена Алексіюк спершу хотіла написати про Тимошка по-польськи, але якось неприродно звучали діалоги, важко було передати по-польськи те, як говорив Тимошка:

— Я по-пуольську хотіла спісати... Але дочкі всьо кажут – Пиши по-своєму!

Також чоловік Олени Алексіюк за тим, щоб вдома весь час говорити по-своєму і він пильно стежить за цим:

— Часом переходиш на пуольські, навіть не знаєш коли. А вуон каже – А чом ти по-пуольську говориши?

— Давній не било телевізора, радіва – говорить Юрій Плева. – Люде сиділі в своєм селі й тая архаїчна мова заховалась. А тепер по-іншому. Чи подобається, чи ні, але польонізація поступає і буде поступати щораз муцній. Школа є пуольська, медія є пуольські. Асиміляція всюди є, то не оно в нас. В Пуольци є німецька меншина. Німеччина – край богати, а все такі молодіє німці в Пуольци польонізуються, бо їхні колегі то є полякі.

Тимошка розгорнув крила в Сувалках?

Після смерті матері художника відправили в Будинок соціального догляду «Калина» у Сувалках.

— У третьому акті – говорить Олена Алексіюк, – Тимошку на сілу забирают до того «дому помощи» й всьо продают. Вуон вже жив сам, без матери. Його забирают.

Барбара Бурба, директорка Будинку соціального догляду «Калина» у Сувалках, говорить, що тоді, коли

потрапив до них Тимошка, не було може комфортних умов, люди жили по декілька осіб у кімнаті. Але тодішня директорка осередку, Кристина Зарембська, спершу розпитала Тимофія про його зацікавлення, потім направила його у Сувальський осередок культури, де він міг розвивати свій мистецький хист. Від «Калини» до осередку півтора кілометра. Спершу його возили автом, пізніше щодня ходив пішки.

Олена Алексіюк переконана, що палке бажання малювати допомогло Тимошці пережити перші найважчі місяці в Сувалках:

— Вуон би там заломався. Але йому тая насія ратовала житє. Якби не тоє мальованє, вуон муог би вмерті раній.

Пані Олена каже, що історія Тимошки вчить нас важливих істин. Того, що ніколи не буває надто пізно, щоб здійснювати свої мрії, розвивати талант, вчитися і творити щось нове.

Тимофіїві Муськові було 57 років, коли почав жити в Сувалках. У тамтешньому будинку культури він зустрів художницю, що закінчила Академію мистецтв у Лодзі, це вона навчила його краще малювати. Муська, як цікавого художника-примітивіста, помітили саме у сувальському періоді його життя. Відтоді почали про нього писати, організувати виставки.

Тимофій Мусько доказав також, що наші слабкості не повинні нас обмежувати. Він перемиг власне каліцтво. Коли мав силу, нормально працював у полі:

— Орав, всьо робив. Бив сільни. Оно його права сторона билa паралізована. Тому вуон малював і всьо інше робив лівою рукою. То приклад для людї, якіє нарикают на всьо – вуон хотїв робіти тоє, што всї, не робив з себе скривджаного калїкі.

«Билі будні, билі свята, било»

«Фотографії. Називають їх „карточками”, берегут як штось дороге. З дерев'яних рамок в сільських хатах поглядают на нас одважни хлопці-солдати, поважни у своїх двадцет літ „молодухі”, весьоли діті, сиви діди-прадіди... Паметкі близькіх. (...) Падают старіє крижі, заростают травною могіли, на каменях загіраються імена, в церковних книгах не находімо своіх фаміліюв. Хто нам скаже – хто ми і скуоль? Фотографії – то ніточкі, якіє в'язут нас з мінулим, слїд і паметь на землі, круг близькіх нам людї. Їхні життєви шлях биває мірилом високих духовних ценності, дороговказом для нащадкув. Пропадає фотографія – пропадає паметь...».

(Фрагменти твору Леокадії Сасвич «Билі будні, билі свята, било»)

Леокадія Саєвич каже, що історія маминої родини дала їй поштовх написати оповідання, які склали цикл «Білі будні, білі свята, било...». Мати походила з околиць Нарви. Але місцевість на краю пущі, про яку пише в оповіданні – це рідне село батька, Витово. В цьому селі Леокадія Саєвич живе після того, як перейшла на пенсію. Пані Леокадія була вчителькою російської мови в ліцею в Гайнівці. А коли сама ще вчилася у школі, сказали їй, що вона білоруска й у початковій школі вивчала білоруську мову. Почала сумніватися у своїй білорускості, коли допомагала старшій сестрі збирати матеріали для магістерської роботи. Ходили тоді разом по селах й записували людей. Але мова, якою говорили люди, аж ніяк не нагадувала білоруської. Однак професор Варшавського університету переконав сестру, що таки йдеться про діалект білоруської мови.

А ja chto? A zsiul!

«Jak ja była u druhuj klasi szkoły podstawowej, uweli białoruski język, ale ja joho ne uczyłaś. Mama skazała, szto białoruski to ne nasz i joho ne treba. Ale inny di*ti puzšli na białoruski. Prawie usi* tyje, szto i do cerkwy chodili. Posli zaczęli howoryti, szto uny Białorusy. A ja chto? — A zsiul! — A ja po swojomu!».

(Фрагмент конкурсного твору Христини Костевич «По-мойому»)

Христина Костевич з Гайнівки називає себе меншістю серед меншостей. Її сусіди непохитно вірять, що вони білоруси, хоч їхні предки говорили українськими говірками:

— Вони далісь переконаті, што вони білоруси і говорат по-білоруські.

Пані Христина була вчителькою молодших класів. Вчила географії, вуеф-у, техніки. В 2021 році перейшла на скорішу пенсію. Дрібна, рухлива, часто жартує.

— Я бачу здавна, што наш язык занікає – каже Христина Костевич. Під час імпрез, хоча б в Козліках, вона чує, що публіка говорить по-польськи: – А мні* залежит, коб мова перетривала, коб то была живая мова... Коб не ховаті свої* твори до шухляди.

Пані Христина вважає, що треба вводити підляську говірку всюди де тільки можна, тому заохочує властителя корчми в Кліщелях, щоб доповнив карту страв по-свойому.

Христина Костевич здавна вже планує зробити майстер-класи (верстати) для молоді. Зверталася до різних організацій, щоб допомогли зібрати кошти на матеріали необхідні для проведення заходу.

Людина повинна знати правду

Сестра Леокадії Саєвич мабуть до кінця життя вважала себе білорусинкою. Леокадія Саєвич – українка. Чимало в її житті поміняло виникнення Союзу українців Підляшшя. Справи національності допоміг їй з'ясувати Юрій Гаврилук, головний редактор «Над Бугом і Нарвою». І коли перейшла на пенсію, почала детальніше вивчати підляські говори. Після точного аналізу зараз пані Леокадія немає ніяких сумнівів, хто вона:

— В певному моменті я подумала, що мні* зробили кривду... – Чому? – Тому, що ми повинні знати правду.

Дві дочки Леокадії Саєвич розмовляють по-свойому. Старшу почала вчити польської мови після того, як діти на подвірку в Гайнівці сміялися, коли дитина говорила до них говіркою. Якби прикро не було – сміялися діти людей, що в більшості походили з навколишніх сіл, у яких бабусі також говорили діалектами україн-

ської мови. Коли пані Леокадія питає людей у Витові про їхню національну свідомість, кажуть, що вони не білоруси, не поляки. Тутешні.

Бракувало нам прози, драми

Людмила Лабович, членкиня журі, дослідниця підляських діалектів, журналістка:

— Українська література на Пудляшши то была передусім поезія. Ми тут маємо трох членув Національної спілки письменників України: Юрія Гаврилюка, Євгенію Жабінську, маємо, вже блаженної пам'яті, Івана Киризьюка. Бракувало нам чогось поза поезією, бракувало нам прози, бракувало нам драми. На с*тум конкурсові било велике різноманітте. Але оказалось, що якраз першими місяцями нагорождани є проза й драма. Того до сеї пори не било. Трошки хоті*лося б бачити молодих люди. Але тут теж є проблем, што молодії вже не говорат по-свойому, бо їх ніхто по-свойому не учит. І тоє ж конкурс показав – як тяжко по-свойому, не вживаючи польонізмв, використовуючи той наш словник – як тяжко є писати.

Я як читала тії праці, то мушу сказати, що тих петнадцеть праць, котори ми закваліфіковали – кажда з їх была на своуй спосуб цікава, в кажедуй итось било такого, што є на правду вартісне.

Стелити підлогу малюнками художника

Люди в селі не шанували малюнків Тімошки. Тому так мало їх там збереглося, хоч він дуже багато намалював. Він залишав їх у своїх родичів, сусідів пані Олени. Жінка пам'ятає, що багато лежало на горищі в одній старій хаті. І вони не збереглися. Одна з родичок Тімошки, ця не жила по-сусідськи, дуже дбала про чистоту й стелила праці художника на підлозі, під відро з помиями.

Олена Алексіюк принесла декілька малюнків Тімошки в музей у сільській світлиці в Дубні:

— С*тої сусі*дкі дочка мї*ла. То било в рамиці, за склом. Вони мї*лі тия рисункі некотори за склом, некотори зрульовани. – Куолькі їх там било? –

Може 8-10, што вона мні дала. Ікону Георгія Победоносца намальовав, церква в Ботьках біла, пейзажи, портрети. Бив портрет гождої д'євчини і наніс – «Chce wujśc za mąż». А як перевернуті той портрет догори ногами, там пуднісано – «Wyszłam za mąż». І вже такая наскудна старушка. Вуон м'єв тоє почутє гумору.

Цією картиною Тимофія Муська захоплюється також керівничка гмінної бібліотеки в Ботьках, Юстина Юрчук, яка створила в Дубні Суспільний музей, в якому зберігається біля десяти картин художника. Пані Юстина запрошує мене послухати спогадів про Тимошку людей з «Ключу сенйора».

Юстина Юрчук тримала міцно кулаки за успіх драми Олени Алексіюк. Тепер жінки хочуть зробити більший захід для вшанування пам'яті Никифора Півночі — підготувати та поставити п'єсу, видати книгу спогадів, влаштувати майстер-класи.

«Жаворонок може за мною хотієв, за мною шукав»

В Юрія Плева чи найбільший серед усіх учасників конкурсу досвід писання «по-своєму». У короткій розмові зразу після врочистого вручення нагород переможцям він заявив, що дуже цінує творчу незалежність. Коли ти пишеш для видавництва, редакції, силою обставин вони мають вплив на те, яким буде твій твір.

Три його оповідання завоювали перше місце в категорії «Проза», окрім того автор отримав вирізнєння за «Майстерність слова та тонкий гумор». Одне з оповідань – про Жаворонок, який при допомозі знайомого єврея потрапив у Америку, де розбагатів. Юрій Плева каже, що прототипом героя був один із мешканців села, про яке він вже написав книжку.

— Колись у нас на селі не било телевизору, то люде одін другому итось там розказували: про своїх сусідув, про інших люді. Юрій Плева дещо почув від людей, решту підказала йому фантазія:

— Жаворонок шукав свого щастя ціле житє і якось не выходіло... Поїхав в Америку, жидуовку пудманув. Як по-правді било, то ми не знаємо. Побудовав хату на селі і так само там дівчєнята до його ходілі. А моїх видумок там тоже є трохи...

— Чому не подарували Ви читачам більи оптимістичного закінчення? – питаю автора.

— Не било оптимістичного, то я так і не пісав... Так, хороше, то живут в казках для діті. А тут то біла історія, котора так і скуончилася, як я написав. Можна било б написати, што знайшов собі жуонку й жили довго й щасліво, правда? А што то поміняло б? Жаворонок може за мною хотієв, за мною шукав. Чоловік не може хотієти всьо м'єті, до всього дойти, бо не дасть ради. Треба собі сказати часом: Хватит тоє, што маю, з тим буду жити і з тим буде мні добре. А йому й гроши било мало, й дівчєнята билі всіє добри, але шукав тоїє найлієпшої й так скуончив, што ніякої не знашов...

Ховав картини під ліжком?

Пані Олена каже, що родина Тимошки не була мабуть свідома, що він у Сувалках розвинув свій талант. Він декілька разів відвідував їх в Нурці, привозив свої картини, продавав їх за невеликі гроші:

— Подобно в Сувалках, я читала, за якієсь папероси вуон малюнкі продавав — говорить Олена Алексіюк.

У Сувалках він спершу малював і сам продавав, відтак сказали йому, що картини – власність будинку культури, в якому він малював.

— В «Дому помощи» казали, што ховав своїє малюнкі пуд луожком. На продаж... – каже пані Олена.

Теперішня директорка цього будинку, Барбара Бурба, тоді там не працювала. Вона сумнівається, що Мусько ховав що-небудь під ліжком:

— Коли він в нас жив, у кімнатах стояли металеві ліжка, як в лікарнях. Я думаю, що жінки, які прибирали, не дозволили б йому залишити якусь галерею під ліжком. Може в шафі міг зберігати, того я не знаю.

Пані Бурба каже, що в їхній бібліотеці зберігається біля двадцяти робіт Муська. Це портрети людей, що жили разом з ним та працівників осередку, медсестер. Він малював їх у форматі А-4, олівцем, кредками. Одна робота виконана олійними фарбами. Мусько був працювитий, цілими днями малював. Тоді ніхто не припускав, що колись його називатимуть Никифоров Півночі.

Авторка «Тімошки» згадує свою останню зустріч з художником:

— В 1983-му вуон приїхав до того дядька, до сусіда мого і якраз я їхала зо своїми батьками, високо на сїні. Сїно везлі на фуори. А вуон сідєв на лавочці, коло того дядька, зо своїм двоюрудним братом, якій в Познані живе. І на тую лавочці билі його малюнкі. — Купуйте образи! Кажу: — Я прийду. Але пока зашла додому, пока вмилася, вже їх не било. Думала, што завтра рано пудийду. А вуон рано поїхав. То бив остатні його приїзд. У 1985-му році вуон вмер.

Чи писатимуть на наступний конкурс?

Більшість лавреатів «Пішемо по-своєму» кажуть, що про це ще не задумувались. Але кожний згадує когось зі знайомих, які тепер жаліють, що не вислали своїх праць. А трохи людей таки пише до шухляди.

— Готуєте нову книжку чи може щось на наступний конкурс? – питаю Юрія Плеву.

— Не знаю, чи наступни конкурс буде. Добре, коб бив. Про конкурс не думаю. Може буде нова кніжка про наши села – гісторична, так як тие итири, што вже видани. Мушу це й із чогось жити, заробляти гроши. Сім'я є. А коб пісати, треба м'єті час.

Пан Юрій за професією лісник. Але займається бізнесом:

— На тоє, коб писаті сієти оповіданя, розкази, треба мієти час, коб сієсті спокуойно, коб чоловієк не бив змучани. Тогди штось можна напісаті. А як чоловієк цієли день біжит, біжит, бо штось там треба й треба, то вжє в пісаньові муно-го не зробіт.

— Тоді коли находите час, щоб писати? Людина, яка займається професійною роботою, вона втомлена...

— Якби я не займався професійною роботою, не билі б 4 книжкі, било б двадцеть.

— Жалієте, що немає 20?

— Ніє. Не можна тоже писаті цієли час, то тоже не є добре. Коб муог буольши – то було б лепі, але коб оно тоє робіті, то я не хотієв би.

Олена Алексюк має п'ятеро внуків. Вона здавна планувала списати для них свої улюблені філософські казки, які чула від своїх дідів та батьків. Вони її заповнили, були корисні, часом навіть допомогли в житті. Але хоче додати також інші мотиви, наприклад з Біблії, що їй сподобались:

— Наприклад мніє мама і дієд казали біблійну «Przyrzeczenie o chlebie». Я не знала, што то зо Святого писаня. І потум окрите: То ж то з Біблії, тоє, што мама розказувала! І я спісую всіє тие мислі, цитати, пословіці, поговоркі...

Жартує, що вона й так це напише, незважаючи, чи її онуки читатимуть чи ні. Задумується, чи спершу не послати свого твору на черговий конкурс Підляського наукового інституту і Союзу українців Підляшшя:

— Якби вишло файно, то би хотієла, коб інші тоже тоє прочитали...

Юрій Плева каже, що як проголосять другий конкурс, він також щось напише:

— Як буду мієв троху часу... В головіє штось маю. Оно то треба посидієти троху і напісаті...

— А скільки треба «посидіти»?

— Я не пішу так, што раз сієв і напісав, але троху напісав, штось роблю... Ніколи не маю туолькі часу, коб сидієти й писаті цієли день. Пув годіни, годінка, за тиждень знов маю час, знов сяду. Знов годінка, двіє, щось там допішу, поправлю.

Юстина Юрчук намовляє свого чоловіка, щоб він зрєдагував спогади

діда з Другої світової війни. Вони записані у двох зошитах по 100 сторінок. Там цікаві розповіді, з мапами.

Христині Костевич сподобались всі твори, презентовані під час вродистого проголошення результатів конкурсу. Але вона хотіла б почувти більш оптимістичні мотиви. Незважаючи на все. На другому конкурсі охоче привітала б нові форми. Мріє, щоб якийсь учасник створив, наприклад, комікс «по-своєму».

Питаю Юрія Плеву, чи здивований, що так багато осіб взяло участь в конкурсі «Пішемо по-своєму».

— Трошку так. Я знаю, што люде пішут, але мало є таких, што хочут показаті тоє, што напісали. І вжє знаю таких двох, якіє писали білоруською мовою, а тепер переробляют на нашу мову, так, як тут у нас говорат.

Його не дивує також, що серед учасників конкурсу чимало пенсіонерів.

— Бо час в їх є. Чоловієк молодши, то все кудись біжит, спішає, все штось треба, дієти на головіє, сім'я. А вжє старієйши, то іначей – не думає, што йому все мало чогось, оно, што може штось оставіт по собіє.

Єва ПОЧТАР

Фото Ю. Гаєрліюка

Rodzime obrazy i słowa

„Cykl podlaski”, czyli grafiki Daniela

Daniel Gromacki to artysta z Hajnówki. Maluje głównie Podlasie – szybko i kolorowo. Mało kto wie, że tworzy także grafiki. Swoją przygodę z grafiką rozwinął podczas pandemii, gdy na skutek zakazów i kontroli przemieszczanie się w terenie było bardzo ograniczone.

— *Długo się zastanawiałem, długo próbowałem. Na początek powstało 15 odbitek* – opowiada Daniel Gromacki. — *Wysłałem na konkurs Akademii Supraskiej „Jestem, bo wróciłem” z okazji 100-lecia bieżącego (otrzymał I miejsce – KK).*

Tak mi się to spodobało, że po tych piętnastu zrobiłem jeszcze 115. To było w roku 2015. Potem w 2016 zrobiłem cykl dotyczący Zaleszan, poświęcony ofiarom. Następnie była dłuższa przerwa. Do 2019 roku w ogóle nie zajmowałem się grafiką, malowałem obrazki. W 2019 roku zaczęły się dzieć dziwne rzeczy w gospodarce, w społeczeństwie. Zrobili nam lockdown i zakaz wyjeżdżania, a jako że jestem malarzem pejzażystą, malującym w plenerze, to miałem zablokowane wyjazdy. W sumie byłem trochę zagubiony w przestrzeni pracownianej, nie wiedziałem, co zrobić, zacząłem znowu grafikę. Tak powstały cztery cykle.

Jeden z tych cykli Daniel Gromacki pokazał na wystawie w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Hajnówce. Zaskoczyły mnie jego smutne prace. Szare, usłane krzyżami. Dotychczas znałem go tylko jako artystę tworzącego obrazy olejne – kolorowe stare domki z podlaskich wsi czy pejzaże podlaskiej przyrody. Tym razem prace Daniela nie na płótnie, a na papierze.

— *Jeżeli chodzi o samą technikę, nie jest to czysta monotypia. Połączenie monotypii z kalkografią, na dodatek niektóre prace były kolorowane pastelą* – tłumaczy Daniel Gromacki. — *Z jednej matrycy, takiego kartonu, wyciętego szablonu, powstaje kilka odbitek. Nie wszystkie są udane, większość trzeba odrzucić. Ta technika wymaga świadomości, że się dużo psuje. Z kilkuset odbitek wybieram 10-15, które można pokazać publicznie, reszta nadaje się do recyklingu.*

Podczas wernisażu wystawy grafik Daniela Gromackiego odbyła się również prezentacja filmu Beaty Hyży-Czołpińskiej „Farby mojego dziadka”.

„Zielnik Dobrowodzki”

Julita Charytoniuk, znana propagatorka dawnych pieśni, tym razem zajęła się ziołami, a konkretnie ziołami rosnącymi we wsi Dobrowoda i w bliskiej okolicy tej wsi. W efekcie powstała książka „Zielnik Dobrowodzki”. Książka została wydana staraniem Stowarzyszenia Dziedzictwo Podlasia z siedzibą we wsi Puchły, w gminie Narew.

Dobrowoda to wieś ulicówka, otoczona pokładami żwiru i sosnowymi lasami. Ziemia tu słaba, ale co na niej rośnie, jest czyste. Nie ma przemysłu, samochodów niewiele. Dawniej, gdy mieszkańców było więcej, funkcjonowała szkoła. Teraz w budynku po szkole mieści się wiejska świetlica. Właśnie w tej świetlicy odbywały się spotkania, warsztaty, aż wreszcie promocja książki „Zielnik Dobrowodzki”.

— *Zielnikrobiliśmy trzy sezony. W 2020 roku powstały pierwsze rysunki i pierwsze opisy, w 2021 kolejne i połowa opisów powstała w 2022. Nazwy roślin są zapisane także gwarą, jaką mówi się w Dobrowodzie. Np. chwyszczka co to jest?* – zwróciła się do zebranych Julita Charytoniuk.

— *U mene howorysje chwyszczka.*

— *A u mene chwyszczka.*

— *A smorodina?*

— *U mene czorny puryczki.*

— *Szklanyca je?*

— *A szto to takoje?*

— *Czerwona porzczka.*

— *U nas na biłu tak howoryli.*

— *Nie wiedziałam, co jest panowija.*

Po polsku zlocień balsamiczka.

— *Koliś każda gospodynia miła panowiju. Bo na prymedy dobra* – mówi Nina Jawdosiuk. — *Lude chodyły bosi i prymedy buli na nohach. Panowiju przykadaly, latoczkoju zawywaly i hojiloś.*

W „Zielniku Dobrowodzki” znalazło się 50 roślin, w pierwszej kolejności opisanych przez Karola Szurdaka z Warszawy, który w ubiegłym roku prowadził warsztaty rozpoznawania ziół w okolicach Dobrowody. *Po swojemu* opisywała Irena Jawdosiuk, sołtys Dobrowody. Trudno na-

pisać *po swojemu*, żeby było dobrze, zrozumiale, a nie jest to język literacki. Ale dzięki temu zielnik stał się swojski i dostępny dla wszystkich.

Irena Jawdosiuk zbierała informacje o ziołach. Kopalnią wiedzy okazały się Nina Jawdosiuk, Walentyna Klimowicz, Barbara Jakimiuk, Tatiana Markiewicz i Maria Artemiuk. Konsultacji udzielili Jakub Dolatowski i Maja Graniszewska. Rysunki pięćdziesięciu ziół wykonała Olga Gruberne-Buk.

— *Gdyby nie fakt, że panie Nina Jawdosiuk i Walentyna Klimowicz śpiewają dawne pieśni, być może nie byłoby tego zielnika, bo to się zaczęło od śpiewu* – opowiada Julita Charytoniuk. — *Do Dobrowody przyjechałam z koleżankami głównie po to, żeby zapisywać pieśni, uczyć się dobrowodzkich pieśni. Przy kolejnych spotkaniach okazywało się, że tę piosenkę śpiewano w takim momencie, tamtą w in-*

nym, na taki obrzęd takie zioła się zbierało, a takim ziołem kadzilo się kogoś. Wtedy jeszcze żyła Barbara Jakimiuk, mówiła o jakichś iwanowych hołowkach albo jakiejś panowiji, a my wytrzeszczałyśmy oczy, nie wiedziałyśmy, co to jest. Np. chwyszczka, chwuszczka, chwiszczka ma podobne nazwy w różnych wsiach na Podlasiu, ale nazwę panowija słyszałam pierwszy raz. Zaczęłam dopytywać o różne rzeczy i tak się zaczęło zbieranie informacji, powstały pierwsze rysunki i opisy. Stąd ten zielnik. Są to trzy lata zbierania.

Irena Jawdosiuk spisywała opowieści mieszkańców, żeby zrobić pierwszą część opisu przy każdej roślinie. Jak się pisało w gwarze?

— *Średnio się pisało. Trzeba było wyrazić swoją myśl i jak najbardziej oddać to słowo, żeby brzmiało po naszemu* – stwierdza Irena Jawdosiuk. — *Nieraz brakowało liter, nieraz trzeba było zmiękczyć. Trzeba było się pilnować, żeby nie wtrącić za dużo polskich słów. Myślałam, jak powiedziałaby moja babcia albo mama, jakiego słowa by użyła. Łatwo nie było, ale zajęcia bardzo przyjemne. Tym bardziej że ziołami nigdy przedtem się nie zajmowałam.*

I tak Dobrowoda ma zielnik. Chyba jest jedyną wsią na Podlasiu, która ma swój zielnik, z opisem *po swojemu* i po polsku. Można z nim pójść na łąkę, na nieużytki i rozpoznawać rośliny.

— *Czy państwo wiedzą, co to jest czortopoloch?*

— *Krowy gonilo się na pastwisko i jak wejdzie w czortopoloch, to ogon cały w tych szyszkach.*

— *Łopuch?*

— *Nie, to klujące.*

— *Ostropest?*

— *Oset kędzierzawy!*

— *Szto to babky?*

— *Babka szerokolistna?*

— *Tatarak!*

— *Tatarak nosi taką nazwę w związku z Tatarami. Nasi przodkowie jako znawcy ziół truli Tatarów, gdy ci napadali. Musiało ich trochę umrzeć, żeby przekonać się, że nie warto brać wody od miejscowych, tylko z naturalnych źródeł. Ale żeby taka woda nadawała się do picia, przepuszczali ją przez kłaczki tataraku. Kto jest na surwiwalach, tego się uczy.*

— *Żeby minął ból kolan, pod prześcieradła wkładano liście brzożowe.*

— *Moja mama opowiadała, że kiedyś zbierała łochiny.*

— *Łochiny/łochyny, zwane pijanica, to jagody znane z tego, że zawierają alkohol.*

— *Muj didko przywoziw z lisa bahno.*

— *Bahno używano do odświeżania pomieszczeń, przeciw molom, stosowano także dezynfekcyjnie w pomieszczeniu, gdzie leżał nieboszczyk.*

— *Moji bat'ki, jak zwozili zbuże do kłuni, to kłali pałyń i bahno, kob myszy ne jszli.*

Pamiętam czasy, gdy Dobrowoda nazywała się Dobrywoda. O ile Dobrowody są też w innych regionach Polski, o tyle Dobrywoda była tylko jedna. Dobrywoda jednak jest, ale na terenie Ukrainy (ukr. Добровида), koło Równego. Możliwe że praprzodkowie z ukraińskiej Dobrywody przybyli w okolice Kleszczel i swoją lokalizację nazwali tak samo jak wieś, z której przyszli. Współcześnie po dawnej nazwie wsi pozostała rzeczka Dobrywódka, dopływ rzeki Nurzec.

Dobrowoda leży w gminie Kleszczele, a Kleszczele jako miasto obchodzą w tym roku 500 lat. Na stronach internetowych znalazłam dane, z których wynika, że Dobrywoda jest wsią królewską starostwa kleszczelowskiego, co znaczyłoby, że Dobrywoda/Dobrowoda powstała później niż Kleszczele. Ale kto wie?

Krystyna KOŚCIEWICZ
Fot. autorki artykułu

„I pokazati toje, szto maluju, i sztoś zaniati” — Rozmowa z Mikołajom Januowskim

Zajęchawszy li^otom na jakujuś imprezu do Hajnuwki, można tam obaczyti obrazy Mikołaja Januowskoho, a toże i joho samoho. Rodzany w 1938 rokowi artysta z Staroho Berezowa od mnuhoch li^ot maluje i pokazuje swoj^oe obrazy na wsiakich jarmarkach i konkursach, zajmujucy na jich perszy miscia. Koli komu ciekawy joho praci, to perejǳajucy koło Staroho Berezowa, może zaj^ochati do pana Mikołaja, kotory z ochwo- toju pokaze swoj^oe praci. A jak spodobajutsia – warto jich kupiti, bo ż nichto ne znaje, kuolki wony budut warty ne ono za ruok – dwa, a i za deset^o – dwadcet^o...

Nam Mikołaj Januowski rozkazaw pro powojenny li^ota w sełowi, kotore w wujnu było spalane przez Ni^omciuw, nauku w szkoli, a toże pro swoje i czužoje malowanie.

— *Pane Mikołaju, skaży^ote, jak naczałosia wasze malowanie?*

— Jak była, ne wi^odu jakaja to klasa w szkoli podstawowuj, czy persza, czy druha, czy tretia, to nasza uczytelka Wiera Szpakowicz, kotora pochodziła z Biłowi^oży, nam czytała i my posli musieli napisati wypracowanie. Nu, a ja newelmi byw pilny uczeń, wono mene ne ciekawiło, to ja w zeszyti zaczaw rysowati iji^o podobiznu. Wona obaczyła, szto ja ne słuchaju toho, szto wona czytuje i choti^oła za ucho wykrunuti, bo koliś to można było i wykrunuti za ucho, i trochu i wdyryti, o. I zła- pała za ucho, ale ne wspi^oła wykrunuti, bo obaczyła swoju podobiznu. I tak sama do sebe kaže: „To ja?”. A ja kažu, szto tak. Wona za toj zeszyt i ponesła do kancelariji. Jak pokaza- ła wczytelam, to tak naczałosia, szto wsi^o choti^oli, kob zrobiti jich portret ołuwkom. I ja tohdy wykonuwaw tyja takija jich podobizny. Czasom buolsz udany, czasom menez, ale wże tak roznesłosio, szto z mene takij malarz. A mene toje ti^oszyno.

— *De wy uczyliś, w jakuoj szkoli?*

— U Berezowi była szkoła przed wujnoju, ale w wujnu, tak jak ci^ole seło, tak i szkoła zhory^oła [*trahicnu wojennu istoriju spalanoho czerez Ni^omciuw Staroho Berezowa Mikołaj Januowski opisaw w nomerowi 5/2018 „Nad Buhom i Narwoju” – red.*]. I tutaki po wujni^o nespalany ostali try chaty i szpichi^or blachoj kryty – to ti^om ne zhory^ow – i ostaw budynok gospodarczy. To z susi^odnioho seła, z Mochnatoho, pryji^ochali i zabrali toj budynok i postawili szkołu. Dołožyli materijału i powstała szkoła. To jak ja tudy chodiw, to chodili di^oti z Staroho Berezowa, z Mochnatoho i z okolicznych siuoł. Ale wsi^och diti w szkoli było 153-je. A teper ni odnoho ditiata nema, pryjǳdżaje samochod, woźne dwoje diti z Staroho Berezowa, z Mochnatoho i weze hen aż do Hajnuwki. A tohdy to naprawdu było diti. Było mało mi^oscia, to w odnuoj sali uczyłasia, prymi^orom, persza i druha klasa, no osuobno sidi^oli i na zmi^onu to odin uczytel byw, to druhi. A ja w tuom czasi starawsia sztoś malowati.

— *Jak tohody wyhledala nauka w szkoli?*

— Tohdy nauka ne była potry^obna, bo nawet^o mama moja z moho kolegi mamuju namowlali, kob my ne chodili do szko- ły. I nas perekonali, tak było. My byli wże w szostuj klasi i ne puszli do szkoły, bo czoho choditi, ono obuwje rwati. Pyczyna była takaja toho nechodi^onia. My ne chodili i po tyżniowi pry- j^ochaw dyrektor szkoły, Klaudiusz Karpiuk, jak tym mamam daw, poswaryw jich i my znow puszli do szkoły. A mamy byli tak nastawłany, bo tohdy – tak jak mama moho kolegi każała: „Panami wsi^o ne budut, nema czoho do szkoły choditi, treba sztoś robiti”. I mnuoho chłopci tak zrobiło – kuonczyw dwi^o- try klasy i puszow za pastucha w innum seli^o.

W szkoli wse było sztoś zadane dodomu, to mało chto ro- biw, a posli tłumaczywsia. A byli takija tłumaczenia. Odin kaže: „Koni pas, to ti^om ne nauczywsia”, ale opometawsia, szto to ż zima. To poprawiw, „Ni^o, si^oczku ry^ozaw”.

Pomniu takij starszy chłopci, wuon jak nepryszykowany, to pruz okno i utecze. Do joho uczytel, kob do tablicy iszow, a okno było odczyniane, bo to wże ciepło było, to pruz okno wyskoczyw i poszow.

Mikołaj Januowski zo swojimi malunkami na festyni w Zbuczowi i w swojuj majsterni – na nastupnij storuonci

Ale byli takija, szto uczyliasia, prymi^erom z Nowoho Berezowa. Wono było nespalane, to powuyuczualisia i po wujni^e byli i dochtorami, i uczytelami. Pantaleon [*po-berezuowsku Pańka – red.*] Moroz, nedawno umer, to byw neurologom. A z naszoho sela ne uczyliasia, nicta ne muoh iti do szkoły, bo ne było hroszy. Toż treba było odiahnutisia, obutisia i na ji^edło mi^eti. Wże posli iszli, ale i to toże treba było deś żyti, płatiti. Tragedija tut była po wujni^e.

— **Howoryte, szto to byw czas powojenny, koli selo wasze było spalane. Lude musili jakoś odbudowuwatisia. Pomnite, jak to wyhledało?**

— Tak, to było w takuom czasi, szto treba było ne do szkoły choditi, ono zarobliti na chli^eb. Selo było spalane i wsi^e – i baby, i di^eti – wsi^e chodili, kob deś hruosz zdobyti, kob mi^eti sztoś ji^esti, odežu. Było tak, szto w odnuoj odeży kilkoch chodilo. Jak ja obuwku znimaw, to w tych czerewikach iszow brat abo sestra. Takaja była trudna sytuacija.

Po wujni^e lude chodili po siołach za chli^ebom, bo ż ne było czoho ji^esti. Chodili ne to za chli^ebom, a i po narzędzia, kob uprawlati zemlu – kob lidruowku, jak po-naszomu howorat, dostati czy matyczku. To w Mory chtoś daw płuha kuonnoho takoho, ale płuha ż tiahnuti kuoń potry^ebny, a koni^e ne było. Ale to byw cenny dar. I tyja kobi^ety dźwigali toho płuha. Prostoju dorohoju iszli od Mora do Berezowa, a najprostsza doroha to była torami. To wony nad torami iszli, a tam byli korczy^e i podumali: „Płuł takij tiazhyzny, to zostawimo, a zawtra prydemo”. I wony toho płuha w korczach zostawili, zajszli na druhi deń, a joho wże ne było. Chtoś zabraw.

Abo druhie. Chtoś daw porosia, kob hodowali sobi^e na kormnika, na tuczniaka. Nu i prynesli toje porosia w mi^echowi, no ale de joho pustiti? Budynkuw nema, de-ne-de płuot troszku zostaw nespalany, o, nihde ne pustisz. I tutaki koło mene na zăhorodi była grubizna takaja werba. Wona zohniła i trochu była nadpalana wże. I było dupło, szto można wkinuti toje po-

rosia, kob ne wtekło. I wkinuli tudy toje porosia i w jakuomsia tam horczkowi dawali jomu ji^esti. Nu ale do pewnoho momentu, bo toje porosia rosło i dujszło do toho, szto wono ne mohło wże tam obernutisia. Ot, jakij z odneji storony cenny dar, a z druhoji – kłopot. Takija byli problemy.

Tragedija była. A kuolki mojih koleguw w tuom czasi stało kali^ekami, bo zaraz po wujni^e wsiudy byli okopy, de leżali granaty, kotory byli roblany specijalno jak zabawka. Chtoś pudnimaw, a wuon w rukach rozrywawsia. Ranianych muocno abo kali^ekami ostałoś.

U moho diad^{ka}, szcze chata została, byw ganok, to ja z kolegoju nosiw i granaty, i amuniciju i składowali w tuom gankowi. Jak baba zobaczyła toje wsio, to chluboju nas biła i spratała toje, szto my szukali.

— **Howoryte, szto po wuojni^e była tiazka sytuacija, di^eti ne uczyliasia, ale Wy wyuczylis.**

— Posli po szkoli podstawowuj to ja do szkoły nihde ne puszow. Zajmawsia gospodarkoju, mi^ew zemlu, ale mi^ew wypadok i podumaw, szto może treba uczytisia, bo ne dam rady orati pola. Tohdy puszow do technikum rolniczoho. Jak skunczyw szkołu, to staw agronomom w gmuni Czyży^e. Czerez 20 li^et do mene należali takija sioła, jak Zbucz i More. Tohdy to zwałosia ne „agronom”, a „instruktor rolny”. Nas było kilkoch i pud každoho pudlahało po kilka siuoł.

Jak zminiłaś sytuacija na li^epšie, tohdy podumaw, kob sprobuwati sztoś malowati. A farby to dawno kupiw, no nikoli ne było czasu, kob malowati. Ti^em leżali, leżali i wże posli pryjuszow takij moment, szto dawaj szto-to namalowati.

Było szcze tak, szto chtoś mene spytw: „Czom ty ne malujesz? Toż w Hajnowci odbywajetsia „Przegląd Sztuki Nieprofesjonalnej Ziemi Hajnowskiej”. Ty namaluj szto tudy, może jakojeś mi^escie zajmiesz”. Podumaw tohdy sobi^e: „Jak tak, to dobre – i pokazati toje, szto maluju, i sztoś zaniati”. I tak było. Ja namalowaw i dustaw nagrodu. Tak od tych puor doteper ja

wse swoj^o obrazy wystawljaju w Hajnowci, a szcze w Biłostoci odbywajetsia tożo takij konkurs, ono tam ne každoho roku, no szto dwa roky. I tam tożo zdobywaju nagrody, odnoho razu nawet' dwi^o, bo byw plebiscyt. Stojala urna i tyja, szto ohledali praci, to kidali jakijas numerki. Komu szto podobajetsia. To ja zdobyw persze mi^oscie, dustaw odnu nagrodu od jury, a druhu od publiki. To szcze mene pytali, z czoho ja buolsz zadowolany, czy z teji, czy z teji. Ja kažu, szto od ludi, bo w jury bylo no try osoby, a publiki buolsz. I tak do teper. Jak maju czas, to maluju.

— **Szto malujete?**

— Szto do hołowy pryde. Czasom nawet' u telewizory je mi-gawka jakohoś obrazu, to mene zaciekawit. Abo czasom obaczu z tych dawnych obrazuw, jak to koliś malowali, maju albumy, diwjusia. Ne to szto stiahaju, ono stuol beru pomysly – dumaju, i ja sprobuju sztoś podobne. A czasom beru z życia.

Moje malowanie zwezane z Biłowi^ożkoju puszczoju – flora i fauna, szto tam je w tuoj puszczy.

— **Dajte przyklad.**

— Byw takij wypadok. Koliś jak byli wypuszczany żubry^o na wolnost', to wony czasom atakowali ludi. Tak było, jak żuber byw sam. Bo jak w stadowi, to wse najdetsia odin, szto jak wuon pobizyt, to i wsi^o za jim. A to było tak, szto z Lipin odin czołowi^ok poji^ochaw po drowa i jak wże załadowaw fuoru i ji^ochaw dodomu, to jakraz jomu na dorozu stojaw żuber i wuon ne ustupiw z dorohi. Toj czołowi^ok podumaw, szto jak tak, to ja odprehu konia i siadu werchom poji^odu. I tak było. Wuon dodomu pryji^ochaw, na druhi deń zajizdzaje, a tuju fuoru żuber perewaliw jomu do rowu. Wiadomo, jak to koniom ji^ochałoś, to

fuory byli neweliki. I toj czołowi^ok dodomu wernuwsia żywyj i ci^oły. Ja szcze maju toj obraz, ono ja namalowaw, szto dwa żubry^o tuju fuoru perewaluje.

— **De wystawljajete obrazy?**

— Mene zapraszajut, de je festyny. Jak byw koronawirus, to mencz było, ale w tamtuom rokowi ci^oły sierpień odbywalisia w Hajnowci „Mini Jarmarki”, bo „Jarmark Żubra” byw u lipcowi, a „Mini Jarmarki” w sierpniowi odbywalisia, takija dla diti warsztaty. To mene zapraszali, kob pomahaw, pudkazuwaw, jak malowati. Stojalo dwa stoły tak ustawlany, tam byli farby, pędzelki i di^oti prychodili i malowali. To odnoho razu namalowali aż simnadcet' obrazkuw. Byli wzory dla jich i posli wony nakładali farbu. To ja kazaw, jakoju farboju naczynati, jakim pędzelkom, jak lepi. To di^oti nachlapali, narobili wsioho, ale odna di^owczynka skazała: „Panie, nie przeszkadzaj, ja lubię samotnie, żeby nikt mi nie przeszkadzał”.

Jak byli festyny, to mnuoho razy ja byw. I w Narwi, i w Narweci, i w Hajnowci, i w Bi^ołsku, i w Czeremsi, i w Biłostoci. A wże to na tyja przegłady w Hajnowci i Biłostoci to czasto ji^ozdzu.

— **Dali^o j dumajete malowati?**

— Jak nema ochwoty niczoho robiti, to maluju. W mojuom wi^okowi to szto ja mohu robiti? Wże ono si^odiaczy malowati, choc to dla zdorowja nedobre, jak za mnuoho sidi^onia, treba woruszytisia.

Pry okaziji zaproszaju wsi^och do sebe, można kupiti obrazy po ceni materijału i farby. Moja robota daremna. Jak do Biłowi^oży ji^ozdiw, to mni^o howoryli: „Panie, czemu Pan nie ceni swojej pracy?”, bo ja prodawaw swoj^o obrazy po 200 złoty.

A ja znaju, kuolki kosztujut obrazy. Zbi-
 rajuj z gazet, gazeta „Angora” maje swoju
 galeriju, bere obrazy i prodaje. Tam naj-
 nizsza cena to 600 zloty, ale to za obraz
 formatu szkolnoho zeszytu. A reszta to
 po para tyszczy, a je i po dwanadzet’ ty-
 siacz. Maju z gazet z jakoji aukcji i za ja-
 kaju cenu poszow obraz. To odin poszow
 za 7 milionuw 300 tysiacz. Ja ne wi^du,
 chto toje kuplaje. Ale to platitsia za na-
 zwisko – joho nazwisko Fangor, wze
 wuosim li^t, jak wuon umer [Wojciech
 Fangor, 1922-2015, puolski artysta, joho
 obraz „M22” byw prodany na aukci-
 ji za buolsz jak 7,3 milijona zloty – red.].
 A druhi obraz tez byw prodany za mili-
 jon zloty, to jakij^s zwi^r, bo na sztyroch
 nohach, a zami^s hołowy to jakby ptasz-
 ka. Beksiński joho namalowaw [Zdzisław
 Beksiński, 1929-2005, joho obraz z 1983
 roku byw prodany na aukcji za 800 ty-
 siacz zloty razem z aukcyjnoju oplatoju
 wyszow kruhły milijon – red.].

I tyja ceny vse idut w horu, ono ja pro-
 daju za małyja hroszy. Jak byw „Jarmark
 Żubra”, to pudyjszow mužczyzna i zwo-
 roczajetsia do mene po nazwisku. Każe
 mni^e, szto muoj obraz prodajut za puw-
 tora tysiaczy, chto^s od mene kupiw i pro-
 daje. „A pan po dwieście zloty sprzeda-
 jesz”.

Teper to peredusi^m malujut tuju abs-
 trakciju. Ja maju sztyry sestry^e w ci^luj
 Puolszczy i jak byw u Warszawi, to pu-
 szow, de prodajut obrazy. To odin czolo-
 wi^k każe: „Panie, teraz takie [realistycz-
 ne – red.] obrazy nie idą”, ne prodajetsia.
 Koli^s – każe – jak szto^s namaluju i wy-
 noszu, to w odnuom dniowi woroczajus-
 sia, wsio prodane. A teper – każe: „Nie
 sprzedaje się”. To joho tak toje zhnici^wa-
 ło, szto wziaw usiu farbu powytkaw zo
 zluostioju na połotno, rozmazaw toje i dla
 wnuczki każe: „Wynie^s i oddaj ludziom
 za darmo”. A wnuczka woroczajetsia
 i każe: „Dziadku, zgadnij, za ile sprzeda-
 łam?”. To było tak: prochodit jakij^s czolo-
 wi^k, staw, diwitsia, diwitsia i każe: „Czy
 Pani odda to za tysiąc zlotych?”. Wnucz-
 ka dumala, szto wuon żartuje i każe toże
 dla żartuw: „A jakże, oddam”. Wyniaw
 tysiaczu zloty, zaplatiw i wsio. Jak tak,
 to każe, szto treba szcze malowati. To tak
 było, bo mni^e toj artysta sioje rozkazu-
 waw.

Ot i tak to z tymi obrazami je.
 — *Diakuju za rozmowu.*

Rozmowlala Ludmila ŁABOWICZ
Fot. Ju. Hawryluka

Жнива

З напівсирітської долі з батьком і мачухою

Серпику, серпику, зажинай,
А тобі, Васильку, Боже помагай!
Сиротою став ти зараня,
Тобі мама не допоможе, дитеня.
Сусіди регочуть, що малий,
А серпа тримає, мов старий.
— Заходь з вітром, — радить дядько Роман, —
А не лізеш десь під вітер, як дурман.
— Чом сам жнеш? — хтось питає з дороги.
— А хто ж йому допоможе? — спитав другий.
Васька бодро серпом закидає
І жменька по жменьці снопи відкладає.
Нажав, мабуть, з мидель, а може і два,
Шлунок їсти хоче, болить голова.
Сусіди давно вже під грушу засіли:
Хоча по снєдані, обід уже їли.
А він неборака снєданя не мав;
І змучений був, а все ж таки жав!
Зморився від спеки, як кажуть, пристав,
Не те, що досіля він жав аж свистав!
А сісти не можна ж, бо що скажуть люде?
А хто дасть вечерю, як копи не буде?
Вже сонце з полудня, люди жнуть, співають,
А у Васьки руки з болю опадають.
Давай він з колосся зерно витирати
Та, мов той злодюга, в горло засипати.
Пожовав зернятка, ще й води напився.
Але, замість пільги, шлунок розболівся.
Стогнав бідний Вася: — Чому це недуга,
Чи сирое жито, чи жур-вода з лугу?
Сонце вже заходить, люди йдуть додому.
Хто снопи пов'яже сироті малому?
А хто ж їх пов'яже? Сам мусить в'язати
Та знести і в мидлі, що нажав — зібрати.
Шлунок різав далі і руки тремтіли:

— Боже ти наш, Боже, додай мені сили.
Жменьки вже вологі, бо роса напала.
Так, як би малому цього було мало.
Одне стало легше: стерня менш колола
В полопані п'яти, в ступні, наоколо...
Стало в ноги зимно, бо місяць не гріє,
А від важких снопів тіло все ж потіє.
Гнувшися в кульбаку від різання в шлунку.
Кульгав по стернищі, бо не мав рятунку.
Якось — Бог дав силу — жито в мидлі стало.
Напроти сусідів було його — мало...
Ніч змінила вечір, в селах стало тихо,
Василько боявся ще якогось лиха.
Але йшов додому, плачучи від болю,
Клявши по-дитячи себе й лиху долю.
Приліз па подвір'я змучений і хворий,
А батьки вже спали. — Горе мені, горе!
Постукав в оkenце: — Тату, відчиніте!
— Не стукай, байструку, бо побудиш діти!
— Мамо, я щось хворий, шлунок розболівся.
— Вон, — кажу, — від хати, щоб ти провалився!
Покульгав Василько під клуню до Бурка,
Замість в блуд податись з рідного подвірка.
Бурок засковитав, полизав малого,
Запросивши хлопця до свого барлога.
Василько, знайшовший місця біля плоту,
Ляг, а з ним собака — обадва сироти.
Хлопець плакав, обнявши собаку за боки,
А той, по-собачи, лизав йому шоки.
Тишина навколо, оно шлунок скрежуть
Та в селі чомуся чийсь собака бреше.
Встав Василь з барлога, бо вже й зимно стало.
— От, щоб де кусочок хліба, нехай собі й мало...
Взяв би собі трошки і трошки собаці.
Він багато не з'їдає, бо живе без праці.
Хліба не лишилося, але груш наївся.
Прийшов знову до собаки та з ним положився.
По році собаку мачуха вбила.
Чому його, а не мене — зустріла могила?..

Василь ПЕТРУЧУК

Картина Анатолія Кравчука з Кривої.
Репродукція Ю. Гаврилюка

Всі ми відповідальні за те, чи наші онуки будуть говорити по-своєму

Позаду перший Підляський літературний конкурс «Пишемо по-своєму». Підсумки зроблено, нагороджено авторів найкращих творів... Після закінчення урочистої зустрічі, на якій проголошено результати й вручено нагороди, розмовляю з членкинею журі, українською поетесою з Підляшшя, членкинею Національної Спілки письменників України, Євгенією Гаврилюк.

— *Чи члени журі сварились, оцінюючи твори надіслані на конкурс? Важко було вибрати найкращих?*

— Наше журі дуже добре домовлялось, оцінки праць були подібні. Хоч, звичайно, кожний шукає чогось для себе. Я шукаю в таких творах емоцій, почуттів, заангажування автора. Також поетичності.

— *Виступаючи сьогодні під час вручення нагород конкурсу «Пишемо по-своєму», Ти сказала, що не знаєш, чи взагалі почала б писати вірші, коли б не участь у подібному літературному конкурсі, що колись відбувся у Кракові...*

— Це не зовсім так. Писати, певно, писала б, але до шухляди. Тамтой конкурс переконав мене, що моє писання вартість і сенс має також для інших. Розумієш, писати для себе і тільки для себе, а писати для себе, щоб читали інші, це зовсім різні речі.

— *Які твори надіслані на конкурс «Пишемо по-своєму» зразу Тебе очарували чи навіть захопили?*

— В категорії «Драма» були дві праці, обидві на більш-менш такому самому рівні. Зворушила мене п'єса Олени Алексіюк, яка посіла перше місце. Дочитуючи до кінця, я чуть не поплакалась. Цікаво, що пані Олена написала перший твір у своєму житті. І дуже добре впоралась!

Я подумала собі, що практично в кожному нашому селі міг жити такий забутий Тімошка, про якого варто писати, варто пам'ятати. Дуже добре, що пані Олена захотіла заховати пам'ять про цього сільського художника, якого більше знали в Сувалках ніж тут у нас, на Підляшші. Коли я розмовляла з авторкою, вона казала, що для людей в його рідному селі Тімошка не був кимось важливим, вони вже про нього майже забули.

— *Друга п'єса, яку Ти згадала, Миколи Рощенка, також рятує від забуття шматок історії іншої підляської місцевості – Кліщель... Що переконало журі до цього твору?*

— У п'єсі пана Роценка гарно захований діалект, мовні цінності. Діалоги в цій драмі трохи мені нагадують ці сусідські зустрічі в Кліщелях, які я сама бачила, адже туди заміж вийшла моя подруга. Коли ще жили її свекри, приходили до них сусіди, сусідки, сідали за

Фото Ю. Гаврилюк

великим столом у кухні й розказували. По суті так, як це записане у п'єсі Миколи Роценка. Цей твір довжезний, але думаю, що це історія цікава не лише для людей з Кліщель.

Були також інші цікаві автори. Пані Леокадія Сасевич пише дуже поетично – а це ж у неї проза! Я була в захваті від картин, які з'являлись перед очима, коли читала її твори.

Христина Костевич описала свої спогади з дитинства – дуже схожі на мої особисті. Я також добре пам'ятаю зіткнення свого уявлення про вимріяну школу з реальністю. Ця реальність довела до цього, що вже тоді, коли мені було шість років, я почала мучити батьків запитанням «Мамо, кім ми є», що потім стало темою мого вірша. Важко ж було дитині зрозуміти, чому, хоч всі довкола говорять по-нашому, в школі говорити треба по-польськи. Добре, що вчителі також були наші і все розуміли, але розуміли одне, а вимагали інше.

Було також багато віршів і публіцистики. Часто були це взагалі перші спроби писати. Думаю, що автори заслуговують на велику подяку, адже вносять свій вклад у те, щоб наша мова не зникла з простору українських діалектів.

— **Який новий досвід приніс Тобі Підляський літературний конкурс «Пишемо по-своєму»?**

— Коли мене запросили до журі, я трохи боялася, що не маю досвіду. Але вдалося. Треба пам'ятати, що нас тут ніхто української мови не вчив. А писати діалектною мовою не легко. Були проблеми, як це записати. Одні учасники конкурсу писали латинкою, інші, якщо знали кирилицю, писали кирилицею.

— **Ніхто Вас тут не вчить, записуєте вашу говірку кирилицею або латинкою – але перемагаєте в конкурсах, а деякі стають навіть членами Співки письменників України. Але вже серйозно: знаю, що в Тебе талановита дочка. Чи вона також пише по-своєму?**

— Наша донька також писала. І пише. Писала польською мовою та англійською. Коли почалося російське повномасштабне вторгнення в Україну, вона почала писати по-українськи, видно почула, що прийшла пора. Можливо, ця подія дала їй якийсь поштовх.

Думаю, що не легко їй було проявити себе саме в тому просторі, де вже були обое батьки. На це треба відважитися. Легше пошукати простору ще не зайнятого ріднею. Думаю, звідси й у простір польської мови – її нагороджували на багатьох дитячих і молодіжних конкурсах, а потім – англійською, бо це вже покоління європейців. Коли маєш багато друзів з різних країн світу та хочеш, щоб вони тебе справді зрозуміли, то починаєш перекладати свої твори на зрозумілу їм мову.

Поети дуже чутливі і емоційні люди, але приходиться мити, коли вже розумієш, що стаєш дорослою і тоді, на щастя, вже байдуже, що мама, і що тато... 24 лютого, мабуть, був таким днем для нашої доньки. Вона міцно заангажувалась у допомогу біженцям у Вроцлаві і почала писати – літературною.

— **Наскільки такі літературні конкурси, як ваші, можуть сповільнити процес асиміляції?**

— Важко сказати. Я приємно здивована, що стільки авторів надіслало свої твори. Позитивне також те, що люди купують і читають книжки написані говіркою. Автори записують говірку латинкою. Маємо тут приклад Юрія Плева. Найважливіше, що люди їх хочуть читати.

Доростаючі діти виїжджають з Підляшшя. Чи в них лишилося те, що отримали в школі та від батьків? Думаю, що так. Часом таке буває, що людина повертається до свого після багатьох, багатьох років.

Якщо діти не будуть говорити рідною говіркою, то що б ми не робили, не припинимо асиміляції... В нас на Підляшші, як знаєш, проблема ще більш складна. Люди, які говорять українськими говірками, признаються до білоруської нації. Хоч тепер частина тих, що колись вірили у свою білоруськість, починають сумніватися в цьому. Але думаю, що незручно їм тепер від цього відходити...

— **Думаєш, що ці люди швидко асимілюються, стануть поляками?**

— При тій «нашості» трохи тримає церква. Тримала. Тепер не знаю, що з того буде. Після повномасштаб-

ного вторгнення Росії в Україну багато наших людей відходить від церкви. Просто не бачать там собі місця. І це також засмучує.

— **Знаємо з історії, що церква могла багато зробити у підкріпленні національної свідомості. Так було, наприклад, в міжвоєнному періоді в Галичині...**

— На жаль, у нас церква нічого не робить... А політизація йде, ми бачимо. В моїй попередній, сільській школі я ще мала дітей, які говорили по-нашому. Це були 1990-ті роки, але зараз ніхто з учнів з цього села по-нашому не говорить. Інколи, як розмовляю з дітьми, чую страшні речі: — *Jak, proszę pani, wyjeżdżam nieraz na wieś do babci, to tam wrażenie, że jestem w innym państwie.* Це параноя якась!

Я пам'ятаю зі свого дитинства, що я навіть не знала, що в Польщі живу. Коли я була мала, в Орлі, по-нашому – *Вуорлі*, звідки походжу, майже ніхто не говорив по-польськи. Тепер, на жаль, так в сім'ї говорить щораз більше її корінних мешканців. Тамте було не так давно. Помінялося. Що буде потім? Того ніхто не знає, ми не пророки, буває, що через два покоління люди повертаються до свого.

— **Так. В самій Україні в половині вісімдесятих минулого століття русифікація йшла такими темпами, що тепер деякі історики прямо говорять про зламний момент, коли все йшло до повної асиміляції... Міг залишитися тільки фольклор, не більше. На щастя так воно не сталося...**

— Тепер перед нами стоїть питання, чи наступні конкурси маємо проголошувати на писання лише говіркою...

— **Плануєте створити іншу категорію, щоб діти могли написати твори літературною українською мовою?**

— Думаю, що було б доречно. Діти в білоруській школі вчать літературної мови. Мало хто з них вдома говорить говіркою. До речі, не всі учасники конкурсу здекларовані українці.

— **Так, знаю, один з лауреатів сказав мені, що він білорус. Він, при отриманні нагород, наголошував, що відбувається колонізація, що молоде покоління вже говорить по-польськи.**

— Він також вчитель. Те, що хтось розмовляє українською говіркою, не однозначне з тим, що ці люди мають яку-небудь свідомість. Багато підляшуків надалі на етапі «ми говоримо по-нашому», «ми тутейші». Це така місцева колоритність...

Старші ще говорять, наймолодші ні. На жаль. У моїх теперішніх учнів батьки вже в більшості не говорять. Бабці цих дітей говорять по-своєму, а вони – ні. Хто цьому винен? Саме ці теперішні бабці, які, будучи матерями, не зверталися по-своєму – по-українськи, до власних дітей! Немає смислу переносити відповідальність на когось.

Всі ми відповідальні за це, чи наші діти, чи наші онуки будуть говорити чи ні.

Розмовляла
Єва ПОЧТАР

Do mapy, która przedstawia kolejne wsie należące w XVI – XVIII wieku do leśnictwa bielskiego – Istok (w mowie mieszkańców – *Istuok*) oraz Witowo (w mowie mieszkańców – *Wytowo*), dołączone są zestawienia póltek w poszczególnych włóckach i użytkujących je gospodarzy. Załączamy ich listy w kolejności alfabetycznej nazwisk (z zachowaniem ówczesnej ortografii polskiej). W przypadku pojawienia się nowego wariantu zapisu nazwiska lub imienia tej samej osoby podajemy go kursywą.

Istok

Mikuta Bożko
 Kiryło Chomaniuk
 Lewoń Huryniuk
 Jaśko Jewdosiuk
 Sołowian Kaliszuk
 Łukian Korzun
 Wasyl Kruk
 Wasyl Kulik
 Maxym Lewoniuk
 Sawka Olichwiruk
 Hawryło Sopiłka
 Abram Szeszko
 Seliwończa wdowa
 Wasylicha wdowa

Witowo

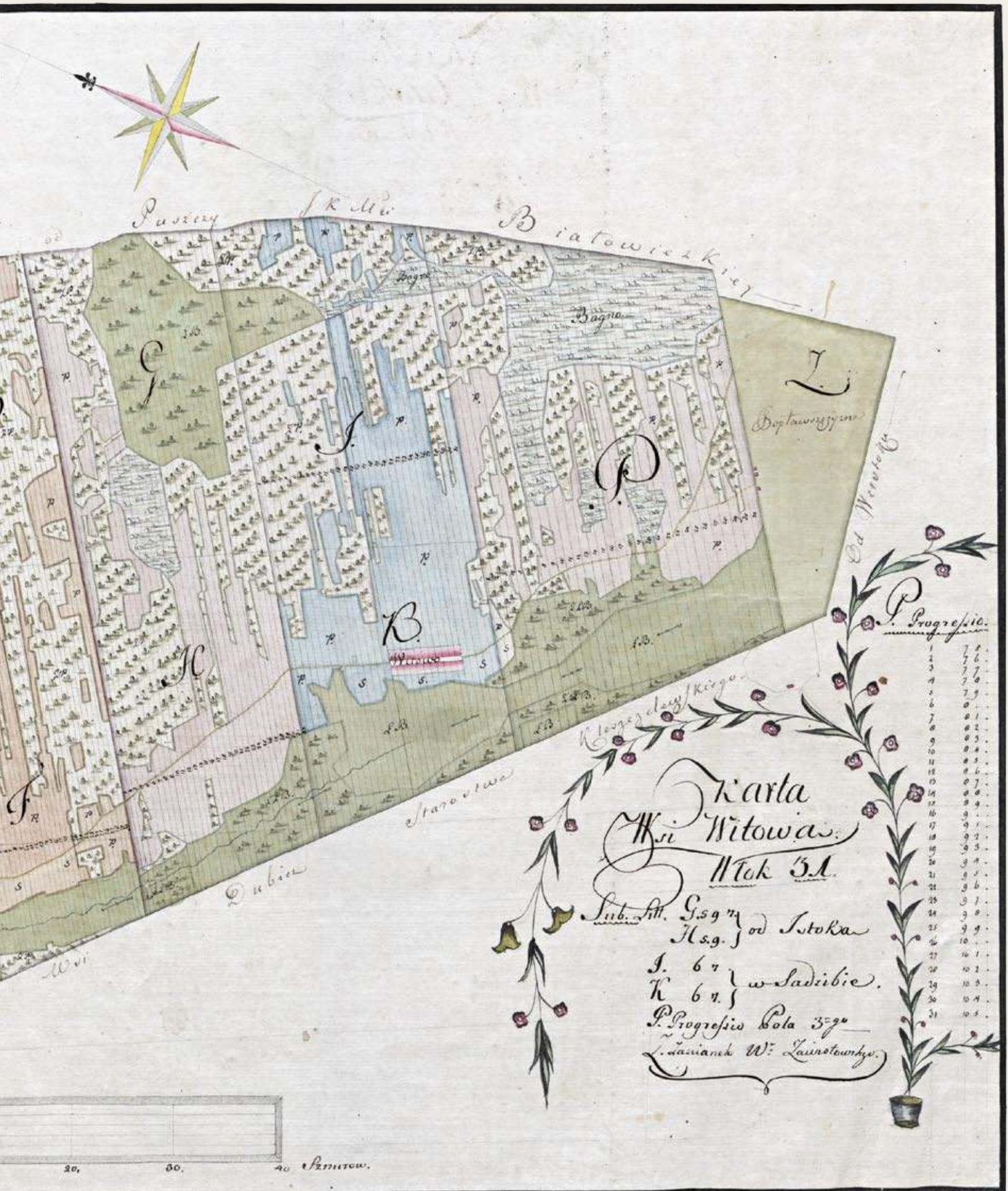
Jaśko Andryiczuk
Janko Andryiczuk
 Andrzej Buzko
Andrzej Bużko
 Petro Dawidiuk
 Chwedor Jarmociuk
 Iwan Kaliszuk
 Semin Kaliszuk
 Niczypor Koryluk
Niczypor Kuryluk
 Wasyl Koryluk
Wasyl Kuryluk
 Owseni Lewczuk
 Dawid Mikołajuk
 Demian Nazaruk
 Niczypor Owłasiuk
 Niczypor Petruczuk
 Ostapko Pilipiuk

Istok i Witowo na

Opr. JH

mapie z końca XVIII wieku

Але карк – бо сало їм!

Як виглядала гігієна в колісних літах – можемо додуматись. Хватиті запитати тих старіших або й почитати в літературі – люде не мислять, до того й самий королі, бо ж вважали, што то шкудливе. У наших сьолах тоже невельмі зворочували увагу на мите. *А што ти, сїчку риє зав, што вже мисля?* – жартували з тих чистіших. *Так но приїхали і сталі шось робіти, а вже руки миють* – не могли поняти своїх діти з міста наши сїльські люде.

Ковтун і воши на голові, блохі за сорочкою, а в хатах блощиці і всяка інакша зараза – таким бив світ наших дідуов-прадідув ще не аж так давно. За потребою люде ходіли за клуню, бо не у всіх бив – як у нас неже кажут – срач (або з московської мови – нужнік). Як перед другою вуйною з'явився приказ, што в каждого мусіт вуон биті, то: *Люде робіли на одчїпне. Павук вішалі на полаті і бавіліся там діти. Так як тепер діти бавлятья в піскові, то колісь в срачові.*

Чи чулі ви ще може, што по-нашому *пуйті на двур* значит не оно виїти з хати, але й виїти за потребою? Ще тії роджани в 1920-их про сїтти справи говоріли оно так – *попоганяло його на двур* (колі в кого біла білунка), *ой, знов не могу пуйті на двур* (колі било наодворот) і так далі.

Про гігієну на наших колісних сьолах варто било б написати шось довшє. Тут – як і за каждым разом – буде оно про слова, котори звезани з тематом митя, порядку і бруду. Усіє вони – з мови сьоол міжду Гайнувкою і Більськом.

До сїх пуор зрозуміли і вживани в нашуй мові є слова: *чисти, чистенькі, чисто, вчистіти, чистіти, почистіти, попочистіти*. Але вже *обчистіти, очистіти* значит што інноє, бо *обчистіти* то може приміром злодій господаря, або й жуонку чоловік, котори утюок з молодшою, забіраючи всіє гроши. В українській літера-

турнуй, хотя розмовнуй, мові слово «обчистити» тоже вживається як синонім до «красти».

Почистоха то хтось, хто вельмі любіт порядок, у кого все чисто – значиться – *чистота*.

Тоже не треба тлумачити сїтих наших слувов: *вмиті, вмитіся, миті, митіся, митє, обмитіся, одмиті, одмиватіся, помиті, помитіся, попомиті, попомитіся*. Є тоже *змиті, змиваті, приміром посуду, одмиті, одмиваті*.

Тепер найчастіє скажут *помити одєжу, постіть*. Но баби, роджани ще в 1920-х, говоріли *полокати, пополокати* (значиться «гобіє рганіє»). Чи нініка ще хтось так скаже? Є й слово *полоскати* («рїукає»), *виполоскати, прополоскати, прополоснуті* – *пополокала простинє, а послі їх полоскала*...

Можна й додаті, што слово *прополоскати* уживається тоже у фразеологізмові *прополоскати зуби* – значиться напітєся гориєлкі.

Миті можна не оно постіть чи одєжу, але тоже руки, ноги, цієле тіло. Часом як приміром ноги брудни, то мочили їх, коб *одкїслі*, значиться *одмоклі*. Но бивало, як хтось не помив нуог докладно, то казалі – *оно покусляв* або *потвецяв ноги* (*потвецяти, потвецяти, попотвецяти*) чи *помився з буюльшого*. З такого жартували: *Ноги як у старшої ворони; Ноги замурзани, чорни, як у ворони*.

Про непомитого в наших сьолах скажут всяк. А што брудни чоловік не бив чимсь незвичайним, то і слувов не браковало. Говорилось про такого: *мурза* (літературне «замурза») *мурзієй*, а як дітя – *мурзілка* (*ти мала мурзілка*). Чоловік муог биті: *брудни, замурзани* (*замурзани як лічман* – можна ще од некоторых учуті, хотя вже й люде не помнят, хто то той *лічман*), *зануцькани* (*зануцькана буся*), *залояни* і *засмоляни*. *Залояна* і *засмоляна* може тоже биті одєжа.

Малиї то все колісь ходіли брудни – *засусяни* (од слова *сусяти*, значиться *помурзати, попецькати* чимсь тлустим), а ще й нерідко *засморкани*. Як буся у дітята біла брудна, то й часом жартували, што воно *свінку* (*поросятко*) *ссало*.

Про брудного говоріли тоже *суся*. Но *суся* то не оно хтось замурзани, засусяни, але й такіє, што не говорит толково (*сусяє, сусяє і ніяк розказати не може*).

Є й цікава приказка про мурзу у формі діалюгу. Як в когось непомита шия, то часом говоріли йому: *Але карк!* А той хтось муог одказати: *Бо сало їм!*

З тематом чистоти і порядку звезанє і пратанє. *Пратати, попратати, попопратати* то наши регіоналізми. У словніках української мови тоже знайдем слово «прятати», но воно вважається діалектизмом. Частієй в літературнуй мові скажеться тепер «прибирати».

Як у хаті брудно, то можна її *прихістати*, значиться попратати. Колі хто не вспіє зробіти порядку в хаті перед тим, як священнік ходіт з молітвою, то й жартуют, што *батюшка кураву светім*.

Тепер живемо в чистих хатах без блощиць і блох, а люде миютья частієй ніж наши діди-прадіди. Ковтуна ніхто не має, ну се хїба внуки з міста, котрим мода на дрєди вельмі подобається... На двур на селіє ніхто вже й ходіт, бо ж чуть не у всіх лазєнки, а полокати одєжу руками то й нема потреби, бо од того є спеціальни машини. Хотя змінявся світ і стандарти звезани з чистотою, то й так все будут хати прихістани і непопратани, мурзи і почистохі, діти, котори виглядають якби поросятко ссало, значиться з зануцьканими бусями, і чистенькі дітенятка. Оно што з наших слувов, котори описуют чистоту і порядок, ще останеться?

Людмила ЛАБОВИЧ

Авторка дотримується у записі орфографічних особливостей говірки с. Збууч

Obraz prawosławnej sieci parafialnej nad Bugiem i Narwią u schyłku XIX w.

Werstok

Wieś w powiecie hajnowskim, w gminie Dubicze Cerkiewne.

14 (26, w XX i XXI w. – 27) września: Wozdżiwienije czesnoho i żywotworaszczoho Kresta Hospodnioho (Kryża)

[Święto obchodzone] We wsi Werstok, pow. brzeski, dekanat wysokolitewski, w cerkwi parafialnej. Cerkiew drewniana, z taką samą dzwonnica, wzniesiona w 1768 roku przez ziemianina Wilczewskiego. Od Brześcia odległa o 58 wiorst. Parafian ma: 758 płci męskiej i 727 żeńskiej, razem zaś 1 485 – w 17 miejscowościach: Werstoku, Aleksijukach, Wilukach, Wojnowce, Wołkostawcu, Hradowcu, Hurynowym Hrudzie, Długim Brodzie, Zabahonnym, Kruhłym, Kuraszowie, Łozicy, Pasocznikach, Pieskach, Policznej, Starynie i Jakubowie, z których najbardziej odległa od cerkwi prawosławnej jest Łozica – o 10 wiorst. W parafii istnieją: bractwo, rada parafialno-opiekuńcza, 2 szkoły cerkiewne:

Фото Ю. Гаврилюка

Cerkiew Podwyższenia Krzyża Pańskiego w Werstoku wzniesiona została w 1769 roku, więc jej w latach 60. XIX w. nie zburzono, lecz przebudowano zgodnie z obowiązującymi wówczas zasadami rusyfikacji prawosławnego budownictwa sakralnego

Rolne miary powierzchni

1 sążeń kwadratowy = 4,5522 m²

1 dziesięcina skarbowa = 10 925 m²

w Łozicy i Starynie, z 18 uczącymi się chłopcami i 4 dziewczętami, szkoła ludowa w Werstoku, z 56 uczniami. Kler składa się z dwóch osób: duchownego i psalmisty, z pensją 496 rubli. Ziemi cerkiewnej w użytkowaniu kleru: sadyba 1 dziesięcina 1 336 sążni, ornej 27 dzie-

sięcin 1 420 sążni i byle jakiej 3 dziesięciny 496 sążni, razem zaś 37 dziesięcin 400 sążni.

Proboszcz: Włodzimierz Doroszewski, od 30 października (starego stylu) 1894 r.

Opracował Jurij HAWRYLUK

Kontynuujemy rozpoczęte w numerze 5/2022 omawianie opisu parafii prawosławnych (i należących do nich świątyń) w gub. grodzieńskiej, opublikowanego przez biskupa Josifa (Sokołowa) w dziele „Grodnieński prawosławno-cerkowny kalendar’ ili Prawosławije w Brestsko-Grodnieńskoj ziemi w konce XIX wieku” (Woroneż 1899 r.). Autor, w latach 1891-1897 wikariusz eparchii wileńskiej z tytułem biskupa brzeskiego, podaje spisy miejscowości należących do parafii, liczbę wiernych, uposażenie kleru, często też opisuje przedmioty kultu, znajdujące się w cerkwiach i kaplicach. Interesujące są też informacje o okolicznościach budowy poszczególnych świątyń, ukazują bowiem społeczno-polityczne uwarunkowania, które wpływały na życie religijne wiernych Cerkwi wschodniej w XVIII – XIX w. Bp Iosif opisywał świątynie parafialne i filialne wg świąt cerkiewnych, w naszej publikacji pogrupowaliśmy je wg istniejących wówczas parafii.

Диво-літо посеред болю

В Україні війна. Страшна, кривава, спрямована на знищення цілої нації, її культури, звичаїв, її душі. І йдеться не тільки про українців як корінний народ, а про всіх, кого в різний час і з різних причин прихистила ця багата земля, хто через покоління, а хто віднедавна вважає її рідною, а себе – українцем, але пам'ятає і про коріння свого роду.

Отже про коріння. Наша розмова сьогодні про ті особливі риси, які відрізняють один народ від іншого і об'єднують на генетичному рівні. Риси, які гуртують нас в різних кутках світу, будять усвідомлення національної ідентичності навіть через покоління. Йдеться про звичаї та обряди. Завжди маємо пам'ятати про них і обов'язково розповідати своїм дітям й онукам, бо те, що закарбувалося в пам'яті з дитинства людина пронесе через усе своє життя і передасть нащадкам. Моє зацікавлення тією тематикою, а пізніше й дослідження її теж бере свій початок з дитинства. А, може, таке літо, читачу, стукає і до твоєї пам'яті?

Купалося сонечко зрана

Мені назавжди запам'яталася бабусина заборона: «До Івана – не купатися! Чуєш?! Бо і вода ще холодна, і нечисті всілякої в ній повнісінько: зтягне на дно – оком не встигнеш кліпнути!». А також її неповторні розповіді про одне із найцікавіших язичницько-християнських свят, у якому так дивно й цікаво переплелися дві релігії, дві філософії, два світогляди. Та ще трохи магії, людська мудрість і величезна любов до життя.

* * *

– Найперший Храм, який збудував Господь на прославу життя й для науки людям, – любила оповідати бабуся, – це Природа. Нагадай собі, як Бог створив світ. Спочатку Він відділив світло від темряви. Отже дав нам сонечко ясне, а йому поставив завдання світити нам і зігрівати тепло. Потім відділив воду від суші і подарував нам святу землю, а на ній – різні рослини, і тварини, і птаство. А свята водиця все це життєдайною силою наповнює. Коли ж Господь створив людину, то подарував їй уже готовий світ, життя якого залежало від цих двох дуже потужних стихій – води і вогню. Якщо сонечко (вогонь) не палить, а зігріває, а водиця своєю цілющою вологою напуває, то все довкола зелене, квітує, буває, люди мають хліба доволі, а звірина і птаство – їжі різної, і рибка в воді виплюскується. Отоді світ і справді нагадає храм, панують в ньому мир і злагода, і краса, й добро, й усе співає хвалу Господові за щедрі дари.

На Івана Купала люди віддавна поклонялися сонцю й воді, як наймогутнішим силам, які вони знали. Тому в переддень свята, а найбільше в купальську ніч, вони мають дуже велику силу. Сонечко нам само про це нагадає. Приглянься, як воно сходить на Купала. Воно купається.

– Так, як на Великдень?

– Ні, на Великдень сонечко «грає», а на Івана – «купається».

В Україні війна... 7 липня 2023 року: Бронезилети припасовані, медичні рюкзаки зібрані, вінки сплетені. Багаття не розводили – бо світломаскування. Краса серед нас! Тому переможемо!

Служба зв'язків з громадськістю 72 Окремої механізованої бригади Збройних Сил України ім. Чорних Запорозжців

То вже ж, бувало, півночі не сплю, щоб не пропустити це диво. А явище й справді величне, хоч досі незрозуміле: сонце наче пірнає у хвилі хмар, пливе-похитується на невидимому човні. Не дивно, що наші далекі предки – сонцепоклонники схилили голови перед тим величним явищем.

А бабуся продовжує розповідати.

– Знаєш, як я молодою була, то всі жінки, дівчата, а навіть і деякі чоловіки намагалися зустріти схід сонця десь серед трав. А як тільки воно зблисне першим промінчиком, вмивалися росою, або роздягалися й качалися по ній, щоб скупати все тіло. Такою росою вмитися, крему жодного не треба, бо від неї шкіра стає здоровою, має гарну церу (колір), навіть зморшки розгладжуються. Помагає Божа росиця й на різні недуги, особливо шкірні, оздоровлює очі. Тому дехто набирив собі трохи роси й у пляшечки, щоб було на пізніше та щоб окропити нею стелю, стіни й підлогу будинку, а особливо кути, бо тієї роси боїться всяка комашня, що любить в оселі плодитися. А чоловіки від неї стають здоровими та дужими. На Івана можна і навіть треба було скупатися в річці чи в озері, бо то також для здоров'я. Вода вже тепла і чиста-чиста, бо всіляка нечисть – водяники, русалки, топельники – з неї повискакували, й подалися по світі гуляти.

Одна з давніх традицій, які ще частково збереглися на Підляшші – святити зілля під час Богослужіння в свято Івана Хрестителя, або як кажуть у Пасинках, де зроблені ці фотографії, «на Яна». Фото Ю. Гаврилюка

* * *

– Поклонятися сонечку, – вчила давньої премудрості бабуся, – на Івана обов'язково.

– А як, бабусю, поклонятися? – лепечу й кланяюся в пояс у бік сонця, бо нагадала собі, як була у вуйка на Буковині й бачила, як у них у хаті (та й у сусідів) молитву починали низьким поклоном на схід сонця.

– Можеш і так, як тобі подобається, але на Купала сонечко величати треба. Дівчата плели вінки і прикрашали ними свої голови, оселі і навіть дерева. А вінки круглі, як сонце, на його пошанування зроблені. Палили багаття – а вогонь також сонечко означає – і стрибали через нього (звичайно, як полум'я спаде, щоб не обпектись), щоб очиститися й оздоровитися. Стрибали всі, і молоді, і старші, а зовсім старі, то хоч погрітися приходили, бо здоров'я дитино, то для кожного найбільше багатство. Якщо ж хтось нездужав довго і важко, то родичі спалювали в купальському вогні його одяг, тобто хворобу.

* * *

Ще один важливий ритуал, який бабуся ніколи не пропускала, – збір лікарських трав. Тож вставши до схід сонечка і полюбувавшись на його купіль, вирушаємо з нею спершу до лісу (бо він таки далеченько), потім у поле й до річки. Маршрут вибирає бабуся так, щоб встигнути зібрати всі трави з россою, бо тоді вони мають ще більшу силу. Вона уважно придивляється до рослин, кладе до кошечка чебрець, рум'янок, розхідник, м'яту, любисток, материнку, мак-сіянець, ромен, сон-траву і ще багато чого іншого, а я слухаю не наслухаюся її оповідань.

На Купала природа дістає надзвичайну силу. В цю чарівну ніч рослини і тварини можуть розмовляти між собою. А дерева ще й здатні прогулюватися лісом групою або парами. Та найбільшу силу, звичайно, має папороть, адже вона зацвітає в цю магичну ніч. Однак квітка просто так в руки не дається, тільки дуже відважні чоловіки можуть її поба-

чити. Крім того за квіткою пильнує ще й нечиста сила, яка не збирається її просто так віддавати. Супроти неї сміливці мають бути особливо озброєні. До такої зброї належить обрус, на якому святити паску на Великдень. Для непосвячених мушу сказати, що в українських, а особливо в галицьких селах ще в першій половині ХХ століття порядна господиня пекла паску такої величини, що для того, щоб витягти її з печі, останню треба було розбирати. Таку паску загортали в скатертину і везли освячувати на возі окремо від інших страв, які складали в кошик. Так ось цю скатертину слід було розстелити біля куща, освяченим ножом або крейдою окреслити коло, окропити куш свяченою водою й почати молитися. Нечиста сила буде намагатися різними способами налякати сміливця, але не зможе переступити накресленого кола, тому в ньому людина почуватиметься безпечно. Опівночі папороть зацвіте, і її квітка, червона, як жарина відразу впаде на скатерть, яку треба швиденько згорнути і сховати за пазуху. А потім, не оглядаючись поспішити додому.

Зате чоловік, який знайде такий цвіт, багатим буде до кінця життя, усе йому буде до рук іти, ще й розумітиме мову птахів і тварин. І навіть зможе знаходити місця, де закопані скарби.

На нечисту силу в купальську ніч можна наштовхнутися і в іншому місці. Адже русалки, водяники, потопельники, які повиходили з води, пішли гуляти по лісі. Звісно, що вони могли нашкодити людям, а особливо – при зустрічі. Тому для захисту потрібно було мати при собі натільний хрестик, а також м'яту, полин, любисток або часник за поясом.

* * *

Старі люди вірили, оповідала бабуся, що на Івана Купала по землі ходить щастя. І кожному хотілося дістати його хоч крихту. Тому й шукали різних способів, як те щастя до себе привабити. Зрозуміло, без магії не обійтися. Тож вдавалися до різних ворожінь.

Сьогодні Купала – головним чином театралізоване дійство, весела забава для молоді і не тільки... Як кожного року, на сцені «На Івана, на Купала» в урочищі Бахмати коло Дубичів-Церковних танцювальна група більськового «Ранку». На сусідній сторінці: Гості з обороняючої своєю свободою України – київський гурт «Гайдамаки». Фото Ю. Гаврилюка

Найперше, звичайно, ворожили на достаток та на добрий урожай. Вважалося, що кожен, хто зустріне сонце, коли воно «купається», «купатиметься» в добрі та грошах цілий рік. Крім того, господарі обходили свої поля й пасіки з хлібом та городиною і різними примовляннями заворожували їх на добрий урожай та добрий медозбір. Навіть стрибаючи вночі через вогонь, пам'ятали про добробут родини: вважалося, що котрий парубок скочить найвище, того родичі зберуть найбільший урожай.

Турбувалися матері й про своїх дітей, щоб росли здоровими та розумними, щоб люди їх не цуралися, а любили й шанували. Для цього мати до десятилітнього віку купала дитину на Івана у відварі з купальського зілля – ласкавців, кудрявців, роман-зілля, материнки, чебрецю, м'яти, любистку, кануперу, маточнику тощо. Донькам на виданні матері змивали голови терлич-зіллям та любистком, бажаючи ще цього року вийти заміж. А самі дівчата бігли до схід сонця до криниці, щоб зачерпнути води і побачити в ній свою вроду, тоді, вірили, їх любитимуть усі хлопці. Якщо ж дівчина вже вибрала собі судженого й хотіла вийти саме за нього, вона сама мусила накопати собі терлич-зілля до сходу сонця і змити ним голову.

А відважні чоловіки ще блукали лісом у пошуках скарбу, бо вірили, що саме в ту чаклунську ніч горять закопані гроші, і тоді їх легко можна знайти і відкопати.

Але найбільше, звичайно, ворожили на долю. Бо Купальська ніч – передусім ніч закоханих. І молодь була зайнята пошуками й вибором гарної пари для себе.

Напередодні Купала, як лише розвидниться, дівчата йшли в ліс і в поле збирати квіти для вінків. А що кожна хотіла бути здоровою, багатою і щасливою в шлюбі, то й зілля вибирала відповідне. Це і різні лікарські рослини, і хлібні колоски, і приворотне зілля, зокрема, любисток. Не без того, щоб і квіточку маку не приховати поміж іншими, щоб коханий забув, що на світі існують інші дівчата, крім неї.

Другим етапом ворожіння є пускання вінків на воду, обов'язково із запаленими свічками. І тут уже, затамувавши подих, стежила за вінками ціла громада. Якщо вінок швидко відпливає від берега, дівчина довго й щасливо житиме в шлюбі. Найщасливішою, вірили, буде дівчина, чий вінок найдалше заплив або на ньому найдовше горіла свічка. Якщо вінок не відпливає від берега, суджений дівчини десь поруч. Якщо вінок поплив далеко або пристав до іншого берега, судженого слід чекати з того боку. Якщо ж вінок крутиться на місці, цього року дівчина заміж не піде. Та найгірше, коли він потоне: або коханий зрадить, або покриткою стане, або старою дівкою залишиться, – словом, втопилася доля. А ще дівчата збирають букет із 12 різних трав і кладуть собі під подушку з надією, що судженого побачать у сні.

Хлопці, переймаючи вінки, теж намагаються знайти суджену. Однак, тут прагматизму значно більше, ніж романтики. Тому вони уважно придивляються до вінків, які плетуть їх кохані, або й спеціально домовляються з дівчатами про певні пізнавальні знаки, щоб не помилитися й не перейняти чужий вінок. Наступний етап перевірки правильності вибору – спільні стрибки через вогонь. Якщо пара вдало перестрибне і при цьому не роз'єднає рук – вибір вдалий.

* * *

Сьогодні Купала (а святкували його в Україні, як свідчать знайдені на Волині артефакти, ще в IV ст. до н.е.) – це головним чином театралізоване дійство, весела забава для молоді і не тільки, яка поєднала в собі два великих і величних празники – Різдво Івана Предтечі (Хрестителя) і одного з чотирьох головних свят сонячного календаря, яке припадало на день літнього сонцевороту.

А на Петра вода тепла

А через неповний тиждень літо знову кличе в казку.

І знову спогад з дитинства. Вдома, як у нас казали, шарварок: в хаті все миють, чистять, де треба підбілюють, образи завішують свіжовипраними вишиваними рушниками, столи – обрусами, полиці й комоди – доріжками та серветками. Бо завтра – Петра – величне і красиве свято на пошанування славних і всехвальних первоверховних апостолів Петра і Павла. Одне з найдавніших християнських свят, згадки про яке датуються ще IV століттям. Але не були б ми українцями, якби не опоетизували своїх улюбленців, не наділили якимись особливими рисами. Зокрема, чийй як не їх опіці поручити найдорожче, що має селянин – хліб і худобу, дарма, що один з них при житті був рибалкою, а другий виготовляв намети. Святим усе під силу. З тої глибокої віри й довіри народилася колись дуже-дуже давно колядка:

Святий Петро за плугом ходить,
Святий Павло волоньки водить,
А сам Господь – Бог
Пшениченьку сіє.

Саме тому свято Петра й Павла вважається початком жнив. Напередодні робили перші зажинки ячменю, з вимолоченого зерна, часом і не зовсім достиглого, мололи муку й пекли хліб, який на свято освячували в церкві. А ще святого Петра вважають покровителем пастухів. На його честь названо дикий цикорій – високу рослину з ніжними блакитними квітами – петровим батогом. Тому пастухи, особливо малі, вшановують святого Петра спеціальною гостиною.

Отже збираємося петрувати. Хлопці на пасовиську позначають квадрат або прямокутник, викопують по периметру глибоченький рівчак, так, щоб, сівши на траву, можна було опустити в нього ноги. Землю з рівчака викладають на цей квадрат чи прямокутник, попередньо знявши з нього дерен, і розрівнюють. Коли рівчак готовий, цю землю ще раз розрівнюють і накривають дереном. Так формується «стіл».

На свято, після Служби Божої, кладемо до своїх торбинок усе, що тільки дозволять мами. Тут і цибуля, і ранні огірки, і черешні, і трішки ковбаски, але найголовніше – сир, та ще плячок-сирник та смачнощі пиріжки з сиром, що їх називають мандриками. Зверху – скатертина, якою потім накриємо «стіл», рівно порізані шматки білого цупкого паперу (перший разовий посуд у наших краях). І швиденько – на пасовисько. Там гарненько порозкладаємо все це на «столи» ще й квітами польовими прикрасимо. Головний делікатес – лимонад, тоді ще без «хімії», а тому справді смачний. І – влаштуємо забаву. Копіюючи дорослих, виголошуємо тости, добра частина яких за здоров'я наших Ласок, Мінць, Красульок, Зірок, щоб вони багато і смачного молочка давали. Співаємо. Бавимося. Пізніше виходять наші батьки, до речі, худібку пасуть сьогодні вони, а матері ще й виносять нам гарячих вареників, з сиром. І хоч сиру сьогодні на столі дуже багато, їмо з апетитом. Бо це для того, щоб добре доїлися наші корівки. Коли ж приходить час гнати корови додому, прикрашаємо їм роги і шії квітами, щоб і вони мали святковий настрій. І слухаємо, як десь співають захмелілі парубки, які теж петрували:

А на Петра вода тепла,
Лиш би ся купати,
Ой, на Петра личко біле,
Лиш би цілувати.

Пізніше довідалася, що на Бойківщині *петрують* у спеціально збудованих землянках чи загорожах, а в східних регіонах існує звичай «заполіскування дійниць». При цьому до святкового обіду сідають самі жінки, а потім рвуть трави, що мають жовтий цвіт, і годують ними корів, «щоб молоко було жовтим».

Цікаву історію розповідають і про мандрики – головну ритуальну страву дня. Кажуть, що Петро з Павлом любили мандрувати по світі, а в дорогу брали собі мандрики. Одного разу, коли вони відпочивали під деревом, до них підкралася зозуля. Розв'язала торбинку і вкрала пиріжок. І відразу вдавилася, а, отже, перестала кувати. Саме тому зозуля після Петра вже не кує, а, якщо продовжує, це віщує нещастя.

Леся РУПНЯК

Pro Warku z „Beztałannoji”

Wspomnienie o Leonile Smolikowskiej i teatrze ukraińskim w Kleszczelach

Odkład ne jde w ład – mówi nasze powiedzenie ludowe. I to prawda – nigdy nie odkładaj na później tego co chcesz zrobić dzisiaj... Od dłuższego czasu planowałam umówić się na wywiad z kleszczelowianką Leonilą Smolikowską, członkinią grupy teatralnej działającej w połowie lat 60. XX w. przy kole UTSK w Kleszczelach oraz wystawiającej sztuki po ukraińsku. Przez wiele lat mieszkaliśmy niedaleko siebie w Białymstoku, a gdy prowadziłam zajęcia języka ukraińskiego w międzyszkolnym punkcie nauczania, najpierw przy SP12, a później SP9, jej wnuczka Martyna przyjeżdżała do

mnie na zajęcia. Wciąż wydawało mi się, że mam czas na rozmowę. Gdy na początku tego roku w Bielsku Podlaskim zmarł inny członek grupy teatralnej z Kleszczel, Mikołaj Roszczenko, doszłam do wniosku, iż nie ma na co czekać. Zwłaszcza że temat teatru doskonale wpiswałby się w tegoroczne obchody jubileuszu 500-lecia istnienia Kleszczel. Niestety, spóźniłam się... I chociaż nie mam już szansy, by dopytać panią Leonilę o pewne fakty związane z teatrem ukraińskim w miasteczku, postaram się zebrać to co udało mi się ustalić w rozmowach z nią samą oraz jej rodziną.

Leonila Smolikowska i Rościśław Misiejuk

Leonila (Lala) Smolikowska z domu Misiejuk urodziła się 9 marca 1945 roku w Kleszczelach. Pochodziła z utalentowanej teatralnie rodziny Wasilewskich, której losy wplatają się w historię teatru ukraińskiego w miasteczku.

Z rodziny Wasilewskich pochodziła mama Leonily – Halina (Gala) Misiejuk (1915-2004). Miała ona aż siedmioro rodzeństwa. Byli to: Aleksandra (Sasza), Leon (Lonik), Aleksander, Aleksy (Alosza), Anna, Mikołaj oraz Maria (Mania). Wiem, że z teatrem ukraińskim w Kleszczelach na pewno związani byli Gala, a także Leon oraz Aleksandra. Na szczególną uwagę zasługuje zwłaszcza Aleksandra.

W 2000 roku rozmawiałam z mamą pani Leonily Haliną Misiejuk, przygotowując materiał o teatrze w Kleszczelach do ukraińskiej części programu „Sami o sobie” («Cami pro cebe») na antenie Telewizji Białystok. Mówiła ona wówczas o swojej siostrze Aleksandrze tak: *Sestra moja zdolna była, występowała szcze przed wijnoju i jeji zabraly do objazdowej trupy. Poltawczenka trupa przyjżdziała do nas na występy i jeji zaangażowali do toho teatru. Wona pojichała, była tam w teatry Poltawczenki i zapiznałasia ze Szczerbaniom. Potim ze Szczerbaniom uże podczas wijny przyjchali wony siudy, zjichali do Kliszczel i dawaj orhanizowaty teatr.*

Leonila Smolikowska. Kleszczel 8 maja 1966 r.

Jak wynika z opowieści Gali, jej siostra Aleksandra Wasilewska w okresie międzywojennym występowała w teatrach objazdowych. To właśnie wówczas młoda kleszczelowianka poznała innego członka trupy teatralnej – pochodzącego z Charkowa Aleksandra (Ołeksandra) Szczerbania (Олександр Щербань, 1898-1984), za którego w 1929 roku wyszła za mąż. Wiadomo, że rok później urodził się im syn – Jerzy, przyszły chirurg, profesor nauk medycznych, będący w zespole, który w 1966 r. dokonał pierwszego udanego przeszczepu nerki pobranej od osoby zmarłej.

Jak pisze w swoim artykule „Ze Słobodzkiej Ukrainy na Podlasie. Biografia Aleksandra Szczerbania...” Roman Wysocki: „Praca w teatrze objazdowym nie mogła zaspokoić podstawowych potrzeb materialnych. A. Szczerbań zmuszony został do podjęcia dodatkowych zajęć, zaczął się trudnić malowaniem makat. Wspominając te lata, wyjaśniał: *W roku 1938 porzuciłem teatr (zarobki były niewystarczające) i z rodziną przyjechałem do Kleszczel pow. Bielsk-Podl.[aski] do rodziców żony, gdzie pomagałem z żoną w gospodarstwie rodziców oraz trudniłem się malarstwem*”.

Teatr ukraiński w Kleszczelach Aleksander Szczerbań założył w 1939 roku. W czasach okupacji radzieckiej kleszczelowscy aktorzy wystawiali sztuki po ukraińsku, a w 1940 roku zostali nawet zakwalifikowani do zorganizowanego w Brześciu obwodowego przeglądu grup teatralnych. Zaprezentowana wówczas sztuka Mychajła Staryckiego (Михайло Старицький, 1839-1904) „Oj, ne chody, Hryciu, ta j na weczornyci” («Ой, не ходи, Грицю, та й на

вечорниці») zapewniła im pierwsze miejsce. Grupy teatralnej z Kleszczel nie dopuszczono jednak do centralnego Ogólnozwiązkowego Przeglądu Zespołów Teatralnych w Mińsku, jako że wystawiała sztukę w języku ukraińskim.

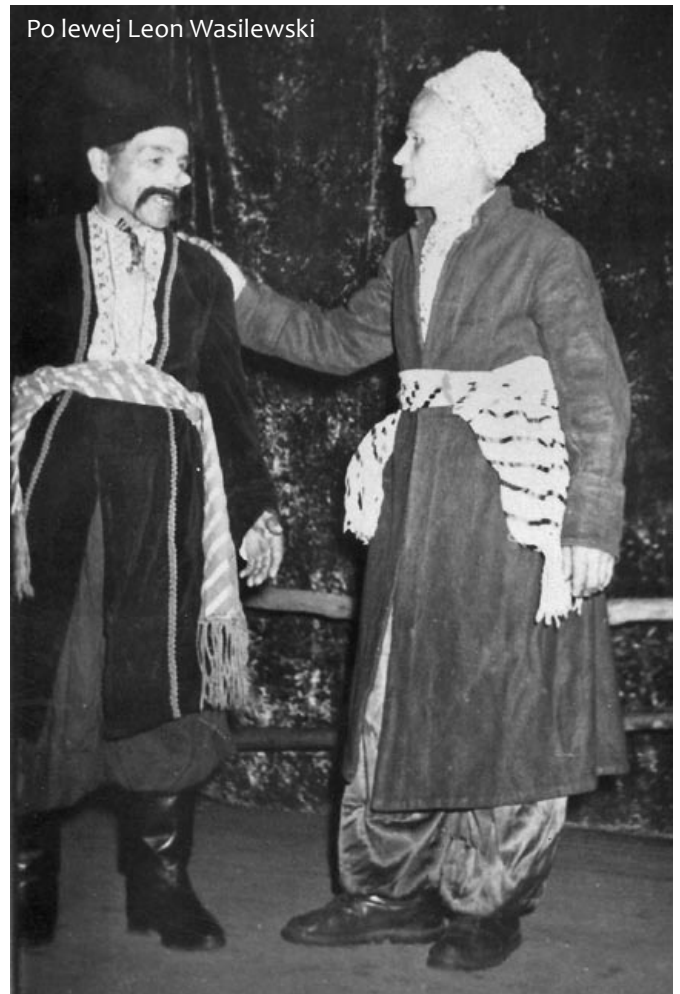
Teatr ukraiński w Kleszczelach działał do 1941 roku, do czasu agresji niemieckiej na ZSRR. Po wojnie udało się Szczerbaniowi reaktywować zespół teatralny, a odrodzona grupa znowu wystawiała sztuki ukraińskie. Niestety, w 1949 roku Szczerbań został zatrudniony na stanowisku kierownika kina miejskiego w Bielsku i wyjechał z Kleszczel. Spowodowało to zaprzestanie działalności zespołu teatralnego.

O Aleksandrze Szczerbaniu oraz założonym przez niego teatrze można więcej przeczytać we wspomnianym już artykule autorstwa Romana Wysockiego „Ze Słobodzkiej Ukrainy na Podlasie. Biografia Aleksandra Szczerbania, założyciela i kierownika zespołu teatralnego w Kleszczelach”, który ukazał się w nrze 2/2001 „Над Бугом і Нарвою”. Artykuł jest dostępny również na stronie internetowej naszego czasopisma pod linkiem:

<https://nadbuhom.pl/ze-slobodzkiej-ukrainy-na-podlasie/>

Okazało się jednak, że tradycje teatralne w Kleszczelach nie umarły, bo jak mówiła Halina Misiejuk: *Życie kulturalne iszło w nas z pokolenia na pokolenie. Szó hrali starszy, mołod’ potim perejmala od starszych i takoz wiahiwalasia. Staralysia kulturalno prowesty wremja. U nas byla takaja mołodioż zorganizowanaja, ne bylo telewiziji ni radia, niczoho, to robyli sami kulturu i dawaj organizowaty takij teatr, wyjiżdżaly na eliminacji – powiatowy, centralny.*

Po lewej Leon Wasilewski

Do odrodzenia teatru ukraińskiego w Kleszczelach przyczynił się syn Haliny Misiejuk, starszy brat Leonii Smolikowskiej – Rościśław Misiejuk (1939-2006), którego w miasteczku zwano Sławkiem. Miało to miejsce w 1966 roku. Jak wspominał Mikołaj Roszczenko, członek ówczesnej grupy teatralnej, później dyrektor Szkoły Podstawowej nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim (zmarł na początku tego roku w wieku 81 lat): *Swjatoji pamjati Rostisław Misijuk, kierownik naszoji biblioteki w Kliszczelach, zaoczno uczywsie w Studium Kulturalno-Oświatowum. Jakraz tak wyjszło, szczo kob zdaty egzamin, treba buło jomu pryhotowity pracu dyplomowu z teatralnoji kategorii. To wuon wybrawo sztuku na jazykowi ukrajinińskum i postanowiw jeji wystawity.*

Cały wywiad z Mikołajem Roszczenką „Kliszczeli żyli teatrom...” można przeczytać w nrze 5/2018 „Над Бугом і Нарвою”.

Teatr w Kleszczelach odrodził się na podatnym gruncie, gdy w miasteczku kwitło kulturalne życie ukraińskie. Dziewięć lat wcześniej, 2 czerwca 1957 roku, w dużej mierze z inicjatywy działacza społeczno-kulturalnego Andrija Nimego (Андрій Німий, 1900-1972), powstało tam koło Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego, przy którym zaczęła działać biblioteka, chór oraz właśnie grupa teatralna. Prężna działalność koła UTSK doprowadziła do tego, że w niełatwych realiach Polski ludowej, kiedy to upowszechniano mit, że na Podlasiu wszyscy prawosławni to Białorusini, a katolicy – Polacy, udało się nawet zorganizować w roku szkolnym 1966/67 nauczanie języka ukraińskiego dla miejscowych dzieci. Lekcje prowadził absolwent Liceum Pedagogicznego w Bartoszycach Aleksander Smolikowski (1947-2009), urodzony w Dziewięcierzu koło Lubaczowa młody Ukrainiec, przesiedlony z rodziną do wsi Talki, obecnie w gminie Wydminy.

Największym osiągnięciem dramatycznego zespołu teatralnego z Kleszczel było wystawienie w 1966 roku sztuki „Nieszczęśliwa” («Безталанна») Iwana Karpenki-Karego (Іван Карпенко-Карий, 1845-1907). W jej przygotowanie, podobnie jak w działalność grupy teatralnej, zaangażowana była rodzina Misiejuków/Wasilewskich. Rościśław był reżyserem sztuki, a jego siostra Leonia, wówczas młodzieńca nauczycielka ucząca w Jelonce (po-naszemu – Jilanka), zagrała w niej jedną z głównych (a przy tym niezapomnianych) ról – młodą dziewczynę Warkę. Włączyła się też matka Halina, która m.in. pomagała artystom i jeździła z nimi na wszystkie występy. Ponadto w sztuce grał brat Gali, a wujek Lali – Leon (Lonik) Wasilewski.

Po raz pierwszy z panią Leonią rozmawiałam w 2000 roku, później w 2011 roku. Niestety, zachowały się tylko fragmenty tych wywiadów. O atmosferze kulturalnej w Kleszczelach mówiła ona tak:

Toje życie kulturalne to tak cilyj czas w Kliszczelach buło. Jak buli okaziji, czy jakajaś rocznica, czy jakojeś świato, to tohdy zbiralisia lude i czy spiwali, czy tanciuowali, czy howoryli wirszy, czy hrali sztuki teatralny. Ale toje życie kulturalne czasto opyralosia na ukrajinińskum jazykowi, na ukrajinińskuj literatury, bo i pisni ukrajiniński spiwali w chory, tak samo i sztuki od czasu do czasu stawłali.

Jak uże buła panienkoju, to pamjataju imprezu pryswjażczenu Tarasowi Szewczenkowi, zdajetsia buło joho 100-littia.

W Kliszczelach żyw Andrij Nimyj i win cilyj czas agitowaw, szczo rozwywaty toje życie kulturalne.

Początki grupy teatralnej pani Leonia wspominała tak:

W 1966-um roci nadaryłasia okazija, szob zorhanizowaty sztuku teatralnu. I mołodyje, i starszy z ochotoju prystupili do toho. I tak, chyba wesnoju 1966-ho roku, my poczali praciwaty nad sztukoju „Beztałanna”.

Tak jakoś złożył się, szto wona była takaja ciekawa. Treść ciekawa, bo pro lubow, ale też tam buli wsiaki inszy wątki. Też osoby do sztuki buli dobre dobrany, bo pasowali wsi, chto tam hraw. Ja hrała Warku, a Warka zakochała się w Hnatowi.

Jak perszy raz wystawili tuju sztuku w Kliszczelach, wsim spodobał się, a jak spodobał się, to j ochota do dalszoji pracy. Zjizdyli wsi okoliczny wioski, miasteczka, byli w Daszach i w Dobrywodzi, i w Policznuj, i w Miejczycach, Biłsku, Hajnowci, a takież i dalej, bo i w Baniach Mazurskich, i w Węgorzewi. Zajichali nawet do Przemyśla, de brali uczast' w centralnych eliminacjach ukrajinijskich hurtkuw i tam zawojowali persze misce.

Występ w Węgorzewie, o którym wspominała pani Leonia, był eliminacją do ogólnopolskiego przeglądu amatorskich zespołów teatralnych UTSK. Gra zespołu z Podlasia została tak dobrze przyjęta, że kleszczelowiec bez trudu zakwalifikowano do finału.

Ogólnopolski przegląd amatorskich zespołów teatralnych Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego odbył się w Przemyślu w dniach 2-3 lipca 1966 roku i jak wspomniała pani Leonia, ich zespół zajął tam pierwsze miejsce. Był to ogromny sukces, który jednocześnie pokazał, że Kleszczelowiec są jednym z prężniejszych ośrodków ukraińskości w Polsce.

Grupa teatralna z Kleszczel był już wtedy dobrze znana. Ze sztuką ukraińską występowała ona w licznych miejscowościach jak na Podlasiu, tak i poza nim. Pani Leonia dalej wspominała:

Dużo tych występów było. Buli i w Milejczycach, i w Dobrywodzi, i w Daszach, i w Czyżach i szcze w bilsze siolach. Wsiudy wystupali. I w Kiszczelach para razy wystupali, podobalisia, bo sala była powna. My nawet ne spodiwalisia, szto tak wsio dobre potoczył się, bo tam, de wystupali, pryjmali nas dosyt' serdeczno, z aplauzom, peredowsim na tych „Ziemiach Odzyskanych”. Tam lude wstawali – i klaszali, i płakali.

Niestety, w ówczesnych realiach politycznych rozwój koła UTSK, a także grupy teatralnej w Kleszczelach bardzo szybko został zahamowany. Kiedy utalentowani kleszczelowiec aktorzy zbierali się do wyjazdu na występ do Bań Mazurskich, cenzura w Białymstoku zażądała tłumaczenia sztuki. Był to – jak zauważa inny kleszczelowiec, dr Mikołaj Roszczenko – wyrok śmierci dla „Beztałannoji”, której zabroniono wystawiać bez tłumaczenia, a także – powolny koniec grupy teatralnej.

Więcej na temat teatru w Kleszczelach i atmosfery tamtych lat można przeczytać w artykułach dra Mikołaja Roszczenki, m.in. w nrze 4/2016 „Над Бугом і Нарвою”.

Jeśli chodzi o Leonie Misiejuk, to okazało się, że jej życiowe losy skrzyżowały się z losami Aleksandra Smolikowskiego, który przybył do Kleszczel, by uczyć w miasteczku języka ukraińskiego. W 1968 roku młody nauczyciel i niezapomniana Warka z „Beztałannoji” pobrali się.

Na dalsze losy Misiejuków i Smolikowskich miało wpływ ich zaangażowanie w działalność koła UTSK – w przypadku rodzeństwa Misiejuków był to udział w grupie teatralnej, a w przypadku Aleksandra Smolikowskiego – jego wkład w budowanie podstaw nauczania języka ukraińskiego w miej-

scowej szkole. Gdy władze uznały, że „Ukraińców w Kleszczelach nie ma”, zaczęto powołać do demontażu struktur UTSK oraz likwidacji wszelkich inicjatyw, które zapoczątkowało miejscowe koło. Służyły temu chociażby takie działania, jak „awansowanie” miejscowych działaczy na stanowiska w oddalonych miejscowościach. W 1968 roku zabrano do wojska Aleksandra Smolikowskiego, mimo że w tym czasie studiował zaocznie, co doprowadziło do zaprzestania nauczania języka ukraińskiego. Rościślaw Misiejuk przeniósł się z kolei do Hajnowki na stanowisko powiatowego instruktora kulturalno-oświatowego, a jego siostra Leonia została przeniesiona do nauczania w białoruskojęzycznej wsi Masiewo, oddalonej aż o 50 km od Kleszczel.

W późniejszym okresie rodzina Smolikowskich mieszkała w Kleszczelach. Wiem, że oprócz Jelonki i Masiewa, Leonia uczyła w szkole w Daszach i w przedszkolu w Kleszczelach, a Aleksander – w szkole w Kleszczelach. Mieli dwie córki – Katarzynę i Joannę. Katarzyna mieszka obecnie z rodziną w Białymstoku, a Joanna – aż w Bejrucie, stolicy Libanu.

W 2003 roku, już na emeryturze, Smolikowscy przeprowadzili się do Białegostoku. Niestety, pan Aleksander w 2009 roku w wieku zaledwie 62 lat zmarł na raka. Dwa lata wcześniej udało mi się przeprowadzić z nim wywiad na temat nauczania języka ukraińskiego w Kleszczelach, który ukazał się nrze 2/2009 „Над Бугом і Нарвою”.

Leonia Smolikowska zmarła 18 listopada 2019 roku, podobnie jak mąż na raka – w wieku 74 lat. Oboje są pochowani na cmentarzu w Kleszczelach.

Rościślaw Misiejuk (Sławek) swoje życie spędził w Kleszczelach, gdzie próbował jeszcze w 2000 roku odrodzić z miejscową młodzieżą teatr ukraiński. Udało im się wówczas wystawić sztukę Stepana Wasylczenki (Степан Васильченко, 1879-1932) „Na perszi huli” («На перші гулі»*) w ramach IX Festiwalu Kultury Ukraińskiej na Podlasiu „Podlaska Jesień”. Rościślaw mówił wówczas: *Poprosyli nasz miejscowy diejacz i towarzystwo kliszczelowskoji zemli i ukrajinijskie towarzystwo, kob zorhanizowaty jakujuś teatralnu trupiu. My postanowili zrobyty taku wystawu. Szcze dopomuh nam w tym nasz serdeczny druh z Riwnoho, Ołeksij Zaworotnyj, tak szczo udalosia nam spektakl zrobyty z tujejszoju mołodiu.*

Niestety, była to jednorazowa akcja, a teatr ukraiński w Kleszczelach już się nie odrodził.

Rościślaw Misiejuk zmarł 11 czerwca 2006 roku.

To tyle, ile udało mi się odtworzyć z dziejów teatru ukraińskiego w Kleszczelach przez pryzmat losów Leonii Smolikowskiej i jej rodziny. Żałuję, że nie było nam już dane porozmawiać. Mam jednak nadzieję, że uda się jeszcze dotrzeć do innych członków grupy teatralnej w Kleszczelach i uzupełnić luki w historii teatru ukraińskiego w miasteczku.

Ludmiła ŁABOWICZ

Fotografie z archiwum rodzinnego Marii Skowrońskiej – córki Leona (Lonika) Wasilewskiego oraz z archiwum Leonii Smolikowskiej, udostępnione przez jej córki Katarzynę i Joannę.

**ГУЛІ І, ів, мн., розм. Веселе, з розвагами, танцями і т. ін. проведення часу.*

Timoszka

Teatralna istorija žytia Timofieja Muška

Helena Aleksiejuk

Persze miescie w katehoriji “Drama” Pudlaškoho literaturnoho konkursu
“Piszemo po swojomu”

Akt I

Scena 1

Osoby: Mati i Timoszka

Timoszka sedit pry stoli i rysuje. Mati latala miszok, no zmorzyw jeji son. Sniat'sia juoj pochorony i czuje pi'sniu. Syn ne baczyl, szto mati spyt. Mati naczynaje spiwati czerez son. Timoszka diwit'sia na materu, kotora spyt i spiwaje neznakomu jomu sumnu pi'sniu. Mati powoli wstaje, no szcze wsio spiwaje.

Wyletela dusza z tieła, na nowuj mohili sieła.
Wona sieła i plakała, de ja budu noczowała.
Pryletajet anhiel z neba, czoho duszo tobie treba.
Swjatyj anhiel, nyć ne treba, tuolko spasienija z neba.
(...)
Szto ty dusza tam robyła, szczo ty mnuoho nahreszyła
Swiatyj Boże w hore żyła i tak mnuoho nahreszyła
Ja syrotoj ostalasia, wsio plakała narykała
O muoj Boże miłostiwij, bud' nado mnoj litostiwij.

Timoszka: Mamo, szto z wami? Spite i spiwajete i takije pe-relekany?

Mati: Oj, to byw son? Sława Bohu, szto son. Sniłoś mniē, szto my woroczaliś z Rosiji, z Monastyrską dodomu. Ja tobie koliś rozkazuwała pro Monastyrsk, de ty wrodiwsia.

Baczyła ja mnuoho mohiłek z maleńkimi derewiannymi krestikami i czuła, jak spiwajut tuju pi'sniu. A ja szukała tebe i Wołodiu, i ne mohła was najti. Bacz, tuolko lić minulo, a ton strach, szto wi'te ne zachworyeli i ne wmerli, i szto wi'te sirotami ne zostali, wsio woroczajet'sia. Jak wernuliś dodomu, ja starałaś pro toje ne dumati.

No ton strach deś zostawsia w hołowiē i chocz-ne-chocz wychodit choť w snowi. Pro toje, jak my woroczaliś, trudno zabyti, bo jak można zabyti, jak my stradali, jak tuolko ludi wmerło po dorozu. Wmirali di'ti, wmirali bat'ki, a zostawali di'ti, wmirali ci'lymi si'mjami. Mertwych chowali pry dorozu. Zawiwali w połotno i zasypali zemloju. Stawili derewianj krestik, moliliś i ji'chali dali'j. Pered nami pry dorozu mohiłki, a za nami szcze buolsz. I tuju pi'sniu spiwali deń w deń. I wże wsiē znali, szto nowa dusza uliti'ła z tieła. Oj, ne chocz buolsz wspomina-ti, bo jak ne ryjesz w pameti, to dusza spokujni'jsza.

Timoszka: A czom woroczaliś dodomu? Tam, w Monastyrsku było wam kiepsko żyti? W Dubni lepi?

Mati: Tam ne było kiepsko, lude byli dobry. My mi'eli szto ji'sti, de żyti. No przysli bolszewiki i wsio zabirali od gospodarow. Wże tyje, szto nam pomahali, sami ne mi'eli czoho ji'sti. Zaczawsia hołod.

Timoszka: A jak by ne było rewoluciji, wi'te by zostali w Monastyrsku?

Mati: Dumaju, szto niē. My choti'li wernutiś na rodinu, do swoho seła. Lude howoryli, szto li'pszy wdoma borszcz bez soli, czym na czużyniē ucha.

Timoszka: Ucha... a szto takoje ucha?

Mati: Nu, takij borszcz z ryby. Waryli rybu, dodawali warywo: morkwu, petruszku, mnuoho cibuli. Oj, jakoje to było objedienije. Tam w ryciē było mnuoho ryby, to czasto jeji waryli.

Timoszka: A czom wi'te teper ne waryte, to ż u nas w ryciē toże je ryba. Ja nałapaju, chocz popobuwati tuju uchu.

Mati: Znajesz, szto ja ne chocz, szto ty chodiw na ryku.

Timoszka: Mamo, a wi'te znow swoje.

Mati: Jak tohdy by mene posłuchaw i ne kupawsia w zimnuj wodiē, to byw by zdorowy. A tak bacz, jak tebe okali'czyło. Sława Bohu, choť wyżyw...

Timoszka: Mamo, ja ne raz kupawsia w zimnuj wodiē i było dobre. A tohdy tak stałoś i ja wże z tym pohodiwsia. To ż wi'te sami howoryli, szto takaja wola Boża i ne treba bojatiś, bo Buoh dast nam siłu toje pereżyti. I ja nauczywsia żyti zo swojim kali'ctwom. Wi'te poti'szuwali mene i howoryli, szto chto hora ne baczyl, ton szcztasia ne pojme. Prosili, szto by ja za wsio błahodaryw Boha i za toje, szto zostawsia w żywych.

Mati: Nu, tak howoryła. I ty toje, szto ja howoryła, zapomentaw?

Timoszka: Tak, zapomentaw. Jak ja znaw, szto mene Buoh lubit takim, jakim ja je, to mniē było lokszy żyti, nawet' tohdy, jak z mene smijaliś i mniē było obidno. Ja wsio prosiw Boha, szto by umi'ti wsio robiti tak, jak wsiē chłopci. I nauczywsia. Ne wychodiło, to zatskaw zuby i dali'j probuwaw, pokuol ne wyszło. Ja czuw, szto mniē Buoh pomahaje. I wsio pomentaw, szto wi'te howoryli, wu wsium wola Boża, a moje di'ło byti dobrym czołowi'kom.

Mati: Stati dobrym czołowi'kom to weliki trud. Oj, Timoszka, jakij ty w mene mołodiec. To ż ty robisz wsio ne huorsz, jak inszy hospodaryē. Ty i oresh, i mołotisz, i rubajesz drowa — i wsio nauczywsia robiti li'woju rukoju. Takij ty w mene sławny hospodar. A malowati nichto ne wmi'je tak jak ty. Kob szcze tobie Buoh dobru żuonku daw, bo howorat, szto dobra żuonka tuolko od Boha.

Timoszka: Mamo, znow naczynajete. Chto mene, kali'ku, schoczē?

Mati: Jak bat'ko by żyw, jak my byli by bohaty, to i żuonku by chutko najszow. Choroszy diwczeniata, no bez posahu, szli za starych, za wdowciuw z di'ti, no bohaty. Choti'li byti hospodyniami. Chłopci czasto lubili odnu, a żeniliś z teju, koturuj bat'ko korowu w posahowi dawaw. A szcze jak w sundukowi było mnuoho dobra, to wże li'pszoji żuonki ny treba było. Ne diwiliś tohdy, jakaja wona: czy paskudna, czy chorsza, czy zdorowa, czy chwora...

Timoszka (howoryt zo żuostioju): Dobre, szto my ne bohaty, ja by ne choti'w takiejji żuonki, kotora mene by ne lubila,

ne szanowała, no by baczyła moje bogatstwo i moje kalićtwo. Diad'ko Jurek kazaw, szto b ja żeniwsia ne na tuoj, szto za mene puojde, bo druhocho wychoda ne maje, no na takuoj, szto lubju i wona mene lubit.

A taja, szto ja lubju, nech bude szczasliwa z tym, ktoroho wona lubit. Mni^e i tak dobre, jak je. Żuonka, jakaja nebud', aby była, mni^e ne potry^ebna.

Mati: Oj, Timoszka... Toho nicto ne znaje, jak lepi — czy lubiti, czy ne lubiti, a potum prywyknuti i żyti dobre. Wlubitiś lohko, no życie w simji^e chorosze prożyti, treba dobre postaratiś. I poterpi^eti prychodit' sia, i proszczati nauczytiś treba, i wstupitiś, koli nawet' prawda po twojuoj stori^e. I życie wsiak układa- jet' sia. Można chutko wlubitiś, a szcze chuczyc' rozlubitiś. I lude miniajut' sia. Ne darom howorat: Wsi^e diwczata choroszy, skuol złyje żunki berut' sia?

Mati podchodit do stola i diwit' sia, szto namalowaw syn.

O bacz, jakuju ty krasawicu namalowaw. Nu, taja i ne postary^eje, i złaja ne bude, i swarytiś ne bude, no wsio bude usmichatiś. Jak ty chorosze namalowaw!

Timoszka: I mni^e podobajet' sia. Dajte, schowaju, susi^ed ide. Ne chocz, szto wuon obaczyc'.

Scena 2

Susi^ed: Szto ty, Timoszka, tak krzyczysz, na hulici tebe czuti. Dumaju zajdu, obacz, jak prożywajete.

Mati: Ja hłuchaja, to wuon hołosno howoryt. A my wspomina- jem, jak byli w Rosiji, jak woroczaliś dodomu. Mni^e toje ninika prysnioś i tak rozkazuju Timoszci, szto my prożyli. To ż i ty tam byw, toże muoh by mnuoho rozkazati Timoszci.

Susi^ed: Ja wże mało pomentaju. Staryje lude mnuoho znajut, a szcze buolsz zabywajut.

Mati: Takoho ne zabudesz.

Susi^ed: Nu, ja teper znaju, szto nepotry^ebno utikali pered Ni^em- ciami. Tyje, szto ostaliś, to ne stradali tak ja my. Dobre, szto chot' wyżyli. No toho tohdy my ne znali, jak lepi zrobiti. Nahoworyli nam, nalakali, to utikali i toje, szto nażyli, musili osta- witi. A jak wernuliś, to wsio było zarosze zi^elom i beruozkami. Znow treba było wsio nażywati. Było tiazko, a jak trochu rozży- liś, to druha wujna pryszła. I znow bojaliś, szto z nami bude.

Mati: My ti^eszyliś, szto u nas swoja chata, bo jak wernuliś, to żyli z simjoju muzyka, a potum pobudowaliś bliżej Nurcia. A tut Ni^emci skazali wsi^e budynki z koloniji perenositi do sela i nas pe- resunuli bliżej Dubna. Odnaj wujna zabrała mni^e muzyka, a dru- ha syna.

Susi^ed: Paraśka, szto ty howorysz! To ż twojoj Wołodia żywe!

Mati: To ż żywe, ale jak w wujnu *ruski* namowili dubenśkich chłopci do kopalni, i moho Wołodiu, to buolsz johu ne baczyła i ne znaju, czy pered smertiu obacz.

Nekotory chłopci wernuliś, a wuon ni^e. Utikaw dodomu, ale złapali johu i posadili do tiurmy. Oj, kuolko ja popłakała, pere- żywała i wsio moliłaś, szto wernuwsia dodomu. Ne wernuwsia, no teper tam ne sam. Maje żuonku i di^eti. Teper ja spokujni^ejsza. Dawno wże piśma od johu ne było. A może ton son na piśmo?

Timoszka: O, baczyte, listonosz ide. Może piśmo od Wołodi prynese.

Scena 3

Listonosz: *Dzień dobry. List z ZSRR wam przyniosłem. Kogo tam macie?*

Mati: Muoj syn, ono szto johu zhaduwali. Timoszka, chuczyc' czytaj. Szto wuon tam pisze?

Listonosz: *To wy czytacie, a ja uciekam szybko do domu, bo będzie zamieć. Do widzenia.*

Scena 4

Timoszka: Woźmi^ete, Wołodia kartoczku prysław. Ci^eła simja — Wołodia, Jelizawieta, Giena i Żenia.

Mati: Szkoda, szto słabo bacz. Dobre, szto kartoczka buolsza, to lepi widno. Jakije wony wsi^e choroszy. Bacz, szto Wołodia szczasliwy, szto maje takuju simju. Widno, szto lubit di^eti. Star- szy podobny do Wołodi, młodszy do matery.

Susi^ed: Timoszka, diwiś — mati każe, szto słabo baczyc, a wże wsio z kartoczki znaje pro Wołodiu. Tak howorat, szto staryje lude baczat huorsz, no buolsz.

Mati: Ja szcze mati, to toże bacz buolsz. Każda mati baczyc swoji^e di^eti i oczyma, i serciom, i duszoju. Timoszka, a szto Wo- lodia pisze? Czom niczoho ne howorysz?

Timoszka: Nu, ja zadiwiwsia na kartoczku. Pisze, szto wsio do- bre, li^etom chocz pryj^echati.

Mati: Sława Bohu, może szcze pożywu i obacz moho syna, newi^estku, wnuki.

Timoszka: Ja Wam narysuju weliki portret z teji kartoczki. Po- wi^eszu na stini^e i wi^ete sztodeń budete diwitiś.

Susi^ed: Pokażyc' mni^e kartoczku. Nu, chorosza simja. I ty, Timoszka, możesz jich narysowati tak, jak na fotohrafiji? Nu, ty młodiec. I li^ewoju rukoju. Bacz, ty wmi^ejesz robiti toje, szto wsi^e, no nicto tak ne narysuje jak ty. Ty możesz żyti z ry- sowania portretu.

Mati: To ż ja toże jomu tak każ. Wuon mene narysowaw, to tak jak na fotohrafiji wyhladaju.

Timoszka: Ja lubju rysowati. Jak rysuju, to mni^e buolsz niczoho do szczastia ne treba.

Susi^ed: Zaszow na chwili^enu i zasidi^ewsia. Treba jti wprawlatiś. Musit naczynajet' sia zawi^ejka.

Mati: Nu, my toże idem, no szcze raz hlanu na kartoczku. A jak wprawimsia, to ty, Timoszka, proczytajesz szcze dla mene piś- mo. Ja chocz każde słowo Wołodine wczuti.

Wsi^e wychodiat wprawlatiś.

Akt II

Scena 1

Swjato – Jurija. Timoszka sidit pod berozoju i maluje. Do płotu pudchodiat di^eti i zahladajut na pudworok.

Di^eti: *Dzień dobry.* Można do was zajti?

Timoszka: Zachod' te, ja lubju, jak do mene prycho- diat di^eti.

D. 1: A szto wi^ete rysujete? O... bacz, konia.

Timoszka: Rysuju swoho hniadoho, na pametku. Chocz johu prodati, bo wże słabyj do roboty. No to byw dobry kuoń i ja johu lubiw.

Di^eti: Wi^ete johu ne baczyte, a rysujete.

Timoszka: Wuon w mene w hołowi^e.

Di^eti: Oj, wi^ete żartujete z nas. Jak kuoń w hołowi^e?

Timoszka: To ż wuon ne wujszow do meji hołowy jak do chli- wa. Wuon w mene w hołowi^e jak fotohrafija. Ja ż na johu di- wiwsia kilka li^et i zapomentaw johu oczy, hrywu, jak wuon tiah- ne płuh, jak biżyty, jak paset' sia na smuhowi. Moja hołowa jak aparat fotohraficzny, robiti fotohrafiji toho, szto ja bacz. A czym

buolsz przygladajesz się, tym buolsz baczysz. I szcze ważne, jak diwiesz się. Jak sztoś lubisz, to inaksz baczysz niż tohdy, koli ty ne zainteresowany tym, a szcze inaksz, koli ty toho ne lubisz. Ja najpersz wsio sobi^e w hołowi^e „rysuju” — toje, szto chocz u potum narysowati na kartci. I w mene w hołowi^e takich rysunkuw mnuoho. A wi^ete szto choczete narysowati?

D.1: Ja chocz u busła.

D.2: A ja chocz u zajcia. No my ne wmi^ejem rysowati.

Timoszka: To poprobujcie. Ne buojteś, szto wam ne wyjde zrazu chorosze. Buojteś toho, szto ne poprobowali. I treba dumati, szto wyjde — tohdy wyjde, a jak na poczatkuwi howorysz, szto ne wyjde, to tak i bude. Prydi^ete do mene w nedi^elu, to poprobujem malowati toje, szto choczete. Hławne, szto choczete. Woźmi^ete kartki, kredki. Dobre?

Di^eti: Dobre, prydem. A szto wi^ete najlepi lubite rysowati?

Timoszka: Krasotu. Ja lubju rysowati krasotu. A wona wsiudy.

Di^eti: Krasota wsiudy? My jeji ne baczym.

Timoszka: A czy ż taja beroza ne krasota? Zelona wesnoju, żowta osenioju, bi^eła w snihowi zimoju, a i czorny holi po swojomu choroszy, a jak czudiesno wyhladajut pokryty szronom, czy jak pokryty rosaju i soncie podswi^etluje berozu. Tohdy rosa bliszczyt jak diamenty. A jak berozu zimoju obsi^edut ptaszki, to wyhladaje jak juolka z bombkami. Ja diwuś na tuju berozu i koli soncie swi^etit, i koli doszcz padaje, i wi^etior machaje holami. I tuolko odna beroza, a jak mnuoho rysunkuw w mojuoj hołowi^e.

D.1: A my nikoli tak na berozu ne diwiliś. A de szcze krasota? Pokaż^ete nam?

Timoszka: Oj, ja bacz u, szto wi^ete szczasliwy di^eti i ne musite szukati krasoty.

Jak mni^e sumno, jak mni^e bolit dusza, ja prysłuchowujusia przyrodi i tut szukaju radosti, i tut bacz u krasotu. Buoh daw tuju krasotu wsi^em, no ne wsi^e jeji baczat. A dla mene, sztoby byti szczasliwym, chwati^e podiwitiś na przyrodo.

A podiwiti^eś na nebo. Ninika wone sinie i bi^eły chmary. No ton sini razny i bi^eły razny. A jakoje nebo, koli soncie zachodit, a jakoje, koli soncie schodit! A raduha na nebi, a wecerom zurki! Ja mohu hodinami na jich diwitiś i z jimi howoryti. Tuju krasotu ne lohko narysowati kredkami, tuolko koloruw nema.

Di^eti: To my wam buolsz damo kredok, u nas trochu inszy kolory.

Timoszka: Nu, diakuju wam, wsiorowno kredki ne dokażut toho, szto farby, bo jich można miszati i lepi dobrati kolor. Ja lubju i karandaszom rysowati, no dla mene ważny kolor na mojih rysunkach. Jak ja uczywsia w Lublini, to bacz yw, jak malowali farbami. I sam trochu probuwaw. I ja by choti^ew malowati farbami.

Di^eti: To wi^ete uczyliś u Lublini?

Timoszka: Kilka mi^esiaci. To było po wujni^e. Ja byw wże starszy kawali^er, tut mati sama na gospodarci była, treba było pomahati i mni^e choti^ełoś dodomu. Wernuwsia dodomu, no trochu obaczyw, jak malujut artysty.

Di^eti: To szkoda, szto tak mało uczyliś, może byli by sławny, jak by buolsz nauczyliś.

O, cyhanka ide. Utikajem. My bojimosia cyhanuow.

Timoszka: Ne buojteś, nema czoho bojatiś. Takije samy lude jak my.

Scena 2

Cyhanka: *Widzę, że dzieci uciekły, kiedy mnie zobaczyły.*

Timoszka: *Czasami jak i mnie widzą, to uciekają.*

Cyhanka: *Bo i dzieci, i dorośli boją się tego co nieznanie im. Wszystko co dla nich inne, myślą, że gorsze. My tego nie zmienimy. Ale też nie możemy poddawać się większości, bo kto nie będzie wilkiem, tego zjedzą wilki.*

Ale widzę, kochaneńki, że ty ciągle coś malujesz. Powiem ci, co cię czeka. Cyhanka wszystko wie, cyhanka prawdę ci powie.

Timoszka: *A cóż może czekać takiego kalekę jak ja, zresztą, nie mam pieniędzy.*

Cyhanka: *Powróżę ci bez pieniędzy, bo ty dobry człowiek. W ubiegłym roku poznałam cię. A ty, co sam możesz zrobić dla siebie, to przewyciężyć negatywne myślenie o sobie, bo nie tak nie dobija człowieka, jak jego własne negatywne myśli. Musisz być silny, bo czeka cię inne życie. Wyjedziesz stąd, będziesz sławny. Będziesz robić to co lubisz najbardziej, będziesz malować i to ci przyniesie sławę.*

Timoszka: *To niemożliwe. Ja, kaleka, sławny?*

Cyhanka: *Niemożliwe to tylko głośne słowo, za które chowają się mali ludzie. A ty przecież jesteś wielki, mimo kalectwa nie poddajesz się, pracujesz, malujesz, umiesz cieszyć się życiem, kochasz wszystko co cię otacza. Kochasz ludzi. Pokochaj jeszcze siebie.*

O, widzę matka idzie, nie chce, żebyś ze mną rozmawiał. Pamiętaj, co ci powiedziałam. Pokochaj siebie. Będziesz sławny. Będziesz sławny....

Cyhanka odychodit i wesoło pudspi^ewuje.

Scena 3

Pudbihaje mati.

Timoszka: Mamo, ja budu sławny.

Mati: A to tobi^e cyhanka hołowu moroczyła? Ne słuchaj ty jeji, wsio szto wony howorat, to brechnia.

Timoszka: A może wona prawdu skazała, ja juoj wi^eru. Może szcze budu malowati jak Matejko. (*Smijet'sia*).

Mati: Bodaj tebe koncy ne brali (*Wona czasto używała teji pohowuorki*). Wuon bude malowati jak Matejko? (*Tożę smijet'sia*).

Timoszka: Nu, ne tak jak Matejko. Matejko odin może byti. Ja budu malowati po swojomu, no budu sławny.

Mati: Daj Buoh, sztoby ty umi^ew malowati tak chorosze i lude choti^eli kupowati twoji^e malunki, a ty muoh za toje prożyti. Timoszka, szto ty tak zadumawsia, czujesz, szto do tebe howoru?

Timoszka: Ja chocz u peredumati wsio, szto wona skazała.

Mati: Nu bacz, a wuon swoje. Tuolko ty nikomu pro toje ne howory, a to lude budut z tebe smijatiś. O, chłopci idut. Pomentaj, ne howory jim, nikomu ne howory, szto tobi^e skazała cyhanka. Czujesz, szto tobi^e każu?

Timoszka: Czuju. Nikomu ne skaż u.

Mati: Chwati^e łuońskoj bi dy z cyhanami. Li^epsz ne mi^eż z jimi di^eła. Ja idu do susi^edki posidi^eti.

Scena 4

Podchodiat chłopci

Chłopiec 1: Pro jakuju bidu howoryte?

Mati: Pro cyhanuow. Każu jomu, sztoby ne braw jich buolsz do chaty. Łoni wziaw sobi^e na bidu.

Chłopiec 2: A, to pro tyje di^eti, szto sobi^e suki^eroju palci odrubali? Nu, di^eti brati buolsz ne treba, no takuju cyhanku, jak my bacz yli, czom ni^e!

Mati: A bodaj was koncy ne brali, sami bery^ete, koli wam spodobałaś. A ty, Timoszka, ne mi^eż z cyhanami di^eła. I pomentaj, szto tobi^e kazała.

Scena 5

Mati odchodit, chłopci siadajut na trawie.

Chłopiec 1: A to wże przyjechali cyhany? Ne kazała cyhanka, dokuol budut? Timoszka, szto ty tak zadumawsia?

Timoszka: A, niczoho. Budem hrati w karty?

Chłopiec 2: Nu, szcze raz w durnia zahrajem, bo wże naczynajut na rohulki zbiratiś.

Kazaw Pawlik, szto harmoniju woźme. To szcze może potancujem. Timoszka zatancujesz polku? Ty tak lubisz tanciuwati.

Timoszka — czujesz?! Szto ty tak znow zadumawsia?

Timoszka: Zatancuju, a hrati w karty ne budu. Hrajte sami. Ja podiwjuś, jak wiete hrajete.

Chłopiec 3: To szto ty tak bez diła budesz sidieti? Narysuj nas, jak hrajem w karty.

Chłopiec 2: A może pokazesz nam rysunki z babami. Czuw, szto je na szto podiwitiś.

Timoszka: Druhim razem pokažu. A was poprobuju narysowati.

Chłopiec 1: O, czujete, wże zaczali spiwati. I Pawlik na harmoniji hraje. Kunczajem.

Chłopci kunczajut hrati, pudspiwujut pienu, ktoru czujut.

Chłopiec 2: Timoszka, idem. O! Baczyte, naszkicowaw nas. Jak chutko.

Timoszka: Idu. Weczerom kuonczu rysowati.

Chłopiec 2: Tak z pameti nas narysujesz?

Timoszka: To ż ne perszy raz was baczu, wże w hołowi was narysowaw.

Chłopci z podiwom machajut hołowami i jdut w storonu lawoczki, pomahajut spiwati „Rozprahajte chłopci koni”.

Chłopiec 2: Sztoś chmuryt'sia. Czujete? Musit hrymit.

Chłopiec 1: Może bokom puojde.

Scena 6

Chłopci pudchodiat do lawoczki i witajut'sia. Kunczajut razem spiwati pienu.

Chłopiec 2: Pawlik, zahraj polku. Treba Timozku rozweseliti, a to wuon ninika jakijś ne swuoj.

Pawlik: Skazano — zdiłano! Tanciujte.

Pawlik hraje polku, a molodyje dobirajut'sia w pary i tanciujut.

Chłopiec 3: Ale lasnuło! I to deś bliżko.

Czuti kryki.

Pożar! Timoszka, twoja chata horyt!

Wsi bihut w storonu požaru.

Akt III

Scena 1

Duom susi'duw. Hospodar, hospodynia, doczka, babcia. Wchodit Timoszka.

Timoszka: Idu do was nahrytisia, bo w mene w chati czut' jak ne na dwory. Woda w widrowi zamerzła.

Babcia: A czom że ty ne palisz, to ż w li'si żywesz i drow ne majesz? Szcze ne ono woda, a sam koli zamerznesz.

Timoszka: Maju drowa, no wczora słabo napaliw, bo malowaw i zabyw pudłozyti. Pohasło. A druhi raz ne rozpaluwaw. Ninika wstaw i zrazu rozpaliw. Wże pi'cz tepla, no szcze chata ne nahryłaś.

Babcia: A sniadaw ty wże? Musit ne sniadaw, ono zakuryw... Usmichajesz'sia, musit prawda. Wliju tobie paranocho mołoka, szcze teple. I piruoh majem.

Timoszka: Piruoh wże dawno ji'w. Jak mati żyła, to zimoju w stowbciowi czasto pekła. A teper kupuju bułku w sklepi, no to ne ton smak.

Babcia: Poka mati żyła, to tebe hlediła i ty byw hospodar. A teper chodisz hołodny, no ciety czas, hospodarku prodaw. I szto dali'j bude?

Timoszka: Ja wże dali'j ne dam rady hospodaryti. Trochu pudydu i wże zadychajusia, kaszlaju. Koliś, jak mi'w siłu, to hospodaryw. Hodowaw i swini, i oweczki, i korowy, i konia mi'w. A teper wsio prodaw i żywu z toho. A szto dali'j bude, ne znaju.

Babcia: Paraśka wsio pereżywała, jak ty budesz żyti, koli jeji ne stane. Ti'szyłaś, szto Wołodiu pered smertiu obaczyła i joho zuonku, i wnuka starszoho, szto skuora zniata z Wołodi. Molodszoho wnuka ne wziali. Prywezli ono mnuoho zdjęć. Oj, jak wona ti'szyłaś, szto jich obaczyła.

Hospodynia: A jak tebe chwalili, Wołodia z zuonkoju, szto ty tak dobre malujesz. Timoszka, a szto to za rysunki tut leżat?

Timoszka: A to dla diad'ka Jurka ikona Gieorgija Pobiedonoscza. Diad'ko prosiw, szto by jomu namalowati. A podiwiteś, koho ja namalowaw? Poznajete?

Hospodynia pokazuje portret mężczyzny.

Wsi: To Juozik z Nurcia.

Hospodynia: Nu ż ty chorosze joho narysowaw. A nas narysujesz? A może j ikonu. Zapłatim tobie.

Timoszka: Czom ne narysuju? Narysuju. To dla mene radost' rysowati.

Doczka: A rozkazete kazku pro husia? Mni' ne rozkazuwali, a kazali, szto wona smi'szna.

Timoszka: Nu, rozkažu, tobie kazku pro husia.

Doczka: Ja słuchaju was.

Timoszka: A to wże kazka wsia.

Wnuczka: Wiete wmi'jete żartowati! To szcze narysujete husia. Ja prynesu wam kredki i kartku. Ja ne wmi'ju tak chorosze narysowati jak wiete. W mene takoho daru nema.

Timoszka: Nu, dar może na poczatku trochu pomahaje, no najważnijsze, szto by lubiti rysowati i probuwati rysowati dotuol, pokuol ne wyjde jak chcesz. Treba terpliwo żdati, poka wyjde chorosze. Na poczatok, szto by wyrobiť ruku, diwiś na kartinki w kniżci i rysuj.

Scena 2

Wbihaje susi'dka.

Susi'dka: Timoszka, ty tut, tebe szukajut urzędniki. Żdut tebe koło chaty.

Timoszka: Czoho wony choczut?

Susi'dka: Ne znaju. Pryszli do nas i pytali, czy ne wi'dajem, de ty. Ja skazała, szto poszukaju tebe.

Timoszka: To idu obaczu, szto wony choczut.

Hospodar: To i ja idu z tobaju.

Scena 3

Susiódka: Tyje urzędni przychali po Timoszku. Choczut joho zabrali, kazali — do Domu Pomocy w Suwałkach. Ja wże niczoho Timoszei ne kazała. Nech sami jomu skazut. A może treba było joho schowati.

Babcia: Wsiorowno joho by zabrali, druhim razem. Ne znaju, szto liépsze dla joho. Hroszy kunczajut'sia, chodit hołodny, kaszlaje. Tam choc nakormjat, pożywe w teplie, w czysto-tie. Pudliczat joho.

Hospodynia: U nas toże by ne propaw. Lude joho by prokormili, z hołodu wmerti b ne dali. Takoje welikie Dubno. Staryje lude kazali — pomahajesz komuś, pomahajesz sobie. Koliś chodili po sełach didy i lude brali na zimę do sebe neznakomych i szczytali łaskoju od Boha, mohczy pomahati biédnym. Mnie joho szkoda. Baczyte, z Lublina utiuok, choc tohdy szcze mołodyj byw. A czy tam jomu bude dobre?

Susiódka: O, wże ton samochod pojiéchw. Musit zabrali Timoszku.

Hospodynia: Muoj wże woroczajet'sia, Timoszki nema.

Scena 4

Wchodit gospodar.

Hospodynia: Szto ty takij pochmurny? Szto — ty płakaw?

Hospodar: Zabrali Timoszku. Mnie płakati chotiéłóś, jak wuon, biédny, ne chotiéw nawet' słuchati, szto tam bude dobre. No potum skazali, szto pudliczat i wuon wernet'sia dodomu. I tohdy wże pohodiwsia.

Susiódka: Pudmanuli joho. Wże je kupeć z Bot'kuw na chatu i kluniu. Gmina toje prodaje. Nu, panstwo ne bude darom tam trymati, jak można sztoś wziati.

Hospodar: Kazali, szto bude miéti *przepustki*, szto przyje de do Dubna. Tohdy Timoszka zrobiwsia spokojniéjszy.

Hospodynia: A wziaw szto nebud' z domu?

Hospodar: Sztoś wkładaw do torby, to wykładaw, ruki jomu trasliš. Byw takij neporadny, jak ditia. Ja jomu trochu pomahaw. Kazaw, szto napisze piśmo. A wiéte czoho wsié płaczete?

Hospodynia: A czom tobie chotiéłóś płakati?

Babcia: Nu wsio, płacz niczoho ne pomoże. Niczoho wże ne zrobim. Ja wiéru, szto to promysł Boży. Nema toho kiepskocho, szto by na dobre ne wyszło. Bude dobre. Musit byti dobre.

Susiódka: Komu szto sudżane, toje bude. Wsié my to płaczem, to smijemsia, to narykajem, to tiészymsia i tak nasze życie prochodit. Nema niczoho na zawsze.

Hospodynia: Ostawiw rysunki. Treba zanesti do Nurcia, do diad'ka Jurka i skazati, szto Timoszku zabrali.

Hospodar: Ja zanesu i wsio rozkažu. Budemo ždati piśma, a może chto pojiéde odwiédati joho? Tam nedaleko, w pegerach, je dubenški lude. Maju nadiéju, szto i wuon do nas przyje de na *przepustku*. Czas pokaże. Nu, a nas ne wspiéw narysowati.

Doczka (rozżalana): A dla mene husia...

Epilog

Na sceni stojit parawan, kotory zakrywaje szpitalne luożko. Na poczatku wone pudswiétlane i widno czerez materijal parawanu luożko, dochtora i pielęgniarku. Swiéłto hasne i od

storony widowni na materijalowi parawnu wyswiétlujut'sia obrazy Timoszki. Potum znow zapalujet'sia swiéłto z druhoj storony i wże scena na mohiłkach. Czuti hołos aktora, kotory hraw Timoszku.

— Szto to? To ja na tomu luożkowi? Ja baczu sebe? *Pielęgniarka*, dochtor. Sztoś howorat — *Data śmierci 10.08.1985 roku. Miejsce śmierci – Węgorzewo*. — To pro mene howorat. Czuję piéśniu, szto koliś mati spiwala „Wyletęła dusza z tiéła...”. To moja dusza wyletęła. De budut spoczywati mojié kosti? Ja wsio kazaw, szto chocz byti pochowany na mohiłkach w Dubni.

11 liéto minulo, jak mene obmanom zabrali z mojej chaty do *Domu Pomocy Społecznej* w Suwałkach. Ja ne ponimaw, czom ja tam naszowsia. Szto ja tam budu robiti sered chworych, szcze i psychiczno chworych, starych ludi? Ja ne chotiéw hoditisia z takim žytium. No ja wiéryw, szto Buoh mene ne ostawit. I ja ne pomyliwsia. Na mojuj nowuj dorozii pojawiliś dobry lude, kotory zminili moje życie na liépsze.

Muoj dochtor zawjuoz mene do *ośrodka kultury* do pani Jadwigi Błaszczuk-Jurkonis. Wona zaczała zo mnoju praciwati. Z poczatku ne zusiém mene ponimala, no baczyła, szto ja chocz i žyti, i malowati po swojomu. Tohdy dała mnie wolu i ja malowaw, szto mnie dusza pudkazuwała. Pani Jadwiga howoryła zo mnoju, ja kazaw, szto chocz namalowati i tohdy wona pokazuwała, jak lepi toje zrobiti.

Ja perenosiw na połotno, szto było w mojuj hołowié, w mojuom serciu, wsio, szto lubiw i czoho mnie brakowało. Malowaw ja duom, cerkwu, dubenških ludi. Malowaw, jak my praciwali, jak swjatkowali, wesila, pochorony. I chot' moja dusza sumowala za Dubnom, za lud'mi, koli ja wsio toje malowaw, ja byw szczasiwy.

Potum malowaw i ludi z Suwałk, i tych chworych, z kotorymi żyw i jich polubiw. Ja ponimaw jich, to ž wony stradal, tak jak ja. No ja muoh pro swoje hore zabyti, koli malowaw. Ne wse mnie wychodiło, tak jak ja chotiéw, i ja byw tohdy zluosny, no zluosť dawala mnie buolsz siły i ja dotuol probuwaw, pokuol mnie ne wyszło tak jak ja prydumaw. Malowanie było najliépszym likarstwom dla meji duszy i tiéła.

Czy ja zdobyw slawu, jak kazała cyhanka? Ne znaju. No znaju, szto ludiam podobaliś mojié obrazy. Kupowali turysty z Puolszczy i zza hranicy, lude z Suwałk i Węgorzewa, de ja na kuneć żyw. Byli mojié obrazy na wystawach, dostawaw nahorody. Chwalili mene. Ale czy to slawa, jak kazała cyhanka?

Zaraz, jak mati howoryła — liépsz kosti zložyti na rodini, czym slawu zdobyti na czużynie. A może można odne i druhie?

O, kopajut mohiłu, to dla mene? Muoj opiekun każe, szto hlina, pokazuje druhie miéscie. Wże wykopali, ale to ne dubenški mohiłki. Ja chotiéw w Dubni, koło matery, koło diad'kuow, koło dubenških ludi.

A chto to biżyty, machaje rukami i kryczyt „nie, nie...”? To Aleksander, muoj swojak. Ne daje tam mene chowati. Teper wże znaju, szto zrobit tak jak my dohoworyliš. Budut mojié kosti leżati na dubenških mohiłkach. Pochowajut mene tak jak wsié ch ludi w selié.

Na ekrani fotohrafija mohiły Timoszki i joho matery.

Kuneć.

Союз українців Підляшшя

VII загальний з'їзд Союзу українців Підляшшя

3 червня в осідку Союзу українців Підляшшя у Більську відбувся VII загальний з'їзд організації (на фото). Підсумовано активність СУП за останні чотири роки, звертаючи увагу на культурно-освітню і видавничу діяльність, а також гуманітарну допомогу Україні та воєнним біженцям, обрано представників керівних органів та обговорено стан і перспективи розвитку організації в майбутньому.

Як кандидатку на голову Союзу українців Підляшшя запропоновано дотеперішню голову Марію Рижик. Обрано її при абсолют-

ній більшості голосів та при відсутності голосів «проти». Очолить вона найбільшу українську організацію в регіоні в роках 2023-2027.

Учасники з'їзду обрали також 15-особову Головну раду та Контрольну комісію.

У складі Головної ради Союзу українців Підляшшя знайшлися:

Андрій Артем'юк
Мирослав Бужинський
Андрій Давидюк
Ірина Вищенко
Олександра Іванюк
Анатолій Карп'юк
Петро Киризюк
Григорій Купріянович
Людмила Лабович
Олександр Орда
Славомир Савчук
Мирослав Степанюк

Агнешка Тишкевич
Єлизавета Томчук
Лука Чижевський.

Окрім того до Головної ради СУП увійшли: головний редактор українського часопису «Над Бугом і Нарвою» Юрій Гаврилук та голови відділів: Гайнівського – Роман Сидорук та Білостоцького – Лука Бадовець.

У Контрольній комісії СУП знайшлися:

Славомир Юрчук
– голова
Юрій Висоцький
– заступник голови
Олександр Білокозович
– секретар.

У перерві з'їзду Головна рада покликала Головну управу Союзу українців Підляшшя. У її складі знайшлися ті ж самі особи, які були в цьому органі у 2019-2023 роках. Це:

Андрій Артем'юк
– заступник голови
Лука Бадовець
– заступник голови
Агнешка Тишкевич
– скарбник
Людмила Лабович
– секретар
Мирослав Степанюк
– член
Мирослав Бужинський
– член.

28 червня Районний суд у Білостоці затвердив зміни в KRS.

«Ранок» представляв Підляшшя в Кошаліні

10-11 червня в Балтійському драматичному театрі в Кошаліні проходив 48-ий Фестиваль українських дитячих ансамблів. Цього року взяли в ньому участь виконавці з кільканадцятьох місцевостей з цілої Польщі. Це були діти різних вікових категорій з українських шкіл і пунктів навчання української мови. Виступали танцювальні і вокально-інструментальні групи, солісти, те-

атральні групи, ансамблі народних інструментів та ансамбль бандуристів. Серед учасників заходу був Український ансамбль пісні і танцю «Ранок» з Більська, який діє при Союзі українців Підляшшя. Показав він українські танці та проспівав пісні зі свого репертуару.

Діти з Більська відвідали «Загороду»

21 червня на завершення навчального року діти з українського класу IVA Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську відвідали музей під відкритим небом «Загорода» в Козликах. Учні мали змогу провести спекотний червневий день на лоні природи в оточенні красивої традиційної підляської архітектури та оглянути скансен, в якому знаходяться м.інш. сільська хата, шпихлір, клуня, конюшня, баня, водяний млин та козловий вітряк. Діти довідалися більше про матеріальну спадщину Підляшшя та відпочили зі своїми ровесниками. Були спільні ігри та забави.

Поїздка відбулася в рамках проекту Союзу українців Підляшшя «Майстер-класи української культури для дітей і молоді „До джерел”» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Танцювальні майстер- класи «Гілочки»

27-29 червня в Імінному осередку культури в Черемсі відбулися чергові вже танцювальні майстер-класи місцевого українського дитячо-молодіжного ансамблю «Гілочка», який діє при Союзі українців Підляшшя. Заняття повела Вікторія Гарасим'як з Рівного в Україні, яка від минулого року вчить дітей з Черемхи українських танців.

У майстер-класах взяли участь старші танцюристи, а також – вперше – молодші діти з другого класу, які вивчають українську мову як рідну в Шкільно-дошкільному комплексі в Черемсі. Під час літніх занять діти робили нові постановки.

Перший більший виступ танцювальної групи ансамблю «Гілочка» з Черемхи відбувся **28 травня** у Ридзеві на «Святі дитячої творчості». На Підляшші нову танцювальну українську групу широка публіка могла побачити під час фестивалю «На Івана, на Купала» в Дубичах Церковних **15 липня**.

Навчання традиційних українських танців відбувається у рамках проєктів Союзу українців Підляшшя, реалізованих завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП та з бюджету Підляського воєводства.

Ляльки-мотанки в Черемсі

27-29 червня, поряд з танцювальними майстер-класами, відбувалися рукодільні заняття для дітей. Учні Шкільно-дошкільного комплексу в Черемсі, які вивчають українську мову як рідну, робили разом з Вікторією Гарасим'як з Рівного традиційні українські ляльки-мотанки у вигляді ангеліків.

Заняття відбулися в рамках проєкту «Майстер-класи української культури для дітей і молоді “До джерел”» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Майстер-класи українських колективів з Підляшшя

Традиційно влітку відбулися виїзні майстер-класи для підляських дітей, які співають і танцюють у фольклорних колективах «Ранок» з Більська та «Гілочка» з Черемхи.

4-8 липня, втретє вже в осередку «Rozłogi» коло Городка в Книшинській пуші, зустрілися учасники співочих і танцювальних груп Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок» з Більська. Діти поповнювали репертуар, інтегрувалися та відпочивали на природі. За п'ять днів вивчили вони нові танці та пісні, у першу чергу купальські твори, з якими згодом виступили на фестивалі «На Івана, на Купала» в Дубичах Церковних.

З черги **17-21 липня** Український фольклорний колектив «Гілочка» з Черемхи виїжджав на майстер-класи аж до Бортого на Лемківщині, села, яке розташоване біля польсько-словацького кордону. Нового репертуару вчила дітей фольклористка Алла Ковальчук з Рівного. Учасники «Гілочки» не лише співали пісень, але й танцювали та розучували народні українські ігри. Діти мали дуже насичену програму, оскільки окрім тяжкої праці на репетиціях, організатори підготували їм цікаві заняття та екскурсії, між іншими на Словаччину.

Виїзні майстер-класи пройшли в рамках проєкту Союзу українців Підляшшя «Діяльність аматорських художніх колективів» завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

«На Івана, на Купала»

15 липня при водосховищі Бахмати коло Дубич Церковних відбувся найбільший захід під відкритим небом, проведений Союзом українців Підляшшя, «На Івана, на Купала» (на фото). У його програмі були ярмарок народного рукоділья (вишиванки, кераміка, покази ковальства і гончарства, традиційна кухня) та концертна частина.

Артистичну програму традиційно почав хоровод ансамблів берегом водосховища в напрямку сцени, після якого виконавці з Підляшшя та України виступили на купальській сцені, презентуючи фольклорну і естрадну пісню та український танець. Серед учасників були, передусім, ансамблі, які діють при Союзі українців Підляшшя, солісти і колективи з регіону – переможці Конкурсу української пісні «З підляської криниці», гості з України, серед них м.інш. дует «Лісова пісня» з Рівного. Зіркою заходу був відомий фольклоровий гурт «Гайдамаки» з Києва. Після його концерту учасники свята могли подивитися мальовничий ку-

пальський обряд з пусканням вінків у воду у виконанні підляської молоді та вогнеграй. На завершення традиційно відбулася забава для молоді. Цього року загравав на ній ансамбль «Гойраки» з Більська.

Фестиваль «На Івана, на Купала» відбувся у співпраці Союзу українців Підляшшя з Гмінним осередком культури у Дубичах Церковних. Захід пройшов у рамках проєкту «Фестивалі української культури і традиції на Підляшші» дякуючи дотації з бюджету держави. Завдання співфінансовано за кошти Підляського воєводства. Окрім того фестиваль підтримали Гмінне управління Дубичі Церковні та Гмінне управління Більськ.

Підляський науковий інститут

Четверте засідання журі Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму»

5 червня відбулося четверте засідання журі Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму», організованого Підляським науковим інститутом у партнерстві з Союзом українців Підляшшя. До складу журі входили: Євгенія Гаврилук – українська поетеса з Більська, член Національної спілки письменників України; Людмила Лабович – журналістка, філолог, дослідниця говірок Підляшшя, секретар Підляського наукового інституту; Любов Фроляк – мовознавець-діалектолог, дослідниця українських говірок, науково-дидактичний працівник Кафедри слов'янського мовознавства Інституту Мовознавства і Літературознавства Університету Марії Кюрі-Скłodовської в Люблині; Наталка Бабина – українська письменниця родом з Берестейщини. На засіданні журі визначило лауреатів конкурсу (протокол журі – стор. 7).

Метою Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму» є заохочення людей, які знають і використовують українські говірки Підляшшя, до літературної творчості своєю мовою.

Конкурс відбувся як одна із трьох дій публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується з коштів Національного інституту свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Директор ПНІ взяв участь у засіданні комісії меншин Сейму

13 червня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович

взяв участь у засіданні Комісії національних та етнічних меншин Сейму Республіки Польща. Порядок денний засідання включав, зокрема, такі питання, як інформація Уповноваженого уряду з питань рівного ставлення про дії, вжиті для рівного ставлення незалежно від національного та етнічного походження у 2020-2022 роках, протидія дискримінації як принцип функціонування Європейського Союзу та основа для співпраці з національними та етнічними меншинами в Польщі або інформація міністра освіти і науки про збереження дотеперішнього характеру освіти білоруської меншини в Польщі.

Д-р Г. Купріянович, як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин та представник української меншини, виступив під час засідання з кількох питань. Він наголосив на необхідності практичних та активних дій Уповноваженого уряду з питань рівного ставлення у справах національних та етнічних меншин. Стосовно питань освіти він зазначив, що на практиці вже понад 70 років у Польщі існують школи меншин, а нове тлумачення законів означає зміну існуючої системи освіти меншин.

Урочисте проголошення результатів Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму»

18 червня у Міській публічній бібліотеці в Більську відбулося Урочисте оголошення результатів Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму». Захід відкрив, сказав про ідею і значення конкурсу та привітав гостей директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович. Він нагадав, що організатором конкурсу був Підляський науковий інститут, партнером при його прове-

дженні Союз українців Підляшшя, а співорганізатором урочистості проголошення результатів: Міська публічна бібліотека в Більську на Підляшші. Підкреслив, що проведення конкурсу було можливим завдяки реалізації публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується Національним інститутом свободи – Центром розвитку громадянського суспільства із коштів Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Згодом секретар ПНІ Людмила Лабович, відповідальна за мериторичну і організаційну підготовку конкурсу, розповіла про проведення Підляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму», який тривав з грудня 2021 р. по червень 2023 р. Підкреслила вона, що конкурс був ініціативою, щоб заохотити людей писати «по-своєму», тобто українськими підляськими говірками.

Ключовим моментом заходу стало урочисте проголошення рішення журі Під-

ляського літературного конкурсу «Пішемо по-своєму» – протокол з праць журі зачитала одна із його членів Євгенія Гаврилук. Учасники урочистості почули, що на конкурс надійшло кілька десят праць 20 авторів. Праці 5 авторів не відповідали формальним вимогам, відтак у конкурсі взяло участь 15 учасників.

Після зачитання протоколу своїми рефлексіями після конкурсу поділилися членкині журі. Першою виступила онлайн українська письменниця родом з Берестейщини Наталка Бабина. Потім звернулася до присутніх українська поетеса з Більська, член Національної спілки письменників України Євгенія Гаврилук. Як третя своїм баченням конкурсу поділилася журналістка, філолог, дослідниця говірок Підляшшя, секретар Підляського наукового інституту Людмила Лабович. На завершення своєї міркування висловила, також онлайн, мовознавець-діалектолог, дослідниця українських говірок, професор Кафедри слов'янського мовознавства Інституту

публічної бібліотеки в Більську на Підляшші Івона Белецька-Влодзіміров. Лавреати та учасники конкурсу після вручення зверталися зі словом до учасників заходу.

Під час проголошення результатів літературного конкурсу мусило прозвучати живе літературне слово. Лавреати, які зайняли пер-

Мовознавства і Літературознавства Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні проф. Любов Фроляк.

Тоді відбувся акт вручення лавреатам та учасникам конкурсу дипломів і матеріальних нагород у формі подарункових карт до різних магазинів. Імена нагороджених зачитувала член журі Л. Лавович, а нагороди вручали: член журі Є. Гаврилюк, голова Союзу українців Підляшшя Марія Рижик, директор ПНІ д-р Г. Купріянович та директор Міської

ші місця в окремих категоріях, прочитали фрагменти своїх творів: Олена Алексіюк – драму «Тімошка», драму Миколи Роценка «Бувало і нині» з уваги на відсутність автора – Юрій Гаврилюк, Юрій Плева – оповідання «Жаворонок в Америку поїхав»; Леокадія Саєвич – оповідання з циклу «Білі будні, білі свята, било...».

Новий склад капітули Підляської науково-літературної нагороди

У червні започаткувала свою працю нова Капітула Підляської науково-літературної нагороди. У її склад увійшли чотири особи, zaangażовані у діяльність задля збереження та розвитку української мови і культури Підляшшя, вказані управліннями суб'єктів, що заснува-

ли Нагороду, тобто Підляського наукового інституту та Союзу українців Підляшшя. Членами цьогоорічної Капітули Підляської науково-літературної нагороди стали: д-р Андрій Артем'юк, Лука Бадовець, д-р Андрій Єкатеринчук, д-р Григорій Купріянович.

Цього року Підляська науково-літературна нагорода буде присуджуватися вдруге. Її метою є промоція української мови та культури Підляшшя шляхом вшанування та нагородження людей, які відіграють важливу роль у функціонуванні, дослідженні та розвитку української культури та мови Підляшшя.

Заснування та присуджування Нагороди є однією із трьох дій публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується Національним інститутом свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Засідання Комісії польсько-українських культурних зв'язків Люблинського відділення ПАН, присвячене Підляському науковому інституту

20 червня відбулося в Любліні відкрите наукове засідання Комісії польсько-українських культурних зв'язків Люблинського відділення Польської академії

наук, присвячене темі: «Підляський науковий інститут – його роль та значення у дослідженнях польсько-українського пограниччя». Проходило воно в гібридному режимі – частина учасників була присутня в осідку Польської академії наук Відділення в Любліні, а інші брали участь у зустрічі дистанційно. Засідання вела голова Комісії проф. д-р габ. Мирослава Олдаковська-Куфель.

Як перший доповідь «Підляський науковий інститут – початки творення української наукової установи на Підляшші (2018-2023)» виголосив директор ПНІ д-р Григорій Купріянович. Далі результати своїх досліджень, проведених у рамках діяльності Інституту, представила секретар ПНІ, Людмила Лабович, яка прочитала лекцію «Традиційний фольклор гміни Чижи у світлі найновіших польових досліджень».

Дві чергові доповіді з аналізом діяльності ПНІ виголосили заступники голови Комісії польсько-українських культурних зв'язків Польської академії наук Відділення в Любліні. Директор Інституту української мови НАН України проф. Павло Гриценко охарактеризував «П'ять років діяльності Підляського наукового інституту з перспективи Києва». Своєю чергою, «П'ять років діяльності Підляського наукового інституту з перспективи Люблина» прокоментував багаторічний завідувач Кафедри української філології Університету Марії Кюрі-Склодовської проф. д-р габ.

Фелікс Чижевський (Польська академія наук Відділення у Любліні), який від багатьох років підтримує різноманітні дії ПНІ.

Далі відбулася дискусія про концепцію та діяльність Підляського наукового інституту. В обговоренні взяли участь: проф. д-р габ. Ян Адамовський (УМКС), проф. д-р габ. Любов Фроляк (УМКС), проф. д-р габ. Дорота Рембішевська (Інститут славистики Польської академії наук). На завершення виступили також доповідачі.

Публікація творів лавреатів конкурсу «Пишемо по-своєму»

Наприкінці червня на Інтернет-сайті Підляського наукового інституту започатковано публікацію творів переможців Підляського літературного конкурсу «Пишемо по-своєму». Праці лавреатів поширювалися також на сайті партнера при організації конкурсу – Союзу українців Підляшшя.

Як перші опубліковано фрагменти творів здобувачів перших місць в окремих категоріях. Твори опубліковано у формі відео-записів з їхньої презентації під час урочистого проголошення результатів конкурсу **18 червня**, здійснених Юрієм Місіюком. Згодом на сайті ПНІ були поміщені тексти творів чергових лавреатів конкурсу.

Конкурс відбувся як одна із трьох дій публічного завдання «Промоція української мови та культури Під-

ляшшя», що фінансується з коштів Національного інституту свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Вручення дипломів та нагород лавреатам і учасникам Підляського літературного конкурсу «Пишемо по-своєму»

30 червня вручено дипломи та нагороди лавреатам і учасникам Підляського літературного конкурсу «Пишемо по-своєму», які не змогли взяти участі в Урочистому оголошенні результатів конкурсу. Вручення відбулося переважно в місцях проживання нагороджених або в Підляському науковому інституті.

Дипломи і нагороди дістали: Марко Хмелевський (Вуорля) – Відзнака «За пісенність поезії», Миколай

Яновський (Старе Березово) – за участь у конкурсі та за пошуки художньої виразності у творенні великої літературної форми, Зоя Майстрович (Рудути, на фото) – Відзнака «За душевність поезії», Микола Рощенко (Кліщелі, на фото) – I місце в категорії «Драма». Дипломи та нагороди Підляського літературного конкурсу «Пишемо по-своєму» вручав директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович спільно з заступником директора Інституту Юрієм Гаврилюком.

Конкурс відбувся як одна із трьох дій публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується з коштів Національного інституту свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Бібліотека Інституту поповнилася виданнями Інституту політичних студій Польської академії наук

Влітку бібліотека Підляського наукового інституту збагатилася виданнями однієї з важливих наукових установ Польщі – Інституту політичних студій Польської академії наук. Це зокрема видання, які стосуються польсько-українських відносин, історіографії, польсько-білоруських взаємин та сучасної історії Білорусії. Серед переданих видань були публікації проф. Томаша Стрийка, проф. Войцеха Матерського, д-ра Маріуша Зайончковського, Павла Усова.

Бібліотека Підляського наукового інституту діє завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Перше засідання Капітули Підляської науково-літературної нагороди

1 липня в осідку Союзу українців Підляшшя в Більську відбулося перше у цьому році засідання Капітули Нагороди. Капітула затвердила на ньому зміни у «Правилах Підляської науково-літературної нагороди» та узгодила принципи функціонування та план праці Капітули. Усталено, що друге засідання Капітули відбувається в серпні, третє – у вересні. Проведено також дискусію про кандидатів на

лауреатів Підляської науково-літературної нагороди за 2023 р.

Заснування та присуджування Нагороди є однією із трьох дій публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», що фінансується Національним інститутом свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Зустріч онлайн Організаційного комітету VII Підляської української наукової конференції

5 липня відбулася зустріч онлайн Організаційного комітету VII Підляської української наукової конференції. Її метою було обговорити головні питання, пов'язані з цьогорічним найбільшим науковим заходом Підляського наукового інституту, яке відбудеться 17-18 листопада в Більську та в Кліщелях.

Метою Підляської української наукової конференції є інтенсифікація досліджень історії і культури та сучасності українського населення Підляшшя, а також створення місця для презентації та популяризації результатів наукових досліджень українського наукового середовища регіону та інших дослідників, які зацікавлені проблематикою Підляшшя. Підляські українські наукові конференції відбуваються від 2017 р.

Центральною темою VII Підляської української наукової конференції буде роль міст в минулому Підляшшя. Приводом для цього є 500-річчя надання міських прав Кліщелям. Конференція відбудеться завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації Республіки Польща, за підтримки Бургомістра Кліщель, Посольства України в Республіці Польща, завдяки підтримці приватних осіб та установ.

З'явився збірник «Сакральне та туризм»

Вийшов друком збірник «Сакральне та туризм. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції» (Київ 2023). Містить він матеріали однойменної конференції, яка відбулася у квітні, а співорганізатором якої був Підляський науковий інститут. Інститут є також серед установ, які вказані на титульній сторінці збірника. Серед поміщених у збірнику матеріалів є стаття заступника директора ПНІ Юрія Гаврилюка «Найцінніші українські сакральні пам'ятки на туристичних шляхах Польщі: розміщення і стан збереження».

Директор ПНІ взяв участь у LXXXI засіданні Спільної комісії уряду та меншин

5 липня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович – як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин та представник української меншини у цій комісії – взяв участь у LXXXI засіданні СКУНІЕМ. Засідання проходило дистанційно. Його програма містила низку важливих для меншин питань, були серед них зокрема: інформація Міністра освіти і науки про стан навчання німецької мови як мови національної меншини, інформація про можли-

вість збільшення коштів для реалізації у 2023 році завдань, спрямованих на захист, збереження та розвиток культурної ідентичності меншин, презентація Міністерством фінансів Національної системи електронних фактур, представлена представниками Національної ради з питань радіомовлення і телебачення та Ради національних медіа механізмів створення і формування передач для національних і етнічних меншин у публічних медіа. На засіданні було також представлено проект Інформації про детальні правила процедури надання дотації на виконання в 2024 році завдань, спрямованих на захист, збереження та розвиток культурної ідентичності меншин, який був негативно оцінений меншиною стороною СКУНІЕМ. Д-р Г. Купріянович був співведучим засідання та брав слово у більшості пунктів програми.

Голова Наукової ради ПНІ виступив під час циклу «Лемківське ABC»

11 липня голова Наукової ради Підляського наукового інституту д-р габ. Роман Висоцький, проф. УМКС, взяв участь у панельній дискусії «Депортація – факти та міфи», яка відбулася в селі Новиця на Лемківщині. Однією з головних тем дискусії, яку модерував Григорій Суханич, була акція «Вісла» та її наслідки на Лемківщині. Дискусія відбулася за кілька днів до 41-ї Лемківської ватри в рамках циклу «Лемківське ABC», тобто зустрічі амбасадорів світу лемків та малярського вернісажу проф. Віктора Москалюка і Макара Москалюка. Одним із амбасадорів світу лемків був вибраний проф. Р. Висоцький.

Організатором заходу була Фондація Новиця ім. С. і М. Марковичів, що знаходиться в селі Новиця на Лемківщині.

Товариство Спадщина Підляшшя

Збори Товариства Спадщина Підляшшя

25 червня в осідку Товариства Спадщина Підляшшя в Пухлах відбулися збори організації. Її члени підсумували останній рік та обговорили найближчі плани діяльності.

Товариство, яке діє 19 років, проводить численні проекти, пов'язані зі збереженням матеріальної і духовної культури регіону, багато уваги приділяючи українському характерові надбання підляських сіл між річками Нарва та Буг. Останній рік був дуже активним – товариство провело багато проектів, передусім, які стосувалися традиційної кухні, але також пов'язаних з ткацтвом та вишиванням.

Пісні з колекції Івана Ігнатюка

1 і 15 липня в Люблині відбулися співочі майстер-класи в рамках проекту «Співи пограниччя зі збірок Івана Ігнатюка в Музею люблинського села», метою якого є популяризація пісенного репертуару з Підляшшя та Люблинщини (на фото внизу). Одним із його співорганізаторів, поряд з Інститутом культурології Університету Марії Кюрі-Скłodовської у Люблині, є Товариство Спадщина Підляшшя.

Іван Ігнатюк (1928-2013), до постаті якого нав'язує проєкт, це фольклорист, етнограф, мовознавець, поет, публіцист, організатор українського культурного життя родом з Південного Підляшшя. Він зібрав понад 1200 народних пісень, сотні казок, загадок, прислів'їв та приказок, велику кількість етнографічних матеріалів, в основному, з Південного Підляшшя. Статті присвячені народній культурі свого рідного краю він друкував м.інш. на сторінках «Над Бугом і Нарвою».

Проект має на меті спопуляризувати пісні з колекції Івана Ігнатюка, які зберігаються в Музею люблинського села. У його рамках відбулися майстер-класи, які провели викладачі традиційного співу разом зі співаками з територій, де проводив свої фольклорні записи Іван Ігнатюк. Це були Кароліна Дем'янюк (народна артистка та співачка з Долгобродів) та Єва Гроховська (дослідниця музичних традицій польського села); а також Ніна Явдосюк (народна співачка з Добриводи) та Улита Харитонюк (культуролог, етномузиколог з Товариства Спадщина Підляшшя). **15 липня** підляські співачки вчили пісень з Добриводи.

Підсумком майстер-класів стане наукова панель, яка відбудеться **2 вересня** з участю: проф. д-ра габ. Фелікса Чижевського (славіста, діалектолога, етнолінгвіста), проф. д-ра габ. Яна Адамовського (лінгвіста, фольклориста і культуролога) та д-р Беати Максим'юк-Паець (культуролога і дослідниці обрядів Люблинщини та Підляшшя), а також викладачів майстер-класів співу: д-р Єви Гроховської та Улити Харитонюк. Відбудеться

також концерт, під час якого виступатиме співоча група «Jarzębina» із Заблоття та ведучі майстер-класи зі співу. Під час танцювальної забави грає капела «Kwadryl».

Проект співфінансувало Міністерство культури і національної спадщини з Фонду промоції культури.

Майстер-класи плетіння з соломи

13 липня у Гайнівці відбулися відкриті майстер-класи з соломоплетіння (на фото). Повів їх знавець цього ремесла Миколай Петручук, родом з села Грабовець у гм. Дубичі Церковні. Учасники зустрічі вчилися виплітати з соломи. Була також змога ознайомитися з цілим процесом підготовки матеріалу для соломоплетіння, м.інш. **21 липня** бажаючі могли подивитися, як колись жали жито забутою вже на селі косаркою.

Заняття відбуваються в рамках проекту «З соломи та лози – кошикові майстер-класи з Миколаєм Петручком», що його реалізує Товариство Спадщина Підляшшя у рамках завдання «Майстер традиції» дякуючи дотації Міністра культури і національної спадщини за кошти Фонду промоції культури. Майстер-класи почалися у **травні** та будуть продовжуватися до **грудня 2023 р.** Постійна група зустрічається з народним умільцем 4-5 разів на місяць, окрім того проходять відкриті заняття для всіх зацікавлених.

Уроки рукоділля – народні павуки

25 липня в осідку Товариства Спадщина Підляшшя у Пухлах у гм. Нарва та **30 липня** в сільській світлиці

в Острівках у гм. Заблудів відбувалися майстер-класи виконання кришталевих павуків. У давнину павуки, зроблені передусім з соломи, але також з паперу, очерету, гороху, пряжі та інших доступних матеріалів, це була традиційна прикраса сільських хат, зокрема у час Різдва Христового та Великодня.

Уроки рукоділля повела Сильвія Гришко, яка вчила техніки виготовлення павуків з кришталевої соломи. Під її опікою кожен учасник зустрічі зробив невеличкий павук з очерету.

Майстер-класи організувало Товариство Спадщина Підляшшя за кошти Міністра культури і національної спадщини в рамках програми Національного центру культури: ЕтноПольща. Едиція 2023.

Товариство друзів скансену в Козликах

«На Володимира»

29 липня в Загороді в Козликах над Нарвою відбулася щорічна зустріч «На Володимира», яка пов'язана з відзначенням свята Рівноапостольного князя Володимира Великого, хрестителя Русі. Відзначення почалися спільним молебнем біля стовпової каплички, що присвячена 1000-літтю упокоєння Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого. Згодом відбулася товариська зустріч, поєднана з культурною програмою. З піснями з Підляшшя виступила молода співачка Амелія Петручок з Гайнівки, лауреатка конкурсу «Стара традиція», який є організований у рамках фестивалю «Всі мазурки світу» (Wszystkie Mazurki Świata). Лекцію «Слідами Юрія Новосільського між Бугом та Нарвою» зачитав

Ігор Веремінок. Також видатному українсько-польському іконописцю був присвячений фільм, якого могли подивитися учасники заходу – «Слідами майстрів. Новосільський на Підляшші» авторства Петра Лозовика. Якраз цього року випадає ювілей 100-річчя від дня народження митця.

Захід зорганізувало Товариство друзів скансену в Козликах за кошти у конкурсі на реалізацію у 2023 р. публічних завдань, які належать до Підляського воєводства, у сфері діяльності на користь національних і етнічних меншин та регіональної мови в рамках циклу подій під назвою «Фестиваль на Миколу 2023 р.».

(ред.)

Фото Ю. Гаврилюка, Л. Лабович, У. Харитонюк

Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» Ukraińskie Pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”

Виходить шість разів у рік ❖ Ukazuje się sześć razy w roku
PL ISSN 1230-2759

ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77
nadbuhom.pl nadbuhom@nadbuhom.pl (+48) 502 565 547

Редакція: Юрій Гаврилюк (головний редактор), Вікторія Гаць, Андрій Єкатеринчук, Людмила Лабович (секретар), Анна Паб'ян, Юрій Плева.

Редакція: Wiktoria Gać, Jurij Hawryluk (Jerzy Gawryluk – red. nacz.), Andrzej Jekaterynczuk, Ludmiła Łabowicz (sekretarz), Anna Pabjan, Jerzy Plewa.

Видавець/Вydawca: Союз українців Підляшшя / Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77 E-mail: biuro@zup.org.pl WWW: zup.org.pl

Зrealizowano dzięki dotacji z budżetu państwa ❖ Зrealізовано завдяки дотації з державного бюджету РП.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ❖ Публікація виражає лише погляди автора/ів і не може ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погляди редакції. ❖ Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji.

Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає. ❖ Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Andare Studio Grafiki i Reklamy, ul. Senatorska 40/91, 00-095 Warszawa. Nakład: 1200 egz.

KOLPORTER

Na Podlasiu nasze pismo można kupować w kioskach i innych punktach sprzedaży prasy firmy „Kolporter” na terenie powiatu bielskiego, hajnowskiego, siemiatyckiego oraz miasta Białegostoku (np. w sklepach Arhelan, PSS Społem), a także w Centrum Kultury Prawosławnej w Białymstoku.

W innych województwach: w Białej Podlaskiej, Chełmie, Gdańsku, Gorlicach, Górowie Haweckim, Krakowie, Legnicy, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Przemyślu, Rzeszowie, Sanoku, Szczecinie, Warszawie, Włodawie, Wrocławiu. Najpewniejszy sposób to oczywiście prenumerata.

ПЕРЕДПЛАТА – 2023 – PRENUMERATA

Річна передплата на території Польщі коштує 60,00 злотих (PLN). (6 номерів). При замовленні передплати за короткий період число номерів треба помножити через 12,00 злотих. Архівні номери – 3 зл. (один номер) + витрати на доставку. **Річна передплата** в Україну та Білорусь – 100,00 PLN. **Річна передплата** у інші держави – 40 EUR або \$50,00, або їхня рівновартість (авіапошта).

Банківський рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (у назві платежу просимо вказати ім'я, прізвище і точну адресу для висилки та період, якого стосується платіж).

Формат номера для перерахунків з-за кордону:
PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Вплати з-за кордону просимо виконувати лише безпосередньо на банківський рахунок. Про інші варіанти, будь ласка, заздалегідь домовляйтеся з Видавцем.

Організації, парафії та інші колективи можуть робити замовлення потрібної кількості примірників за окремою домовленістю про умови пересилки і оплати. З усіма запитаннями звертайтеся на e-адресу nadbuhom@nadbuhom.pl, номери телефонів (+48) 502 565 547 або 609 048 496, або пишіть листи на адресу Видавця.

Roczna prenumerata krajowa kosztuje 60,00 zł (PLN). W przypadku prenumeraty na okres krótszy liczbę numerów należy pomnożyć przez 12,00 zł. Numery archiwalne – 3 zł (sztuka) + koszt wysyłki.

Roczna prenumerata Ukraina i Białoruś – 100,00 PLN.

Roczna prenumerata do pozostałych krajów – 40 EUR lub 50 USD (poczta lotnicza).

Rachunek bankowy wydawcy: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (w tytule wpłaty prosimy podać imię, nazwisko i adres, na który ma być wysłana prenumerata oraz okres, którego dotyczy wpłata).

Format rachunku bankowego dla wpłat z zagranicy: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402. Wpłat z zagranicy prosimy dokonywać wyłącznie na rachunek bankowy. Inne formy należy uzgadniać z Wydawcą.

Z pytaniami w sprawie prenumeraty indywidualnej, zamówień grupowych oraz pomocy w rozpowszechnianiu prosimy zwracać się na adres e-mail nadbuhom@nadbuhom.pl, numery telefonów (+48) 502 565 547 lub 609 048 496, a także listownie.

